

**KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KOBİLERİN ARTAN ÖNEMİ VE
TÜRKİYE’DE KOBİLERE SAĞLANAN DESTEKLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

İSMAİL METE GÜRBÜZER

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Çalışma Ekonomisi ve
Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Sivas
Haziran-2010

KABUL VE ONAY

İsmail Mete Gürbüzer'in hazırlamış olduğu Küreselleşme Sürecinde KOBİ'lerin Artan Önemi ve Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Desteklerin Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışma 22/06/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından "Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı"nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Nevzat GÜLDİKEN

İmza

Doç. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI

İmza

Yrd. Doç. Dr. Halis BAŞEL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../.....

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

**GÜRBÜZER, İsmail Mete, Küreselleşme Sürecinde
KOBİ'lerin Artan Önemi ve Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan
Desteklerin Değerlendirilmesi
Sivas -2010**

Gerçekte sanayi devrimiyle başlayan ve günümüze değin süregelen küreselleşme süreci ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve daha birçok alanda hayatımızda etkisini hissettirmektedir. Sanayi devrimi ile başlayan bu süreç 1970'lerden sonra özellikle teknolojiye ve bilimde yaşanan hızlı gelişmelerden ötürü daha da hız kazanmıştır.

Küreselleşme sürecinde yaşanan köklü değişimler, öncelikle ekonomileri derinden etkilemiştir. Küresel ve büyük çapta işletmelerin artması ve bunların küresel boyutta ürün üretip satmaları nedeniyle, KOBİ'lerin büyük işletmeler ile mücadelesi ve onların karşısında ayakta kalması zorlu bir süreç halini almıştır.

Ülkemiz ekonomisinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler hayati bir öneme sahiptir. Çünkü şu anda var olan ülkemiz işletmelerinin %90'ından fazlası Küçük ve Orta Boyutlu İşletmedir. Bu işletmelerin ekonomimize sağladığı istihdam ve gelişim azımsanamayacak ölçülerdedir. Ülkemiz ekonomisinde bu kadar önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin küreselleşme sürecinde ayakta kalması ülkemiz için çok önemli bir husustur.

Bu bağlamda, bu çalışmada, küreselleşme süreci ve bu sürecin ekonomik etkileri üzerinde durulmuş, KOBİ'ler ve KOBİ'lerin ekonomimiz açısından ne kadar önemli bir yere sahip olduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca KOBİ'lerin ayakta kalabilmesi için sağlanan KOBİ Destek Mekanizmaları ve bunların önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, KOBİ'ler, KOBİ'lere Sağlanan Destekler

ABSTRACT

**GÜRBÜZER, İsmail Mete, Growing Importance of SMEs' During The
Globalization and Analyse of SMEs' Stimulus in Turkey
Sivas-2010**

Actually began with the industrial revolution until today the ongoing process of globalization has affects an economic, social, cultural, political, and in many other areas of our lives. This process that began with the industrial revolution after the 1970's, has been accelerated because of the serious developments in the field of science and technology.

Radical changes in the process of globalization, has deeply influenced primarily economies. Due to increasing number of global enterprises and their production and sales in global market, struggle of SMEs with large enterprises and their survival has become a tough process.

Small and Medium-sized enterprises in our country has a vital importance. Because there are currently more than 90% of our country's businesses are Small and Medium-sized enterprises. These enterprises provide employment and development of our economy is in dimensions that cannot be underestimated. Survival of SMEs in the process of globalization is an important issue for our country.

In this context, this study focused on the globalization process and the economic impact of this process. It has been mentioned that SMEs and SMEs' importance for our economy. Also, it has been focused on SMEs' Stimulus which is provided for survival of SMEs.

Key Words: Globalization, SMEs, SMEs' Stimulus

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar DİZİNİ.....	X
KISALTMALAR.....	XI

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve KOBİLER

1.1.Küreselleşme Olgusu.....	3
1.2. Küreselleşme Sürecinin Hız Kazanması Ve Temel Dinamikleri.....	5
1.2.1. Küreselleşme Sürecinin Hız Kazanması.....	5
1.2.2. Küreselleşme Sürecinin Temel Dinamikleri.....	7
1.2.2.1. Bilgi ve İletişim Teknolojisinde Meydana Gelen Hızlı Değişim.....	7
1.2.2.2. Uluslararası Ticaretin Serbestleşmesi.....	9
1.2.2.3. Küresel İşletmeler.....	11
1.2.2.4. Teknolojik Gelişmeler.....	14
1.3. Küreselleşme Yaklaşımları.....	15
1.3.1. Aşırı Küreselleşmeciler.....	16
1.3.2. Küreselleşme Karşıtları.....	16
1.3.3. Dönüşümcüler.....	17
1.4. Küreselleşmenin Ekonomik Etkileri.....	18
1.4.1. Küreselleşmenin Gelişmiş Ülkelere Etkileri.....	20
1.4.2. Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri.....	22
1.5. KOBİLER.....	24
1.5.1. KOBİ Tanımı	24
1.5.2. KOBİ'lerin Özellikleri.....	29
1.5.2.1. KOBİ'lerin Nitel Özellikleri.....	30
1.5.2.2. KOBİ'lerin Nicel Özellikleri.....	31
1.5.3. KOBİ'lerin Küreselleşme Sürecinde Artan Önemi.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KOBİLER VE EKONOMİDEKİ ROLLERİ

2.1. Türkiye'deki İşletmeler Açısından Bölgesel Entegrasyonlar Ve Küreselleşme Süreci.....	36
--	----

2.2.KOBİ'lerin Temel Sorunları.....	41
2.2.1. Finansman Sorunları.....	41
2.2.2. Pazarlama Sorunları.....	43
2.2.3. Yönetim ve Örgütlenme Sorunları.....	44
2.2.4. Üretim Yönetimi ve Teknoloji Sorunları.....	46
2.2.5. İnsan Kaynakları Sorunları.....	48
2.3.Küreselleşmenin KOBİ'lere Olumlu Ve Olumsuz Etkileri.....	49
2.3.1. Küreselleşmenin KOBİ'lere Olumlu Etkileri.....	50
2.3.2. Küreselleşmenin KOBİ'lere Olumsuz Etkileri.....	53
2.4. KOBİ'lerin Ekonomideki Roller.....	55
2.4.1. İstihdam.....	56
2.4.2. Değişme.....	57
2.4.3. Geliştirme.....	57
2.5.KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri Ve Önemi.....	59
2.5.1. KOBİ'lerin Toplam İhracat İçindeki Payı.....	61
2.5.2. KOBİ'lerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı.....	62
2.5.3. KOBİ'lerin Toplam Krediler İçindeki Payı.....	63
2.5.4. KOBİ'lerin İstihdam İçindeki Payı ve İşsizlikle Mücadeledeki Rolü.....	64

ÜÇÜNCÜ.BÖLÜM

KOBİ'LERE SAĞLANAN DESTEKLER VE DESTEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.KOBİ'lere Destek Sağlayan Kuruluşlar Ve Sağlanan Desteklerin Çeşitleri....	67
3.1.1. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK).....	67
3.1.2. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.....	68
3.1.2.1. Araştırma-Geliştirme Desteği.....	69
3.1.2.2. Eğitim Programı Desteği.....	69
3.1.2.3. Tanıtım ve Fuar Destekleri.....	70
3.1.2.4. Uluslararası İlişkilerde Sağlanan Destekler.....	70

3.1.2.5. Ticari Bilgi Desteği.....	71
3.1.3. Kredi Garanti Fonu.....	71
3.1.4. K ve Orta ekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi	
Başkanlığı.....	72
3.1.4.1. Ortak Kullanım Amaçlı Makine ve Teçhizat Desteği.....	74
3.1.4.2. Yeni Girişimci Desteği.....	74
3.1.4.3. Bilgisayar Yazılım Desteği.....	75
3.1.4.4. E-Ticarete Yönlendirme Desteği.....	75
3.1.4.5. İş Geliştirme Merkezi Desteği.....	75
3.1.4.6. Yerel Ekonomik Araştırma Desteği.....	75
3.1.4.7. Genç Girişimci Geliştirme Programı.....	76
3.1.4.8. Girişimcilik Eğitim Programı.....	76
3.1.4.9. Altyapı ve styapı Uygulama Proje Desteği.....	76
3.1.4.10. Nitelikli Eleman Desteği.....	77
3.1.4.11. KOSGEB Danışmanlık Desteği.....	77
3.1.4.12. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği.....	77
3.1.4.13. “CE” İşaretlemelerine İlişkin Test ve Analiz Desteği.....	78
3.1.4.14. Genel Eğitim Programları.....	78
3.1.4.15. Sinai Mülkiyet Hakkı Desteği.....	78
3.1.4.16. Özel Eğitim Desteği.....	78
3.1.4.17. Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği.....	79
3.1.4.18. Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği.....	79
3.1.4.19. Tanıtım Desteği.....	79
3.1.4.20. Markaya Yönlendirme Desteği.....	79
3.1.4.21. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği.....	79
3.1.4.22. KOBİ Proje Destek Programı.....	80
3.1.4.23. Tematik Proje Destek Programı.....	80
3.1.4.24. İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı.....	80
3.1.4.25. Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Prgramı.....	81
3.1.4.26. Genel Destek Programı.....	81
3.1.5. Milli Prodüktivite Merkezi.....	81
3.1.5.1. Verimlilik lme Hizmetleri.....	82

3.1.5.2. Araştırma Hizmetleri.....	82
3.1.5.3. Eğitim Hizmetleri.....	82
3.1.5.4. Danışmanlık Hizmetleri.....	83
3.1.5.5. E-İş, E-Ticaret, E-Kurum Danışmanlığı.....	83
3.1.6. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK).....	83
3.1.7. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği(TESKOMB).....	84
3.1.8. Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB).....	84
3.1.9. Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA).....	85
3.1.10. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB).....	86
3.1.10.1. Sanayi Veritabanı.....	86
3.1.10.2. TOBB-İOS İşbirliği Sistemi.....	86
3.1.10.3. Türkiye’den İşbirliği Teklifleri.....	87
3.1.10.4. Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi.....	87
3.1.10.5. TOBB Yurtdışı İşbirliği Teklifleri.....	87
3.1.10.6. Avrupa Birliği Müdürlüğü.....	87
3.1.11. Türk Patent Enstitüsü (TPE).....	88
3.1.12. Türk Standartları Enstitüsü (TSE).....	88
3.1.13. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV).....	89
3.1.14. Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM).....	90
3.1.15. Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK).....	90
3.1.16. Türk Eximbank (Türkiye İhracat Kredisi Bankası).....	91
3.1.16.1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri.....	91
3.1.16.2. Özellikli Krediler.....	92
3.1.16.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler.....	92
3.1.16.4. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Krediler.....	92
3.1.17. Türkiye Halkbankası.....	92
3.1.17.1. Halk İşlem Kredisi.....	93
3.1.17.2. KOBİ Sanayi Kredisi.....	93
3.1.17.3. Turizm Kredisi.....	93
3.1.17.4. Seracılık Kredisi.....	93
3.1.17.5. KOBİ İleri Teknoloji Kredisi.....	94

3.1.17.6. İş Makineleri Kredisi.....	94
3.1.17.7. ISO 9000 Kalite Standartları ve CE Kredisi.....	94
3.1.17.8. Fuar ve Sergilere Katılma Kredisi.....	94
3.1.17.9. Bilgisayar Yazılım Kredisi.....	94
3.1.17.10. Ürün Geliştirme Kredisi.....	95
3.1.17.11. İşyeri Edindirme ve Yenileme Kredisi.....	95
3.1.17.12. Onarım Kredisi.....	95
3.1.17.13. KOBİ Spot Kredisi.....	95
3.1.17.14. Tedarikçi KOBİ Kredisi.....	95
3.1.17. 15. Serbest Meslek Kredisi.....	95
3.1.17.16. Genç ve Kadın Girişimci Kredisi.....	96
3.1.17.17. Teşvik Belgeli KOBİ Kredisi.....	96
3.1.18. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK).....	96
3.1.18.1. Ar-Ge Yardımı.....	97
3.1.18.2. TÜBİTAK Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Programı.....	97
3.1.18.3. Teknoloji Ödülü.....	97
3.1.19. Hazine Müsteşarlığı.....	98
3.1.20. Dış Ticaret Müsteşarlığı.....	98
3.1.20.1. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşmasına Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi.....	98
3.1.20.2. Araştırma ve Geliştirme Yardımı.....	99
3.1.20.3. Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi.....	99
3.1.20.4. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi...	99
3.1.20.5. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi.....	99
3.1.20.6. Pazar Araştırması Desteği.....	99
3.1.20.7. Eğitim Yardımı.....	100
3.1.20.8. İstihdam Yardımı.....	100
3.1.20.9. Yurtdışında Ofis Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi.....	100

3.1.20.10. Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili	
Harcamalarının Desteklenmesi.....	100
3.2. KOBİ Desteği İle İlgili Yasal Çalışmalar.....	101
3.3. KOBİ'lere Sağlanan Desteklerin Değerlendirilmesi.....	103
3.3.1.Teknoloji Desteği.....	103
3.3.2.Eğitim Desteği.....	104
3.3.3.Finans Desteği.....	105
3.3.4.Makine/Teçhizat Desteği.....	105
3.3.5.Pazarlama Desteği.....	106
3.3.6.Danışmanlık Desteği.....	107
SONUÇ ve DEĞERLENDİME.....	108
KAYNAKÇA.....	111

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Eski Ekonomiden Yeni Ekonomiye Geçişte Değişen Unsurlar.....	19-20
Tablo 2: Dış Ticaret Göstergeleri (GSMH'ya Oranı %).	23
Tablo 3: Avrupa Birliği Tarafından Önerilen KOBİ Tanımı.....	27
Tablo 4. İngiltere’de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması.....	28
Tablo 5: Asya Kaplanları Ne Kadar Büyüdü Türkiye Ne Kadar? (1960-1990).	39
Tablo 6. KOBİ’lerin Çeşitli Ülkelerde Ekonomiye Olan Katkıları.....	60

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADB	Asian Development Bank – Asya Kalkınma Bankası
APEC	Asia – Pacific Economic Cooperation – Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ATO	Ankara Ticaret Odası
CE	Conformity Europe – Avrupa Birliği Uygunluk Belgesi
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
İİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ(WTO)	World Trade Organization - Dünya Ticaret Örgütü
ERBD	European Bank For Reconstruction and Development – Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
ETPO	European Trade Promotion Organisation – Avrupa Ticareti Geliştirme Kuruluşları
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade – Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GB	Gümrük Birliği
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla
IBRD	The International Bank Of Reconstruction and Development – Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IDB	Islamic Development Bank – İslam Kalkınma Bankası
IMF	International Monetary Fund – Uluslararası Para Fonu
ISO	International Standards Organisation – Uluslararası Standartlar Örgütü
ITC	International Trade Centre – Uluslararası Ticaret Merkezi
İGEME	T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi

İİBF	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İTO	İstanbul Ticaret Odası
KDV	Katma Değer Vergisi
KGF	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Boyutlu İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KTO	Konya Ticaret Odası
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency - Çokuluslu Yatırımlar Garanti Kuruluşu
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NAFTA	North American Free Trade Agreement – Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ORTKA	Ortak Kullanım Atölyeleri
ORTLAB	Ortak Kullanım Laboratuvarları
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TESKOMB	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi Birliği
TEYDEB	Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
TİKA	Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSE	Türk Standartları Enstitüsü

TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TUREM	Turizm Eğitim Merkezleri
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
SBA	Small Business Administration – Küçük İşletme Yönetimi
WETFEG	West European Trade Fairs Expert Group – Doğu Avrupa Ticaret Fuarları Uzman Grubu
WB	World Bank – Dünya Bankası
WIPO	World International Property Organisation – Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WTO	World Trade Organisation – Dünya Ticaret Örgütü
YTL	Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Küreselleşme süreci özellikle 1980 sonrasında daha yüksek bir hıza ulaşmıştır. Bu süreç gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülke ekonomilerini etkilemeye başlamıştır. Ülkeler arasında engellerin giderek azaldığı, ticaret hacminin genişlediği, yabancı sermaye hareketlerinin ve doğrudan yabancı yatırımların hız kazandığı, ileri teknoloji transferleri ve işgücü akımının arttığı günümüz dünyasında, ekonomik değişimlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve siyasal bir takım değişimler yaşanmaktadır. Dünya giderek küresel bir köy haline gelmeye başlamış ve buna ayak uyduramayan ülkelerin ekonomik sıkıntılar yaşadığı görülmüştür. Bu durum karşısında ise birçok ülke ulusal ekonomilerini küreselleşme kurallarına göre dizayn etmeye ve dünyaya açmaya başlamışlardır.

Dünyada son yıllarda giderek artan küreselleşme eğilimi bütün ülkeler gibi şirketlerin de bu değişime ayak uydurmalarını zorunlu hale getirmiştir. Gelişmeler başarılı olmak isteyen şirketleri yerel kalıplardan sıyrılmaya ve dünya ekonomisine entegre olmaya mecbur kılmıştır. Bu düzen içinde küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin de yerlerini alması ve varlıklarını devam ettirmesi önem kazanmıştır.

Rekabet ve katılımın sosyo-ekonomik sistemin özü olarak benimsendiği toplumlarda yönetsel sistemin bütünsel anlamda sağlıklı ve istikrarlı olarak işleyişi ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin varlıkları ve etkinlikleri arasında karşılıklı güçlü bir ilişki vardır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, büyük ve dünya çapında işletmelerin yerine getiremedikleri işlevleri gerçekleştirerek ulusal ekonomide dinamizmin sürekliliğini sağlamaktadırlar.

Bulundukları sanayi kollarının artması, GSMH içindeki paylarının yükselmesi ve önemli derecede istihdam olanakları yaratmaları, işsizlere istihdam olanakları sağlayarak toplum açısından küresel etkilerin en aza indirgenmesi ve orta sınıfı güçlendirici rollerinden ötürü KOBİ'lerin önemi dünyada ve ülkemizde gün geçtikçe daha da iyi anlaşılmaktadır.

KOBİ'ler yarattıkları istihdam olanakları, üretimdeki payları ve sosyo-ekonomik dengenin korunması açısından Türkiye için de çok büyük önem taşımaktadır. Türkiye ekonomisinde çok önemli bir yere sahip KOBİ niteliğindeki işletmeler son yıllarda dünyada küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimi ile birlikte

artan rekabet ortamından önemli ölçüde etkilenmekte ve bu durum KOBİ'lerin sorunlarının çözümünü daha önemli ve ivedi hale getirmektedir.

Bu çalışma, ülkemiz KOBİ'lerinin küreselleşme açısından ekonomimizde ne derece önemli olduğunu, küreselleşme sürecinden ülkemiz KOBİ'lerini nasıl etkilendiğini ve devlet ile özel kuruluşların KOBİ'lere uyguladığı desteklerin neler olduğunu ortaya koymaya yönelik bir çalışmadır.

Çalışmada 1980 sonrasında hız kazanan küreselleşme ekonomik boyutuyla ele alınacak, küreselleşme sürecinde KOBİ'lerin ekonomi içindeki yerinin ne olduğu ve acımasız küresel rekabette KOBİ'lere ekonomide ihtiyaç duyulup duyulmadığı sorusuna yanıt aranacaktır. Ayrıca küreselleşen ekonomi sürecinde ulusal ekonomileri yönetenlerin KOBİ'lere bakış açısı, bu bağlamda KOBİ'lere destek veren kuruluşlar, bu desteklerin türleri ve bunların KOBİ'lere olumlu yönde yansıyor yansımadağı incelenenecektir.

Bu çalışmada literatür araştırması yapılmıştır. Literatür araştırması üniversite kütüphanelerinden, ticaret ve sanayi odaları yayınları ve kütüphanelerinden, ekonomik vakıfların yayınlarından faydalanılarak ve internet aracılığı ile yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde küreselleşme süreci, küreselleşme sürecinin temel dinamikleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerine etkileri, KOBİ kavramı, KOBİ'lerin özellikleri ve KOBİ'lerin küreselleşme sürecinde artan önemleri üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde bölgesel entegrasyonların ve küreselleşme sürecinin KOBİ'lere etkileri, küreselleşmenin KOBİ'lere olumlu ve olumsuz etkileri, KOBİ'lerin temel sorunları, ekonomideki rolleri ve ekonomi içindeki önemi üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise KOBİ destek mekanizmaları, KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar ve sağlanan desteklerin çeşitleri, bu desteklerin KOBİ'lere sağladığı faydalar ve KOBİ'lere yönelik yasal düzenlemeler açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve KOBİLER

1.1. KÜRESELLEŞME OLGUSU

Küreselleşme son 30 yıla damgasını vuran şüphesiz en önemli kavramlardan biridir. Bu kavramın kökenleri modernizmin dünyayı bütünleştirdiğini savunan 19. ve 20. yüzyıl sosyologları ve politik coğrafyacılarının çalışmalarında yatmaktadır. Bu kavramın gerçek anlamda kullanımı ise 1960-70’li yıllarda Wendel Wilkte ve Roma Kulübü çalışmalarına dayanmaktadır. Bunlar, küreselleşme kavramını ilk kez Brettonwoods sisteminin çökmesinin ve yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmenin hemen ardından kullanmıştır. Bu dönemde dünyanın ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan artarak bütünleşmesi ve ülkelerin birbirine daha da bağımlı hale gelmesi karşısında mevcut kavramlar yetersiz kalmıştır(Aykaç, Parlak ve Özdemir,2008:21).

Küreselleşme ve bilgi çağı olarak nitelendirilen bu dönemde hemen her alanda çarpıcı değişiklikler görülmekte, karmaşık bir çevre içinde yaşama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bugün yaşanan entegrasyonun boyutu globalleşme ve dışa açılma nedeniyle eski dönemlere oranla daha çok artmıştır. Finansın serbestleştirilmesi ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanması küreselleşmenin en önemli özelliklerinden biridir.

Bilgi ve iletişim teknolojisinde meydana gelen yenilikler bir yandan uluslar arası ekonomik düzenin köklü olarak değişmesine neden olurken, diğer yandan toplumların ve bireylerin her yönden birbirine yakınlaşmasına neden olmaktadır. Küçülen ve giderek bireysel ve toplumsal birbirine benzeşen dünyamızda ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel manadaki benzeşmeyi ifade etmek için “Küreselleşme” kavramı kullanılmaktadır. Her ne kadar aşağıda da değinileceği gibi küreselleşme olgusuna verilen anlam ve yapılan tanımlar farklılıklar gösterse de “bütünleşen, küçülen, yaklaşan ve dijitalleşen” dünya ekonomik yapılanması küreselleşme olarak algılanmaktadır. Dünya ekonomisi, siyasi blokların, kapalı ekonomik yapılanmaların oluşturduğu bölünmüş yapısından sıyrılarak, serbest piyasa ekonomisinin hakim olduğu, gümrük duvarlarının kaldırıldığı, siyasi sınırların

öneminin azaldığı, ulusal piyasaların yerini tek bir global piyasanın aldığı ve sermayenin sınır ötesi alışkanlık kazandığı bir yapıya bürünmüştür. Küreselleşme olgusu toplumları “sanayi toplumu” olmaktan çıkararak “bilgi toplumu” haline dönüştürmektedir. Küreselleşme olgusu ile bütünleşen “yeni ekonomide” piyasadaki en değerli varlık bilgi haline gelmiştir(Ağbal, 2002:31).

Küreselleşme yeni dünya düzeni post-modernizm, yerelleşme, neo-liberalizm gibi kavramlarla da anılan kapitalist devletlerin dünyayı kendileri için bir ortak pazar durumuna getirme çabaları olarak gösterilmektedir. Küreselleşme süreci, reel anlamda ulusal sınırların önemini yitirmesi ve devletin ekonomi üzerindeki denetiminin yavaş yavaş ortadan kalkmasıdır. Devlet etkisi tam anlamı ile ortadan kalkmamakta yalnız bilgi ekonomisi doğrultusunda yeniden tanımlanmaktadır. Teknolojik gelişmeler de entegrasyonun getirdiği bu bağlantıyı hızlandıran, kolaylaştıran ve mesafeleri azaltan bir etki yaratmış ve küresel ağlara dönüştürmüştür(Türker ve Örerler, 2004:17).

Yapılmış olan birkaç tanımlamaya da değinilirse; DPT küreselleşmeyi, ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlarken; Friedman küreselleşmeyi, “insanların, piyasaların teknolojik gelişmelerle birlikte eskisinden daha hızlı, daha ucuz , daha derin bir şekilde etkileşmesi” olarak tanımlamaktadır. Baylis ise, “sosyal ilişkilerin ulusal sınır, zaman ve mesafe gibi kavramlardan sıyrılması” olarak tanımlamıştır. Monstreat Guibernau küreselleşmeyi, “uzak yerelliklerin yerel olaylarının kilometrelerce uzağında gerçekleşen olaylarca şekillendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması” olarak Giddens ise küreselleşmeyle birlikte dünyanın köklü bir değişim sürecine girdiğini, temellerinin ekonomiye dayandığı bu değişim sürecinin, yeryüzünün belirli bir bölgesiyle sınırlı olmadığını, zamanla her ülkeyi kapsayacağını ileri sürmüştür(Giddens, 2000:21).

Küreselleşme sürecini hazırlayan yeni üretim teknikleri, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki devasa gelişmeler gibi etkenler, uzak mesafelere kolaylıkla ve ucuz fiyata ulaşma, yine uluslararası ölçekte ortaya çıkan rekabetle ucuz fiyata mal satın alma, dünyada olup bitenlerden anında haberdar olma gibi nimet/kolaylıklar

sağlamasına karşılık, sosyal korumadan yoksun ülkelerde emeğin yeniden sömürülmesi, sosyal devlet ilkesinin göz ardı edilmesi, ulusal kültürlerin giderek çözülmesi gibi külfet/olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir(Mahiroğulları, 2007).

Ekonomik küreselleşme sürecinde bilgisayar, iletişim uyduları, faks ve cep telefonu gibi araçlar bir yandan, üretimde verim artırırken; diğer yandan da, mal, hizmet ve sermaye mübadelesi alanlarındaki işlemleri çok çabuklaştırmak suretiyle piyasaların birbiriyle gitgide iç içe girmesi sonucunda ülkeler birbirine son derece yakınlaşmış ve, mal ve hizmetler ile uluslararası sermaye hareketleriyle ilgili sınır-ötesi işlemler çeşitlenerek artmıştır. Küreselleşme kavramı bu tanımla bir ekonomik sistem kavramıdır(Aktan ve Şen, 1999:2).

Küreselleşmeye ilişkin yukarıda verilen tanımları çoğaltmak ve çeşitlendirmek mümkündür. Söz konusu tanımlar incelendiğinde küreselleşmenin etkilendiği farklı unsurlara yer verildiği görülecektir. Bazı yazarlar, küreselleşmenin sadece ekonomik boyutuna ağırlık verirlerken bazıları da ekonomik boyutunun yanı sıra, siyasi, sosyal ve kültürel boyutlarına da değinmektedir. Sağlıklı bir küreselleşme tanımının yapılabilmesi söz konusu kavramı ortaya çıkaran unsurları tespit etmeye ve bu unsurlar içinde de değerlendirme yapmaya bağlıdır.

1.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN HIZ KAZANMASI VE KÜRESELLEŞMENİN TEMEL DİNAMİKLERİ

1.2.1. Küreselleşme Sürecinin Hız Kazanması

Küreselleşme terimi 1980'lerin başına hatta ortalarına kadar akademik çevreler tarafından önemli bir kavram olarak kabul görmemiştir. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında ve hızlanmasında teknolojidaki gelişmeler, bilgi ekonomisinin öne çıkması, dünyada uygulanan neo-liberal politikaların yükselişi, çok uluslu sermayenin yayılması etkili olmuştur(Türker ve Örerler, 2004:18).

Batı dünyasında 1970'lerde yaşanan ekonomik kriz 1980'lerin başında Neo-liberal iktisat politikalarının devreye girmesiyle sonuçlanmıştır. Neo-liberal yönelişler 1990'larda geçmişe göre en yüksek düzeyine ulaşırken, ekonomi dünyasında da teknolojik gelişmelerin de desteğinde bilişim teknolojisine dayalı sanayi politikaları ile bilişim yatırımlarının çoğaltan etkisinin istihdam ve büyüme

üzerindeki olumlu etkileri olacağı beklentisi birçok ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır(Söylemez,2001:14).

Dünya ekonomisinde yaşanan bu dönüşüm 1970’li yılların sonlarından itibaren başlamış, 1990’lı yıllarda büyük bir ivme kazanmıştır. Dış ticaret hacmi ve sermaye akınlarında görülen hızlı artışlarla ilişkilendirilen küreselleşme gerçekte dünya için yeni bir olgu değildir. Dünya 1800’lerin başından 1920’lerin sonuna kadar benzer bir küreselleşme çağı yaşamıştır. Sanayi devrimi sonrasında 19. yüzyılda Batı’nın uluslararası şirketleri tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Kitle üretimi sayesinde üretilen bol miktardaki malların satılması ve pazarlanması amacı ile şirketler dış pazarlara açılmış ve gittikleri ülkelerdeki piyasa koşullarını etkilemişlerdir. O zamanlarda şimdiki kadar büyük ve hızlı bir etki yaratamamış olsalar da yine de küçük üretim yerlerini fiyat ve rekabet anlamında sıkıntıya sokmuşlardır.

Buna en yakın örnek Osmanlı İmparatorluğudur. Örneğin; 1800’lerin başında Osmanlı’da 3.000 kadar dokuma tezgâhı varken yüzyılın ortalarına gelindiğinde 35 tane kalmıştır. Çünkü artık Manchester ve Leeds tezgahları çok daha kaliteli kumaşı, çok daha ucuza bol bol üretmekte ve dış pazarlara satmaktaydı(Özkan, 2004:17).

Ülkelerin dış ticaret hacimlerinin ve sermaye akışlarının GSMH’lerine olan oranları ve nüfusa oranla işgücü akışı karşılaştırılacak olursa I.Dünya Savaşından önceki dönemle içinde bulunduğumuz dönem istatistiksel olarak birbirine benzemektedir. Ancak bu iki dönem arasında yapısal olarak farklar söz konusudur. Öncelikle günümüzde yaşanan küreselleşme, öncekine göre dünyayı tek ve bütünsel bir pazar haline getirerek piyasaların birbirine kenetlenmesine yol açmıştır. Öncekine göre sürece katılan ülke ve insan sayısı oldukça fazladır. İkinci olarak önceki küreselleşme döneminde itici güç demiryollarının, buharlı gemilerin sayesinde ulaşım maliyetlerinde yaşanan azalma iken, günümüzde yaşanan küreselleşme olgusunda itici güç telekomünikasyon ve internet erişiminin ön plana çıkmasıdır.

İnternet, büyük ve küçük firmalar arasındaki uygulama sahasının düzeyinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Daha önceleri yalnızca çok daha büyük ölçekli şirketler elektronik ticarete kendi özel şebekelerini kullanırlarken, yüksek maliyetler nedeniyle birçok küçük işletmeye bu şekilde bir verimliliği yakalama fırsatı bulamamaktaydı. İnternet bu durumun tamamen değişmesinde ve tüm

işletmelere daha kolay ve daha ucuz iş yapma ve bilgi paylaşma imkanını vermede çok önemli bir rol oynamaktadır(Duman, 2004:335-336).

Telekomünikasyon alanında meydana gelen yenilikler sayesinde, piyasalarda yatay ve dikey bütünleşmeler artarken, şirketler ulusal piyasaların kısıtlamalarından sıyrılarak global piyasanın aktif oyuncuları haline gelmektedirler(Ağbal, 2002:32).

I. Dünya savaşından sonra yarım yüzyıllık bir teneffüs yaşanmıştır. Ancak daha sonra ortaya çıkan şu gelişmeler küreselleşme olgusunu tekrar tetiklemiştir;

- 1970’lerde Çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisini denetime almaları
- 1980’lerde Batı’nın teknolojik buluşları devreye sokması, üretimde ileri teknoloji kullanımı

- 1990’larda SSCB’nin dağılması sonucu güç dengesinin ortadan kalkması ve Batı’nın yeniden rakipsiz güç odağı konumuna gelmesi(Özkan, 2004:17).

1.2.2. Küreselleşme Sürecinin Temel Dinamikleri

1.2.2.1. Bilgi ve İletişim Teknolojisinde Meydana Gelen Hızlı Değişim

Küreselleşmeye sebep olan temel unsur bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü değişimdir. Bu teknoloji, bilginin toplanması, işlenmesi, depolanması, ağlar aracılığı ile bir yerden bir yere iletilmesi ve kullanıcıların hizmetine sunulması için yararlanılan teknolojilerin tümünü kapsamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişim bilgisayarlaşma, telekomünikasyon teknolojileri, minyatürleşme, sıkıştırma teknolojisi ve dijitalleşme gibi çeşitli yeniliklerin 1980’lerde bir araya gelmesinin bir sonucudur.

Şüphesiz bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen yeniliklerin en önemli ürünü internettir. İnternet birbirine bağlı milyonlarca bilgisayardan oluşan sınırları, kuralları olmayan ve zaman tanımayan bir iletişim ağı olarak tanımlanmaktadır(Ekin, 2000:1).

Elektronik ticaret, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarını etkilemektedir. Ulusal pazarların sınırları, özellikle elektronik ticarete elverişli sektörler de küreselleşmektedir. Dinamik ve sürekli büyüyen bir yapıya sahip bu pazarlarda, bilgisayar ve internet kullanım oranlarının yükselmesiyle birlikte elektronik ortamdaki tüketici sayısının da

artması işletmeleri, elektronik ticaretten pay alma konusunda yeni yaklaşımlara zorlamaktadır. İnternetin ulaştığı tüm ülkelerdeki birey ve firmalar müşteri veya satıcı konumuna gelmekte, ticari işlemler fiziki çevreden soyutlanarak sanal ortama taşınmaktadır(Yumuşak, 2001:9).

Piyasaların, müşterileri ve satıcıların elektronik ortamlarda fiziki sınırları aşarak bir araya gelmesi, pazarın büyüklüğünü artırmakta ve elektronik ticaret için uygun ortamlar yaratmaktadır.

Esnek üretim imkanları nedeniyle kaynakların etkin kullanımının sağlanması açısından büyük öneme sahip KOBİ'lerin elektronik ticaret sayesinde ülke ekonomilerine daha büyük katkılar sağlaması mümkündür. Elektronik ticaretin KOBİ'ler tarafından benimsenmesi, yeni ve uzak pazarlara girişi kolaylaştıracağı gibi bu işletmelerin güçlenmesini de sağlayabilir. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde bazı altyapı eksiklikleri nedeniyle umulan sonuçların elde edilemediği bilinmektedir. KOBİ'lerin bir çoğu interneti sadece e-mail ve reklam amaçlı kullanmakta ileri aşamalara geçme noktasında yetersiz kalmaktadırlar(Bozkurt,1999:15).

Bilgi ve iletişim teknolojisinde meydana gelen yenilikler ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası sermaye akımlarının hızlanması, sermaye piyasalarının bütünleşmesi, çokuluslu şirket faaliyetlerinin coğrafi olarak yaygınlaşması gibi gelişmeleri etkileyen birçok faktör olsa da, bilgi ve iletişim teknolojisindeki yaşanan yenilikler diğer tüm faktörleri besleyen esas faktör konumundadır(Ağbal, 2002:34). Bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde daha çok bilgi, hızlı ve ucuz bir biçimde transfer edilebilir hale gelmiştir. Bu sayede finansal yatırımcılar küresel piyasada yatırımlarını yönetme fırsatına eriştiler. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki yenilikler sayesinde, şirketler coğrafi ve siyasi sınırların kısıtlarından sıyrılarak üretim, planlama, yatırım, yönetim ve pazarlama fonksiyonlarını yeni baştan tasarımıyarak küresel bir perspektif kazanmışlardır. Örneğin; küresel şirketler, gelişen iletişim olanakları sayesinde dünyanın öteki ucundaki insanların ihtiyaçlarını belirledikten sonra onlar için en uygun ürünü tasarlayarak, en ucuz üreteceği yerde üretip, uygun dağıtım kanalları ile tüketicinin en rahat edinebileceği halde tüketiciye sunmaktadırlar. Hatta dünyanın öteki ucundaki insanlara reklamları aracılığı ile ulaşarak onların tüketim kültürlerini ve tercihlerini etkileyebilir hale gelmişlerdir. İletişim olanakları

sayesinde, insanların bir önceki gün akıllarının ucundan bile geçmeyen bir ürünü, bir sonraki gün çok büyük bir tanıtım kampanyası ile insanlara onların en temel ihtiyacıymış gibi kabul ettirebilmektedirler.

1.2.2.2. Uluslararası Ticaretin Serbestleşmesi

1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik bunalımın ardından ülkeler kendi içlerine kapanmayı, bireysel davranarak büyük bunalımın getirdiği sorunlara yönelmeyi tercih etmişlerdir. Bu da dünya ticaretinde işbirliğinden uzaklaşılmasına neden olmuştur. Ülkeler, kendi sanayilerini korumak ve dış ödemeler dengesi problemlerini çözmek için gümrük tarifelerini yükseltme yoluna gitmişlerdir. Ancak aynı dönemde sanayisi yeni yeni gelişmekte olan Batılı ülkeler, dış ticaretteki durgunluktan büyük ölçüde rahatsızlık duymuşlardır. 1945 yılında İkinci dünya savaşının sona ermesinden sonra Amerika Birleşik Devletlerinin öncülüğünde uluslararası ekonomik, sosyal ve siyasi yapılanma hedefi çerçevesinde önce Birleşmiş Milletler Örgütü, ardından dünya ekonomisinde piyasa koşullarının işleyişini sağlamak üzere Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (IBRD) kurulmuş, uluslararası ticaretin serbestleşmesi hedefine yönelik olarak da Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) imzalanmıştır(Karaca, 2003:84-87).

Ocak 1948'de yürürlüğe giren GATT, dış ticaretin serbestleşmesi hedefi çerçevesinde faaliyet göstermiştir. Dış ticarete rekabetin mal kalitesini artıracacağı, fiyatları düşüreceği, böylece dış ticaretin hacminin artacağı düşüncesi ile dış ticaretin serbestleşmesinin önündeki engel olan gümrük tarifelerinin düşürülmesi, tarife dışı engellerin kaldırılması, karşılaşılabilecek diğer engellerin ve farklı muamelelerin ortadan kaldırılması GATT'ın temel amaçlarıdır.

GATT ile uluslararası ticaret sistemi ilk kez kurulmuştur. GATT'ın kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içerisinde rekabeti bozucu, ticareti kısıtlayıcı engellerin kaldırılması nedeniyle dünya ticaretinde önemli artışlar kaydedilmiştir. GATT ile gelen sistem, ticaret pazarlıkları veya görüşmeler (rounds) serileri ile gelişmiştir. İlk round tarifler ve indirimlere yoğunlaşmış, daha sonra anti-damping ve tarife dışı önlemleri de kapsamıştır.

GATT kuralları ve tamamlayıcı anlaşmaları, 1986 ile 1994 yılları arasında gerçekleştirilen Uruguay Turu Ticaret Müzakerelerinde dünya ticaretinin değişen koşullarına uyum sağlamak amacıyla güncelleştirilmiştir. Uruguay Turundan önce gerçekleşen yedi müzakere turunda gümrük vergilerinin azaltılması hedeflenirken Uruguay Turunda bu hedefin yanı sıra dünya ticaretindeki kural ve disiplinlerin güçlendirilmesine yönelik ve tüm ülkelerin taraf olduğu 29 anlaşma, bir paket halinde kabul edilmiştir. GATT metninin yanı sıra süreç içerisinde alınan kararlar ve Uruguay Round'da geliştirilen bazı mutabakatlar (Understanding), GATT 1947 olarak bilinmektedir. 15 Nisan 1994 tarihli Nihai Senet (Final Act) ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmuş ve GATT'ın yerini almıştır. Uruguay Round'un tamamlanmasıyla dünya ekonomisi ileriye doğru çok önemli bir atılım gerçekleştirmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'nün amacı, üye ülkelerin ticaret ve ekonomi alanındaki ilişkilerini geliştirmek, hayat standartlarını yükseltmek, tam istihdamı sağlamak, reel gelir ve talep hacminde istikrarlı bir artış sağlamak, dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine uygun bir şekilde kullanımını sağlamak ve çevreyi koruyacak ve farklı gelişme seviyelerindeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde mevcut kaynakları geliştirmektir. Bu amaçların gerçekleşebilmesi için uluslararası ticareti kısıtlayan her türlü engelin ve farklı muamelenin kaldırılması gerekmektedir. Ticareti kısıtlayan engellerin kaldırılması, ithalat ve ihracata uygulanan her türlü tarife dışı engeli tarifeye dönüştürerek ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Farklı muamelelerin kaldırılması maksadıyla iki önemli kural geliştirilmiştir. *'En Çok Kayrılan Ülke Kuralı'*na göre, bir ülkeye sağlanan kolaylık ya da verilen taviz ayırım yapılmaksızın tüm diğer ülkelere de sağlanacaktır. İkinci kural olan *'Milli Muamele Kuralı'* ise yurt içinde uygulanan vergi ve muamelelerde yerli ve yabancı ayrımı yapılmaksızın her türlü mal ve hizmete eşit muamele uygulanmasını öngörmektedir(Turhan, 1994:48-50).

Dünyada reel üretim 1948'den 1997'ye kadar yıllık ortalama %3,7 artarken, dış ticarete artış oranı yıllık %6 olmuştur. Diğer bir ifadeyle anılan dönemde ticaret 17 kat artarken hâsıla artışı 6 kat olmuştur. 1990-97 aralığında dünya mal üretimi yıllık ortalama %2 artarken, aynı dönemde dünya mal ihracatı yıllık ortalama %6,5 oranında artmıştır. Dünya hizmetler ticaretindeki artış ise mal ticaretindeki artıştan daha fazladır. 1990-97 aralığında dünya hizmet ihracatı yıllık ortalama %8 oranında

artmıştır(Devlet Planlama Teşkilatı[DPT], 2000:22-29). 1990’larda ticarete yaşanan büyük artışlar AB ve NAFTA yoluyla gerçekleştirilen ticari entegrasyonlar ile gelişme yolundaki diğer bazı ülkelerdeki kapsamlı ticari liberalizasyon hamleleri sayesinde gerçekleştirilmiştir. 2003-2010 yıllarını kapsayan dönemde ise, dünya ticaretinin yıllık olarak yaklaşık %6,8 oranında büyüyeceği öngörülmektedir(Parmaksız, 2001:11).

Günümüzde hizmet ticaretinde yaşanan önemli bir gelişme ise sanal ortamda yapılan ticarettir. Bilgisayar ve iletişim teknolojisinde meydana gelen yenilikler sayesinde fiziksel olmayan malların (programlar, yazılımlar vb.) ihracatı gittikçe artmaktadır. Bunun sebebi ise, fiziksel olmayan malların bir yerden bir yere ulaştırılması hem çok hızlı olarak gerçekleştirilmekte hem de maliyeti neredeyse sifıra yakın olmaktadır.

Dünya mal ve hizmet ticaretinde yaşanan bu artışın arkasında yatan nedenler ise; gümrük tarifelerinin indirilmesi, uluslar arası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, ihracata dayalı kalkınma modelinin birçok ülke tarafından benimsenmesidir(Ağbal, 2002:35). Ancak günümüzde uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunan en önemli etken bilişim ve mikro elektronik teknolojisindeki sıçramayla, telekomünikasyon sektöründeki teknik ilerlemelerin birlikte uygulamaya sokulmasıdır. Bilgilerin uzun mesafeler boyunca kolay ve hızlı olarak iletilmesi firmalar arası rekabetin hızla artmasına neden olmuştur. Üretim ve dağıtım kanalları hızla değişirken; siyasi sınırlar, ulaşım maliyetleri gibi unsurların önemi azalmaya başlamıştır. Ticaretin serbestleşmesi ve fiziksel sınırlamaların öneminin azalması, şirketler için coğrafi pazarı dünya pazarı haline getirmiştir. Bütün bu gelişmeler şirketler arası rekabeti küresel bir rekabete dönüştürmüştür.

1.2.2.3. Küresel İşletmeler

Uluslararası işletme, merkezi bir ülkede bulunmak kaydıyla farklı ülkelerle ticari ilişkilerde bulunan işletmedir. Küresel işletmeler ise tüm dünyayı bir iş sahası olarak gören işletmeler manasına gelmektedir. 21. yüzyılda bu işletmelerin sayısı 40.000’i bulmuştur. IBM, Microsoft, Ford, General Motors, Burger King, Mc Donalds, Shell, BP, Coca Cola ve Pepsi bunlardan sadece birkaçıdır. Stratejik açıdan

bakıldığında ise birkaç şirketin dünya ekonomisinin büyük bir kısmını yönettiğini söylemek mümkündür. Bu da küreselleşmenin en önemli olumsuzluklarından biridir.

Bu süreçte küresel firmalar önemli bir fonksiyon üstlenmekte ve bu firmalar vasıtasıyla teknoloji gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru yayılmaktadır.

Telekomünikasyon, bilgi ve ulaşım teknolojisindeki hızlı gelişmeler, GATT, WTO ve IMF gibi uluslararası kuruluşların çabalarıyla dünya ekonomisinde sağlanan liberalleşme hareketleri, ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmede piyasa ekonomisinin önemini kavramaları, uluslararası firmaların sınır-ötesi satış yapma ve maliyet düşürmek amacıyla daha ucuz kaynak sağlama gibi faktörler ekonomik küreselleşmeye ortam hazırlamıştır.

Mal ve hizmetler ile üretim faktörlerinin, yani emek, sermaye ve teknolojinin uluslararası alanda hareketliliği sonucu mal ve hizmet piyasalarının entegrasyonu ekonomik küreselleşme ile sonuçlanmıştır.

Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan büyük şirketlerin tamamı 19. yüzyılın sonunda kurulmuş ve kısa zamanda kendi pazarlarını belirlemeye başlamışlardır. Ancak bugünkü hallerine göre farklı yarıları kendi devletlerinde yoğunlaşmış olmaları ve henüz uluslar arası ölçekte entegre olmamalarıydı. Bu durum II. Dünya Savaşı sonrası yeni bir üretim modelinin ortaya çıkması ile birlikte değişmiştir. Bazı şirketler araştırma geliştirme, üretim ve pazarlama stratejilerini uluslar arası ölçekte hayata geçirmeye başlamışlardır. Bu değişimin arkasındaki itici güç bir yandan şirketlerin dünya ölçeğinde karlılık arayışı, diğer yandan ABD gibi büyük kapitalist güçlerin dünya piyasasını açmak ve liberalleşmek üzere bilinçli müdahaleleridir (Türker ve Örerler, 2004:45).

Üretimin küreselleşmesi ile ülke bazında faaliyet gösteren firmaların üretim faaliyetlerini diğer ülkelere ve kıtalara yaymalarını ifade etmektedir. Üretim faaliyetleri küresel firmalar aracılığıyla sınır-ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır-ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları gibi değişik şekillerde uluslararası arenaya taşınmaktadır. Üretim alanı olarak bütün dünyayı hedefleyen bu firmalar, üretim faaliyetlerini maliyet avantajı sağlayacak ülkelere kaydırmanın yollarını aramakta ve faaliyetlerini hammadde maliyeti, ara malı maliyeti, işgücü maliyeti ve dışsal

maliyetler açısından daha cazip gördükleri ülkelere kaydırmaktadırlar (<http://www.uta-stuttgart.de/bulten052001/Globallesme/globallesme.html>).

Batı'nın küresel işletmeleri kendi ülkelerinde ağırlaşan koşullar ve devletin hiçbir şekilde işçi ücretleri, vergi gibi alanlarda taviz vermemesinden ötürü, küresel rekabette ayakta kalabilmek için, üretim merkezlerini Güneydoğu Asya'ya taşımışlardır. Çünkü buradaki çok ucuz işgücü maliyetleri ve bu ülkelerin yabancı yatırımlara verdikleri teşvikler sayesinde, küresel rekabete ayak uydurmayı başarabilmektedirler.

Sanayileşmiş ülkeler teknoloji ağırlıklı üretimini kendi ülkelerinde yaparken hammaddeyi ithal, mamul ürünlerini ise ihraç ediyorlardı. Simdi ise pazara yakın üretim, modüler üretim (bir ürünün belirli parçalarını bir modül şeklinde ele alıp, en iyi ve en ucuz nereden temin ediliyorsa orada üretirme ve sonunda bu modülleri birleştirerek, pazarlama) ve tamamen bilgiye dayalı üretim söz konusudur. Üretimin küreselleşmesi ile özellikle mikro-elektronik ve motorlu taşıt üretimi gibi alanlarda '*küresel fabrikalar*' ortaya çıkmıştır. Küresel firmalar etkinlik ve verimliliği ön plana çıkarmakta ve küresel rekabet koşullarını kendi lehlerine çevirebilmek için sürekli yenilik yapmak ihtiyacı duymaktadırlar(Aras, 2002:3).

Çokuluslu şirketlerin gelişim sürecinde sadece gelişmiş ülkelere bir yayılım ile karşılaşılmamış, gelişmekte olan ülkelere doğru da bir yabancı sermaye girişi ve bu yabancı sermayenin de çokuluslu karakteri yüksek düzeyde olmuştur. Özellikle 1960-80 zaman aralığında gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları sanayileşme politikaları ile birlikte, çokuluslu şirket olarak tanımlanabilecek bu yabancı sermayeyi çekebilmek için önemli mevzuat düzenlemelerine yöneldikleri görülmüştür(<http://www.basarmevzuat.com/dergi/2004-04/a/01.htm>). Bu ülkelerin yabancı sermaye olarak çokuluslu şirketlere dönük çağrılar, kaynak kıtlığı sorunu ve ülkelerin ekonomik büyümelerini hızlandırabilme arzusu gibi nedenlere dayanmaktaydı. Bir bakıma bu ülkeler çokuluslu şirketler yatırımlarına teşvikler vererek kaynak açıklarını karşılamayı hedeflemişlerdir.

Günümüzde küresel ticaretin %60'ı çokuluslu şirketler tarafından yapılmaktadır. En büyük 100 uluslararası şirketin sahip olduğu varlıkların toplamı dünya varlıkları toplamının %16'sını oluşturmaktadır. Örneğin General Motors'un iş hacmi Danimarka'nın; Ford'un iş hacmi Güney Afrika'nın GSMH'ından daha

büyüktür. Küresel işletmelerin dünya ticareti içindeki paylarını önümüzdeki yıllarda artırmaları beklenmektedir.

1.2.2.4. Teknolojik Gelişmeler

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren bilişim teknolojilerinin yaygınlık kazanması, dünyada mesafe kavramının eski anlamını ortadan kaldırmıştır. Bu durum küreselleşme bağlamında belki de ilk etkisini finans piyasalarında göstermiştir.

Yeni yüzyılda büyük bir hızla ucuzlayan ve yaygınlık kazanan enformasyon teknolojileri, uluslararası değişim ve etkileşim sürecini hızlandırmaktadır. İletişim ve bilgisayar gücündeki patlama, küresel mali piyasaların gelişimine ivme kazandırmıştır. Bu süreç günümüzde de hızlanarak devam etmektedir. Günümüzde artık yeni ürün üretebilmek yeni teknoloji ile mümkün olmaktadır. Ürünlerdeki yenilik oranı teknolojideki yenilik oranına bağlıdır diyebiliriz(Benk ve Akdemir, 2004:14).

Teknolojik gelişmelere paralel olarak sanayi devrimi ile başlayan ve yakın bir döneme kadar devam eden Fordist üretim tarzı artık yerini Post-fordist üretim tarzına bırakmaya başlamıştır. Fordist üretim tarzı ile benimsenen makine insan modeli yerini daha esnek çalışma şartlarına sahip çalışanlara bırakmıştır. Böylelikle üretimde daha fazla verim sağlanmıştır. Ayrıca Fordist üretim tarzında çok sayıda tek tip ürün üretilirken Post-fordist üretim tarzında müşteri ihtiyaçlarına paralel ve müşteride daha fazla tatmin yaratacak ürün üretilmeye başlanmıştır.

Küresel şirketler artık ileri üretim teknolojileri ile çok sayıda malı, çok ucuz maliyetlere üretilmektedir. Bu teknolojilerin kullanılması ve söz konusu şirketlerde uygulanması, şirketlerin kendi içlerinde oluşturdukları veya dışarıdan satın aldıkları Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri ile mümkün olabilmektedir.

Üretimde kullanılan ileri teknolojileri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Bilgisayar destekli tasarım,
- Bilgisayar destekli üretim,
- Bilgisayar destekli üretim süreci planlaması,
- Optimize edilmiş üretim teknolojisi,

- Yalın üretim sistemleri,
- Tam zamanında üretim,
- Malzeme gereksinim planlaması,
- Üretim kaynakları planlaması,
- Robotlarla üretim,
- Sayısal denetimli tezgahlar,
- Otomatik depolama,
- Otomatik kontrol ve inceleme,
- Otomatik malzeme taşıma,
- Otomatik yönlendirilen araçlar sistemi,
- Toplam kalite yönetimi,

Yukarıda sıraladığımız bu teknolojiler hem bilgisayar destekli teknolojileri hem de yönetim yaklaşım ve tekniklerini kapsamaktadır. İleri üretim teknolojileri olarak kabul edilen bu teknolojilerin herhangi birine yapılan yatırım, yeni teknoloji yatırımı olarak kabul edilmektedir(Aydeniz, 2005)

Teknoloji tüm endüstriyel faaliyetler için geçerlidir diyebiliriz. Küresel ekonominin en önemli sektörü olan finansal hizmetler elektronik ağlar aracılığı ile yürütülmektedir. Çağın değişimine paralel olarak teknoloji, işgücü ağırlıklı teknolojiye yüksek teknolojiye dönüşmüştür. Yeni ve farklı ürünler üretebilmek için artık yeni icatlara ve yeni teknolojilere ihtiyaç vardır. Artık ürünlerdeki yenilik oranı tamamen teknolojiye bağlıdır. Örneğin; bundan 10 sene önceki devasa kasetçalarlar artık yerini nano teknoloji sayesinde çok ufak boyutlardaki müzik çalarlara bırakmıştır.

1.3. KÜRESELLEŞME YAKLAŞIMLARI

Günümüzde küreselleşme konusunda çok geniş bir literatür oluşmuştur; ancak sosyal bilimlerin bir çok alanında görüldüğü şekilde, küreselleşmeye ilişkin birbirinden tümüyle farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bir diğer ifade ile küreselleşme konusunda, gerek teorisyenler, gerekse uygulamacılar arasında uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Küreselleşmenin siyasal, kültürel ve ekonomik sonuçları yaygınlık kazandıkça, taraftarları kadar (özellikle entelektüel

düzeyde) karşı çıkanların sayılarında da artışa tanık olunmaktadır. Çünkü küreselleşmeden kazananlar olduğu kadar, kaybedenler de mevcuttur (<http://www.genbilim.com/content/view/1659/86/>).

Günümüzde küreselleşmeye yönelik yaklaşımları Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton'ı izleyerek, “aşırı küreselleşmeciler”, “kuşkucular” ve “dönüşümcüler” şeklinde üçlü bir sınıflamaya tabi tutabiliriz(Held ve McGrew, 1999:3).

1.3.1. Aşırı Küreselleşmeciler

Bunlar radikaller diye de anılmaktadırlar. Bunlara göre endüstri uygarlığının bir ürünü olan ulus devlet, küreselleşme sürecine paralel olarak önemini yitirmiştir. Artık küresel piyasa, politikanın yerini almaktadır; çünkü piyasa mekanizması hükümetlerden daha rasyonel çalışmaktadır. Küresel piyasanın gelişimi, toplum içinde daha yüksek rasyonaliteye işaret etmektedir. Politikalar yerel ya da ulusal ölçekte hala etkili olsalar bile, küresel ekonominin hareketlerini etkileyebilecek güce sahip değildirler. Bu anlamda dünya ülkelerinin çoğunda, vatandaşların politikayla daha az ilgilenmeleri ya da politikacıların vatandaşlar üzerinde daha çok hayal kırıklığı yaratıyor olmaları küreselleşme sürecinin bir sonucudur(Giddens, 1999:56).

Bir diğer ifadeyle aşırı küreselleşmecilere göre, piyasalar artık devletlerden daha güçlüdür. Devletlerin otoritesindeki bu gerileme ise, diğer kurumlar ile birliklerin ve yerel/bölgesel otoritelerin artarak yaygınlaşması şeklinde görülebilir. Radikal/aşırı küreselleşmeciler, dünya toplumunun, geleneksel ulus devletlerin yerini almakta olduğunu (ya da alacağı) ve yeni toplumsal örgütlenme şekillerinin belirmeye başladığı düşüncesindedirler(Bozkurt, 2000:19).

1.3.2. Küreselleşme Karşıtları

Radikal/aşırı küreselleşmecilerin tam karşısında yer alan bu grup, kuşkucular olarak da anılmaktadır. Küreselleşmeye her konuda kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. Yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin yeni olmadığını iddia etmektedirler. Kuşkucular, küreselleşmenin geçmişine (19. yüzyıla) bakarak, o dönemde de önemli derecede para ve mal hareketinin oluşmuş olduğunu söylemektedirler. . Kısacası, küreselleşmenin yeni bir süreç olduğunu kabul etmemektedirler. Onlar için küreselleşme, refah

devletini yok edecek minimal devlet ve hükümeti amaçlayan çevrelerin kullandığı bir terimdir(Giddens, 1999:56).

Bu grubun bazı üyeleri, küreselleşmeyi, kapitalizmin savaşı olmayan yeni işleyiş mantığı ya da jeo-ekonomik emperyalizm olarak değerlendirirken bazı ünlü düşünürler de, kar peşinde koşan mega-işletmelerin, totaliter kurumların tiranlığı olarak nitelemişlerdir.

Küreselleşme, bir bütünleşmeyi değil, farklı kültürler, farklı uygarlıklar ya da bölgeler arasında yeni çatışmaları beraberinde getireceğini savunmuşlardır. Yine bu gruptakiler, dünya ekonomisi içerisindeki eşitsizliğe dikkat çekmekte ve bunun dünyada neo-liberallerin dediği gibi, küresel bir uygarlığın doğuşundan ziyade, kökten dinciliğin ya da saldırgan milliyetçiliğin doğuşuna yol açacağını savunmaktadırlar.

Ayrıca kuşkucular, küreselleşme sürecinin ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan bir olgu olmaktan ziyade, bir ideolojik tutum olduğunu iddia etmektedirler(Bozkurt, 2000:20).

1.3.3. Dönüşümcüler

Küreselleşmeyi, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç olarak görmektedirler. Artık dış ya da uluslararası ile iç işleri arasında açık bir ayrım söz konusu olmadığını iddia etmektedirler. Ekonomik anlamda bırakın yüz yıl öncesini, 30-40 yıl öncesinden bile çok farklı bir dönemde yaşadığımızı söylemektedirler. Önceki pazardan çok daha bütünleşmiş yeni bir küresel pazar oluşmuştur. Karşılıklı alınıp satılan malların miktarı 19. yüzyılla karşılaştırılamayacak kadar fazladır. Ama bundan daha da önemlisi, ekonominin giderek daha fazla bir şekilde hizmet sektörüne bağlı hale gelmesidir. Bilgi, eğlence, iletişim ve en önemlisi elektronik ve finans ekonomisi içeren hizmetler, ekonomideki en önemli sektör haline geliyor. İletişim devrimi sayesinde anında haberleşme imkanına kavuştuğumuzdan beri, eski yapılar yıkılmaya, eski alışkanlıklar unutulmaya ve kültürler de diğer kültürlerle anında tema edebilmeye, karşılıklı etkileşime girmeye başlamıştır.

Dönüşümcüler ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıldığını kabul ettiği halde, hem aşırı küreselleşmecilerin “egemen ulus

devletin sonunun geldiği” iddialarını, hem de küreselleşme karşıtı kuşkucularının “hiçbir şey değişmedi” tezini reddetmektedirler(Bozkurt, 2000:23).

1.4. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK ETKİLERİ

Küresel ekonomi, bir taraftan mal ve hizmetlerin, diğer taraftan da bilgi ve sermayenin ülkeler arasında serbestçe dolaşımı şeklinde tanımlanmaktadır. Küreselleşme, genişleyen uluslararası ticaret, sınırları aşan finansal kaynak aktarımı, artan dış yatırımlar, büyüyen çok uluslu işletmeler ve ortak teşebbüsler anlamına gelen küresel bir eğilimdir. Tüm bu gelişmeler küresel ekonomik entegrasyon adı verilen bir olguyu gündeme getirmiştir. Küresel ekonomik entegrasyon, ülkeler arasında mal, emek ve sermaye hareketlerinin artması ve ülkelerin ekonomik işbirliği alanlarının ve bağımsızlığının genişlemesi demektir.

Küreselleşme ile iktisadi hayatta hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde benimsenen iktisadi sistem ve buna bağlı olarak uygulanan iktisat politikaları benzerlik göstermeye başlamıştır. Reel sosyalizmin çöküşü ile birlikte, dünyada liberal ekonomik düzen, yeni serbest piyasa ekonomisi yerleşmekte, kamu ekonomisinin görev ve fonksiyonları yeniden tanımlanmaktadır. Devletin sınırlanması, küçültülmesi ve bu şekilde piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması görüşleri önem kazanmakta, dünya ticareti giderek serbestleşmektedir(DPT, 2004:38).

Uluslararası ekonomik ilişkilerde eski korumacılık anlayışı yerini serbest ticaret görüşüne bırakmıştır. Devletin dış ticaret politikası araçlarını (tarife, kota, kısıtlama vb.) kullanarak uluslararası ticaret üzerinde sınırlamalar getirmesi artık çok azalmıştır. Dünyada uygulanan iktisadi sistem ve iktisat politikaları giderek birbirine yakınlaşmaktadır. Burada belirtilen süreçte çokuluslu işletmeler önemli bir rol oynamaktadır. Çokuluslu şirketler aracılığı ile teknoloji gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru hareket etmekte bu da küresel ekonomik entegrasyonun hızını oldukça artırmaktadır.

Küreselleşme sürecinde emeğin baskı altına alındığı, ücretlerin düştüğü, işsizliğin ise giderek arttığı gözlemlenmektedir. Küreselleşme niteliksiz emeğin ücretini ve sosyal hakları baskı altına alırken, üst düzey vasıflı emeğin ücretini yükseltmiş ve çalışma hayatının vazgeçilmez unsurlarından biri olan sendikalar

yavaş yavaş tarihe karışmaya başlamışlardır. Birçok ülkede sendikali sayısında çok ciddi azalmalar gözlenmektedir. Bu olgudan sadece işçi sendikacılığı değil işveren sendikacılığı da etkilenmektedir. Bir yandan da gelişen teknoloji sayesinde her işi yapabilen robotlar ve bilgisayar sistemleri türemekte, insan gücüne olan ihtiyaç günden güne azalmaktadır.

Küreselleşmenin ekonomik sonuçları, daha çok üretim ve finans alanlarında kendinin göstermektedir. Üretimin küreselleşmesi ile birlikte ülke bazında faaliyet gösteren firmalar üretimlerini, sınır ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır ötesi iştirak ve fason imalat anlaşmaları gibi değişik şekillerde uluslararası alana taşımaktadırlar. Üretim alanı olarak bütün dünyayı hedefleyen bu firmalar, dünyanın neresi cazipse üretimlerini hemen oraya kaydırmaktadırlar. Finansın küreselleşmesi ile de sermaye, herhangi bir coğrafi sınır içerisinde kalmadan düşük riskle yüksek kazanç sağlayacakları alanlara yayılmaya başlamıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte birbirine hızla entegre olan finans piyasaları uluslararası sermaye hareketlerinin kaynağının, kanalları ve hacminin değişmesine de neden olmuştur(Özkan, 2004:59).

Aşağıdaki tabloda yeni ekonomi ile eski ekonomi arasında ne alanlarda nasıl değişiklikler olduğu belirtilmiştir. Değişim unsurlarında eski ekonomi ve yeni ekonomi arasındaki farklılıklar incelendiğinde oluşan farklılıkların temelinde küreselleşmenin payının çok büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Eski Ekonomiden Yeni Ekonomiye Geçişte Değişen Unsurlar

DEĞİŞİM UNSURU	ESKİ EKONOMİ	YENİ EKONOMİ
Üretim ve Rekabet Alanı	Ulusal	Global
Örgütsel Yapı	Hiyerarşik-Bürokratik	Şebeke, Ağ Örgüsü
Üretim Yapısı	Kitlesele Üretim	Tam Zamanında Esnek Üretim
Büyümenin Uyarıcıları	Sermaye, İşgücü	Yenilik, İcatlar ve Bilgi
Teknolojiyi Belirleyen Etmen	Makineleşme	Dijitalleşme
Karşılaştırmalı Üstünlüğün Kaynağı	Ölçek Ekonomisi	Yenilik ve Kalite
Arge'ye Verilen Önem	Düşük,Orta	Yüksek
Diğer Firmalarla İlişkiler	Tek Başına Hareket Etme	İşbirliği, Ortaklık, Sinerji
İşgücü Politikasının Amacı	Tam İstifham	Yüksek Reel Ücret
Gerekli Eğitim	Mesleki Diploma	Yaşam Boyu Eğitim
İstihdamın Doğası	İstikrarlı	Risk ve Fırsatlarla Dolu

DEĞİŞİM UNSURU	ESKİ EKONOMİ	YENİ EKONOMİ
Regülasyonlar	Kumanda ve Kontrol	Piyasa Araçlarına Dayalı,Esnek
Beşeri Sermaye	Üretim Odaklı	Müşteri Odaklı
İşgücü	Önemli	Daha Az Önemli
İşgücünün Yapısı	Belirli Bir Alanda Uzman	Çok Yönlü Beceri, Yaratıcı
Varlıkların Önemliliği	Maddi Varlıklar Önemli	Gayri Maddi Varlıklar Önemli
Sektörel Yapı	Tarım, Sanayi Ağırlıklı	Hizmet Sektörü Ağırlıklı

Kaynak: C.Can Aktan ve İstiklal Y.Vural "Bilgi Toplumu, Yeni Temel Teknolojiler ve Yeni Ekonomi", (Yayınlanmamış Çalışma), 2003

Küreselleşen ekonomilerde yeni kavramlar ortaya çıkmış ve zaman birliği, mekan birliği, ürün birliği gibi kavramlar giderek ortadan kalkmaya başlamışlardır. Zaman birliği kavramının ortadan kalkması özellikle sermaye piyasalarının gelişmesi, iletişim altyapısı ve teknolojinin sınır tanımaz hale gelmesinin bir sonucudur. Mekan birliği kavramı da aynı mekanda üretim yapılma zorunluluğunun ortadan kalkması ile ortadan kalkmıştır. Ürün birliği ise, gelişen teknolojiler çerçevesinde büyük değişikliğe uğramış tüketici talepleri doğrultusunda oluşan ürün kavramı sektörlere damgasını vurmuştur(Özkan, 2004:27-32).

Küreselleşme güçlüler için ekonomik özgürlük getirirken, zayıfların maddi ve beşeri anlamda daha fazla sömürülmesine yol açmıştır. Küreselleşmenin günümüz teknolojik ve ekonomik gelişmelerine bakıldığında kaçınılmaz bir süreç olduğu görülmektedir. Ancak bu süreçte devletlere bu büyük sömürüyü engellemede büyük görevler düşmektedir.

Küreselleşmenin etkilerini sadece gelişmekte olan ülkelere değil gelişmiş ülkelere de ciddi anlamda görmek mümkündür. Aşağıda küreselleşmenin bu iki tip ülke üzerinde yaptığı etkiler üzerinde durulacaktır.

1.4.1. Küreselleşmenin Gelişmiş Ülkelere Etkileri

Küreselleşme, ekonomik anlamda gelişmiş ülkelere ciddi katkılar sağlıyor gibi görünse de (ucuz hammadde ve ucuz işgücü bulma, düşük maliyetli yatırımlar vb.), bu ülkeleri belli konularda da önemli külfetler ödemeye mecbur bırakmaktadır.

Küreselleşme sürecinin gelişmiş ülkelere yoğun işsizliğe neden olduğu ve özellikle niteliksiz işgücünün acımasız rekabetin kurbanı olduğu sık sık iddia

edilmektedir. Şöyle ki; küreselleşmenin ortaya koyduğu acımasız rekabet ortamı, düşük işgücü maliyetine sahip gelişmekte olan ülkelere emek yoğun üretime dayalı mallarda karşılaştırmalı üstünlük sağlamaktadır. Bu durum gelişmiş ülkelerin tekstil, demir-çelik, gıda gibi daha çok emek yoğun ve niteliksiz işgücünün istihdam edildiği endüstrilerdeki rekabet gücünü alabildiğine zorlamaktadır.

Hızla artan rekabet, gelişmiş ülkelerdeki işletmeleri daha düşük ücretli işgücü olan ülkelere üretim yapmaya zorlamakta; bu durum ise söz konusu ülkelere işsizliği körüklemektedir.. Bundan da özellikle bu ülkelerdeki niteliksiz işgücü en fazla zararı görmektedir. Ancak bu devletler vatandaşlarının sosyal haklarının korunmasından hiçbir zaman taviz vermemektedir. Ayrıca, endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş, iş alanlarını imalat sektöründen hizmet sektörüne kaydırarak gelişmiş ülkelerin istihdam yapısını değiştirmekte ve böylece sendikalı olarak çalışan kesim için iş olanaklarını hızla azaltmaktadır(Dash, 1998:52).

Küreselleşme ile ülkeler arasındaki gelir dağılımında adaletsizliğin arttığı gözlemlenmektedir. Özellikle, 1980 sonrasında gelişmiş ülkeler arasında kişi başına gelir açısından bir yakınlaşma gözlemlenirken; gerek gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler, gerekse gelişmiş ülkelerin kendi aralarında uçurum büyümüştür

Gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelerle artan ticareti ve bu ülkelerdeki teknolojik gelişme sonucu endüstri toplumunun yerini bilgi toplumuna bırakması, gelişmiş ülkelerin imalat sektöründe istihdam edilen işgücünün hem istihdamını, hem de yaşam standartlarını olumsuz yönde etkileyecektir. Ayrıca küreselleşme, mobil haldeki üretim faktörleri -nitelikli işgücü ve sermaye- ile mobil olmayan üretim faktörleri -niteliksiz işgücü ve toprak- arasında ayrıcalıklı vergi uygulamasına neden olmaktadır(Rajan, 1998:11). Şöyle ki, mobil haldeki üretim faktörleri, vergi oranlarının daha düşük olduğu coğrafi alanlara kayarak vergi yükünden kısmen kurtulabilmektedir. Buna karşın mobil olmayan üretim faktörleri, bu vergileri ödemek zorunda kalmaktadır. Bu durum, nitelikli işgücünün yaşam standardını yükseltmekte; buna karşın, niteliksiz işgücünün standardını düşürmektedir(Aktan ve Şen,1999:8).

Dışarıya kaçan sermaye vergilerdeki düşüşleri tetiklemekte, bu düşüşler sosyal hayata yansımakta, sosyal standartların korunmasını ve geliştirilmesini ülke açısından zora sokmaktadır.

Uluslararası firmalar, dışsal maliyetlerin getirdiği ek yükten kurtulmak için faaliyetlerini gelişmiş ülkeler yerine çevre mevzuatının daha gevşek olduğu gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırmaktadırlar. Böylece söz konusu firmalar, ‘kirleten öder’ prensibine pek maruz kalmamakta ve dolayısıyla da ek bir maliyet avantajı sağlamaktadırlar. Buna karşın gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren firmaların, çevre standartlarının yüksekliği dolayısıyla rekabet gücü zayıflamaktadır. Böyle bir durum gelişmiş ülkeleri çevre standartlarını düşürmeye zorlamakta ve sonuçta küresel çevre standartları düşmektedir. Öte yandan küreselleşmenin sürükleyicisi uluslararası firmaların, gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetleri genel olarak kömür, ağaç işleme ve kağıt sanayi, motor parçaları, kimyevi maddeler, petrol ürünleri gibi çevrenin duyarlı olduğu alanlarda yoğunlaşmaktadır (Şen,1998). Bu firmaların faaliyetleri, çevreye yerel endüstrilerden daha fazla zarar vermekte çevre ve insan sağlığı için potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır. Örneğin, uluslararası firmaların bu ülkelerdeki faaliyetleri sonucu Orta Amerika’nın tropikal yağmur ormanlarının % 25’i yok olmuştur(Şen, 1998:187).

1.4.2. Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri

Küreselleşme olgusu gelişmiş ya da gelişmekte olan tüm dünya ülkelerini yakından ilgilendirmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerin mevcut küresel ekonomiden gelişmekte olan ülkelere göre çok daha olumlu olarak faydalandıkları açıktır. Küreselleşme olgusunun en önemli sonucu, küresel rekabetin eskisine göre çok daha serbest hale gelmesi, serbest ticaretin tüm dünya ülkelerinde giderek yaygınlaşmasıdır. Dünya serbest ticaretini engellemek için uygulanan sübvansiyon, kota, gümrük gibi politikalar birçok ülkede uygulamadan tamamıyla kalkmıştır.

Teknolojik bilgi birikimi, üstün insan kaynakları ve güçlü ekonomiye sahip gelişmiş ülkeler kendilerinden her alanda daha zayıf yapılara sahip olan gelişmekte olan ülkelere nazaran rekabet açısından çok daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere göre, küresel rekabete uygun teknoloji, know how, insan kaynağı ve çağdaş kurumsal yapılara sahip konumda değildirler(DPT, 2004:39). Ancak küreselleşmeden en azından ekonomik göstergeler açısından olumlu etkilenen ülkelerde bulunmaktadır. Bunlar kapılarını sonuna dek

küresel sermayeye açmış ve yatırımları çekebilmek için onlara her türlü teşviki sağlamışlardır. Aşağıdaki bu ülkelerin dış ticaret göstergelerine ilişkin bir tablo verilmiştir.

Tablo 2.Dış Ticaret Göstergeleri (GSMH'ya Oranı %)

	Toplam Dış Ticaret			Dış Ticaret Dengesi			Cari İşlemler Dengesi		
	1990	2001	2002	1990	2001	2002	1990	2001	2002
Çin	29,7	44,7	50,8	2,2	2,0	2,5	3,1	1,5	2,9
Hong Kong	218,2	238,4	250,2	-0,5	-6,8	-4,6	-	7,5	10,7
Kore	53,4	68,4	65,9	-1,9	2,2	2,2	-0,8	1,9	1,3
Endonezya	43,5	64,4	53,7	3,5	18,7	15,6	-2,7	5,1	4,4
Malezya	139,2	198,9	195,6	0,5	17,5	15,2	-2,2	9,0	8,1

Kaynak: Asian Development Bank www.adb.org (Erişim Tarihi:18.10.2009)

Gelişmekte olan beş ülkenin yer aldığı yukarıdaki tablo, dış ticarete küreselleşmenin ne boyutlara geldiğini göstermektedir. Tabloda yer alan ülkeler son 12 yılda daha fazla ihracat ve ithalat yaparak ekonomilerinin dışa açıklık oranlarını çarpıcı bir şekilde artırmışlardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bir ülkenin bu kadar dışa açık olması ekonomik göstergeler açısından bakıldığında olumlu sonuçlar veriyormuş gibi gözükabilir. Ancak dışa açık olmanın ülke için getirdiği pek çok külfet ve risk de söz olmaktadır.

Yukarıdaki tabloda ülkelerin dış ticaret dengelerinin artış gösterdiği görülmektedir. Bu da ihracatlarındaki artışı yani üretimlerindeki artışı işaret etmektedir. Üretim artışının en büyük nedeni de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır. Gelişmiş ülkelerdeki büyük işletmeler, kendi ülkelerindeki yüksek hammadde, yüksek işçilik ve vergi maliyetleri gibi nedenlerle hammaddenin ve işçiliğin ucuz, vergilerin oldukça düşük olduğu ve kendilerine yatırım için birçok teşvikin sunulduğu Güneydoğu Asya ülkelerine yatırım yapmayı küresel rekabette hayatta kalabilmek için uygun görmüşlerdir. Ayrıca ülkelerin cari işlemler dengelerine bakıldığında sürekli yıldan yıla genel bir artış trendinde olduğu görülmektedir.

Burada Çin örneğine değinilirse; Çin’de ekonomik göstergelerine bakıldığında, gerçekten ülkenin ekonomik alanda çok büyük bir atak yaptığını düşünülebilir. Fakat bu ekonomik göstergelerin iyi gitmesine neden olan alt unsurları da incelemek gerekir. Çin’in yatırımları çekmesinin temel sebepleri; çok ucuz işgücü, bedava verilen yatırım arazileri ve vergi muafiyetleri gibi yatırımcıları cezbeden imtiyazlardır. Bunların içinden ise ucuz işgücü ele alınırsa; küresel ekonomide ucuz işgücü demek halkın çok fazla çalışarak cüzi gelirler elde ediyor olması demektir. Bu da sosyal koruma alanında ülkede sıkıntılar olduğu manasına gelir. Buradan da anlaşıyor ki küreselleşmenin etkilerini anlamakta sadece ekonomik faktörlere bakmak yeterli değildir. Çünkü ekonomik faktörün yanında toplumu etkileyen kültürel, sosyal ve siyasal unsurlar da söz konusudur. Her zaman toplam fayda ya da zarara bakmak daha doğru sonuçlar verecektir. Küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelerin hanelerinde toplam fayda görmek ise neredeyse imkansızdır.

Küreselleşme olgusunun en önemli unsuru, ekonomik sınırların ve korumacılığın kaldırıldığı, liberal ve serbest ticaretin yoğunlaştırıldığı küresel ekonomik düzendir. Bu olguya uygun altyapı ve kurumları yaratamayan, kamu ve özel sektör ekonomilerindeki küresel dönüşümü gerçekleştiremeyerek küresel rekabette yarışabilecek duruma gelemeyen, gelişmekte olan ülkelerin bu gelişmelerden olumlu olarak etkilenmesi düşünülemez. Nitekim, küreselleşme olgusunun karşıtları bu tür tezleri ileri sürerek, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi kurumlara karşı eylem düzenleyip, ulus devlet ve korumacı ekonomi politikaları gibi unsurların devam etmesi gerektiğini savunmaktadırlar(DPT, 2004:39).

1.5. KOBİLER

1.5.1. KOBİ Tanımı

KOBİ’ler tüm dünyada dinamik ve sürükleyici unsurlardan biri olup, ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmesi açısından çok büyük öneme sahiptirler. Genel olarak KOBİ’ler az sermaye kullanımı yanında, daha çok el emeği ile çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile çalışan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilebilir. Küçük işletmeler

günümüzde dinamik, yenilikçi, fırsatları değerlendirebilen işletmelerdir(Uludağ, 1990:14).

İşletmelerin ölçeklerini tanımlamanın çok önemli nedenleri vardır. Devlet desteği alabilmek, kredi avantajlarından yararlanabilmek, ilgili danışmanlık kuruluşlarından destek alabilmek ve sözleşmeler yapabilmek için finans ölçeğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte her tür işletmenin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik politikaların belirlenmesinde de tanımlamalar büyük kolaylıklar sağlayacaktır(Koçel, 1993:9).

KOBİ'leri tanımlayabilmek için pek çok kriter kullanılmıştır. KOBİ tanımını etkileyen belli başlı faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir(Çetin, 1996:35);

- Zaman
- Ekonomik düzey
- Sanayileşme düzeyi
- Kullanılan teknoloji
- Pazarın büyüklüğü
- Faaliyette bulunulan işkolu
- Kullanılan üretim tekniği
- Üretilen malın özellikleri
- İşgören sayısı
- Kuruluş ve araştırmalar

KOBİ'lere yönelik çalışan kurumların her biri kendine göre bazı tanımlar yapabilmektedir. Tanımlardaki sınırlar genellikle ülkelerin ekonomik büyüklüğüne bağlı olarak değişmektedir. Birçok ülkede kullanılan ölçüt, bir iktisadi teşebbüste istihdam edilen kişi sayısıdır. Ancak doğru bir tanım için hem kalitatif hem de kantitatif ölçüleri birlikte kullanmak gerekmektedir.

Bazı tanımlara göre KOBİ'lerde çalışan kişi sayısının 250'nin altında olması gerekirken, bazıları bu sayıyı 99 olarak vermektedirler. KOBİ literatürü açısından Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) hakkındaki kanunda 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmeleri, 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmeleri şeklinde tanımlanmaktadır.

Gerek Türkiye’de gerekse dünyada konu ile ilgili birçok araştırma ve yayın bulunmasına karşın tek ölçüte dayanarak tanım yapma olanağı yoktur. Kesin bir tanım yapmak kolay olmadığı gibi, yapılan tanım geçerli de olmayabilir. Bu nedenle her ülkede farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır.

Genel olarak KOBİ’ler; az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeği ile faaliyette bulunan ayrıca çabuk karar verme olanağına sahip ve düşük yönetim giderleri ile çalışan daha ucuz üretim yapan ekonomik teşebbüsler olarak tanımlanmaktadır(Müftüoğlu, 1998:8).

Gelişmiş ülkeler KOBİ tanımlamalarında personel sayısı, toplam aktif büyüklüğü, toplam satışlar, ortaklık yapısındaki bağımsızlık düzeyi ve pazar payı gibi kriterlerin birini veya birkaçını birlikte kullanmaktadır. KOBİ tanımında ortak bir görüşün bulunmaması yapılacak karşılaştırmalar ve değerlendirmelerde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

OECD, KOBİ’leri 100 işçiden az işçi çalıştıran işletmeler olarak tanımlamıştır. Bu ülkelerde 1-4 işçi çalıştıranlar mikro-işletmeler, 5-19 işçi çalıştıranlar küçük işletmeler, 20-99 işçi çalıştıranlar orta büyüklükteki işletmeler ve 100-500 işçi çalıştıran işletmeler ise büyük işletmeler olarak tanımlanmıştır. ABD’de ise 250 işçi ve yıllık 10 milyon dolarlık satış tutarı küçük işletme sınırlarını oluşturmaktadır.

Türkiye’de KOBİ tanımı personel sayısı esas alınarak yapılmaktadır. Bununla birlikte bir işletmenin KOBİ sayılması için alınacak üst sınır personel sayısı rakamı çeşitli kuruluşlarca farklı belirlenmiştir ve bu konuda bir görüş birliği bulunmamaktadır. KOSGEB üst sınırı 150 kişi, İstanbul Sanayi Odası 99 kişi, Halkbank 250 kişi, Ege Bölgesi Sanayi Odası 199 kişi, Ankara Sanayi Odası 299 kişi olarak belirlemişlerdir.

Bununla birlikte sadece istihdam edilen personel sayısı esas alınarak yapılan KOBİ tanımlaması eksik kalmaktadır. KOBİ tanımlaması yapılırken üzerinde önemle durulması gereken kriterlerden birisi de, ortaklık yapısındaki bağımsızlık düzeyidir. Bir işletmenin ortaklık yapısında büyük işletmelerin (en az %25) hissesinin olması, o işletmenin KOBİ davranışları göstermesini engellemektedir. Çünkü bu işletmeler, ortaklık yapısında büyük kuruluşların önemli hisseye sahip olması sonucu, finansman sorununu çözmüş ve güçlü nakit akışına sahip firmalardır. Bu işletmelerin

KOBİ boyutunda olmalarının önemli sebebi büyüme zorluğu değil, o boyutta olmanın getirdiği avantajlar olabilmektedir(Müslümov, 2002:15).

Avrupa Birliği KOBİ tanımları konusunda gerek ulusal, gerek birlik içerisinde karışıklığa neden olmamak için ortak bir tanım geliştirmiştir. Avrupa Komisyonu'nun KOBİ tanımının, Avrupa Ekonomik alanında KOBİ'lere yönelik tüm topluluk politikalarına, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu'na yol gösterici olması amaçlanmıştır. Tanım ayrıca üye devletlere devlet yardımları konusunda KOBİ teşviklerinin yönlendirilmesinde kullanılmaktadır. Avrupa Birliği KOBİ tanımında işletmelerde çalışan işçi sayısı kadar, bağımsızlık durumu ve ciro, bilanço toplamı da göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre cirosu yıllık 50 milyon Euro'nun altında bulunan işletmeler orta ölçekli sayılmaktadır. Bunun yanı sıra büyük bir grubun KOBİ'nin yüzde 25'ten fazla hissesine sahip olmaması şartı aranmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu özellikler verilmiştir.

Tablo 3. Avrupa Birliği Tarafından Önerilen KOBİ Tanımı

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	Ciro/Bilanço Toplamı	Bağımsızlık
Orta	< 250	< 50 milyon Euro / <43 milyon Euro	Başka firma Hissesi < %25
Küçük	< 50	< 10 milyon Euro /	
Mikro	< 10	< 2 milyon Euro / <2 milyon Euro	

Kaynak: Akgemci, Tahir. "KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler", KOSGEB, Ankara, 2001.

Almanya'da küçük ve orta boy işletmelerin belirlenmesinde kullanılan bazı nitel ölçüler şunlardır(Müftüoğlu, 1991:109);

- Girişimcilerin işletmesiyle özdeşleşmesi
- İşletmenin sermaye piyasasında yer almaması
- Girişimcinin tüm sorumlulukları ve riskleri üstlenmesi
- Bağımsızlık

Fransa’ da yasal düzenlemelere göre, Küçük ve Orta Boy işletme; genel olarak yöneticilerin şahsen ve doğrudan doğruya mali, teknik, sosyal, ahlaki ve yasal zorunluluklar üstlendiği işletmeler olup bu konuda resmi bir tanım yoktur(Akgemci, 2001:9). Ancak küçük işletmeler 1-99 kişi arasında işçi çalıştıran işletmeler, orta işletmeler ise 100-250 arasında işçi çalıştıran işletmeler olarak tanımlanmıştır.

İngiltere’de ise bu tanım sektörler göz önünde bulundurularak yine işçi sayısına göre yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda sektörlere göre yapılmış küçük işletme tanımları görülmektedir.

Tablo 4. İngiltere’de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması

SEKTÖR	KÜÇÜK BOY İŞLETME TANIMI
İmalat Sanayi	250 işgörenden az
İnşaat	25 işgörenden az
Madencilik	25 işgörenden az
Perakende Ticaret	Yıllık satış cirosu 50.000 Paund’dan az
Toptan Ticaret	Yıllık satış cirosu 200.000 Paund’dan az

Kaynak: Akgemci, Tahir. “KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”, KOSGEB, Ankara, 2001.

İtalya’da ise Fransa’dakine benzer bir KOBİ tanımı yine çalışan personel sayısı göz önüne alınarak yapılmıştır. 1-19 kişi arasında işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli işletmeler, 20-99 kişi arasında işçi çalıştıran işletmeler küçük işletmeler, 100-250 arasında işçi çalıştıran işletmeler orta işletmeler olarak tanımlanmıştır.

ABD’de Küçük ve Orta Boy işletmelerin resmi bir tanımı yoktur. Kuruluşların tanımlarında kullanılan nicel ölçüyü ise çalışan işçi sayısı ve satış tutarı oluşturmaktadır. ABD’ de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration) Büyüklük Standartları Bürosu tanımlamasına göre küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı (500-1500 kişi), toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500’ e kadar personel ve 25 Milyon Dolar Satış), perakendeciler ve hizmet

işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3- 13 Milyon Dolar) göz önüne alınmaktadır (<http://www.sba.gov.tr>).

Japonya'da KOBİ'ler tanılanırken, çalışan işgören sayısı ve sermaye miktarları dikkate alınmıştır. Ölçeğe göre daha ayrıntılı bir tanımda, imalat sanayi sektöründe 5'den az işgören çalıştıran işletmeler mikro, 20'den az işgören çalıştıran işletmeler çok küçük, 20 ile 299 arasında işgören çalıştıran işletmeler ise KOBİ olarak kabul edilmektedir. İmalat sanayisindeki KOBİ'lerin sermayesi, 100 milyon Yen'den fazla olmamaktadır.

Malezya'da KOBİ tanımı işçi sayısına göre yapılmıştır. 1-49 işgören çalıştıran işletmeler küçük ölçekli işletmeler, 50-199 arası işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmeler, 200 ve üzeri işçi çalıştıran işletmeler ise büyük işletmeler olarak tanımlanmaktadır.

Hindistan'daki yapılan KOBİ tanımına göre ise, arazi ve makinelere yaptıkları sabit yatırımları 300.000 doları aşmayan işletmeler KOBİ, 16.000 doları geçmeyen işletmeler ise çok küçük işletme olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü gibi dünyada ve Türkiye'de ortak bir KOBİ tanımından söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Çünkü KOBİ tanımı, ülkenin ekonomik kriterleri, KOBİ'nin bulunduğu sektör, çalışan işçi sayısı, işletmenin bağımsızlık düzeyi, sermaye ve sabit yatırım miktarı gibi pek çok kriterle bağlı olarak değişebilmektedir.

1.5.2. KOBİ'lerin Özellikleri

Küçük ve orta ölçekli işletmeleri tanımlama konusunda bir tanım birliği olmamasına karşı, bu işletmelerin genel özellikleri konusunda, genel olarak bir fikir birliğine varıldığı görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde genellikle işletme sahibi, aynı zamanda yöneticisi olmaktadır. Bu nedenle bu işletmelerin özellikleri genel olarak sahiplerinin özellikleri ile özdeşleştirilir. ABD'de yapılan araştırma sonuçlarına göre küçük bir işletme kurarak başarıyla yöneten işletme sahiplerinin özellikleri konusunda yapılan bir araştırmaya göre genel olarak aşağıdaki özellikleri taşımaktadırlar: Bu özellikler başarılı yönetici tipini de ortaya koymaktadır(Kaya, 2000:45-46).

- Bağımsız çalışmayı arzu etmektedirler.
- Kuvvetli bir girişim hissine sahiptirler.

- Kişisel ve ailevi nedenlerle güdülenmişlerdir.
- Çabuk ve somut sonuçlar beklemektedirler.
- Çok çabuk karşılık verme yeteneklerine sahiptirler.
- Kendilerini işlerine adanmışlardır.
- Planlı olduğu kadar şans eseri olarak da işe girişmişlerdir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde işletme sahibinin, işletmenin kimliğini belirleyen temel unsur olduğunu ve işletme sahibinin özelliklerinin bu işletmelerin belirgin özelliklerinin ortaya konmasında önemli bir rolü vardır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin özelliklerinin ortaya konmasında işletme sahibinin kimliğine başvurulmadan da bazı çalışmalar yapılmaktadır(Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı [KOSGEB], 2000: 88).

1.5.2.1. KOBİ'lerin Nitel Özellikleri

KOBİ'ler, daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamakta, daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam olanağı yaratmaktadır. Yapıları itibarıyla ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmekte olup, talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmekte ve teknolojik yeniliklere daha yatkın olmaktadır. Bu nedenden dolayıdır ki KOBİ'ler, büyük sanayi kuruluşlarının vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır. Ancak bu destekleyicilik ve tamamlayıcılık görevi büyük firmalara bağlı çalışmalarından ve ara mal üreticisi konumunda bulunmalarından ötürü zaman zaman kendilerine olumsuz olarak yansımaktadır.

KOBİ'ler, gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltarak, bölgelerarası dengeli kalkınmayı sağlamakta, kişisel birikimleri teşvik etmekte, yönlendirmekte ve hareketlendirmektedir. KOBİ'ler, bireysel girişimciliğin herkes tarafından eşit ve özgürce uygulanmasının sonucu olduğu için politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsuru, demokratik toplum ve liberal ekonominin ana sigortalarından biridir. KOBİ'ler de çalışanlar birden fazla konuda uzmanlaşmışlardır. Üretim akışı içindeki her işlem hakkında bilgi sahibi ve bunlarda gerekli değişiklikleri yapabilme yetkisinde olup, işletmenin yönetim kademelerinde de, finansman, muhasebe, pazarlama, araştırma ve geliştirme gibi alanlarda uzman kişiler çalıştırılmaması

nedeniyle KOBİ'ler de istihdam edilecek idari personel, belirli bir konuda uzman olmak yerine her konudan anlamak durumundadır(KOSGEB, 2000:101).

KOBİ'lerin yönetsel açıdan üstünlükleri, karar oluşturulmasında birlik sağlanması, karar yetkisinin merkezileştirilmesi, iş sahibinin işletme faaliyetlerine doğrudan katılması, kararların hızlı alınması, davranışlarda esneklik, yönetimde bürokratik yapı olmayışı, işletmenin amacı ile kişisel amaçların çakışması, yönetimde politik oyunlar ve güç çatışması olmayışı olarak sayılabilir(Kaya, 2000:49).

Yukarıda sayılan üstünlüklere karşın, işletme sahibinin yönetim işlevini tek başına üstlenmesi dolayısıyla aşırı yorulması, aileye ilişkin konuların da yönetime yansması, işletme sahibindeki yetersizlik ve sorunların yönetimi doğrudan etkilenmesi, iş dünyasındaki sıkıntıların özel yaşamına da yansıtması, sağlıklı bir analiz sentez ve değerlendirme yapamaması işletmenin etkinlik ve verimlilik parametrelerini de etkilemesi gibi durumlar çok sık karşılaşılan durumlardandır. Yönetimde “halef” sorunu ile karşılaşılması, iş sahibinin yetki devrini çok kısıtlı yapması, işletme sahibinin işletmecilik konusundaki eğitim yetersizliği ve zaman darlığı nedeniyle bu açığı kapatmasının güçlüğü, stratejik yönetime yeterince yer verilmemesi, işletmeyle ilgili vizyon ve misyonun tam anlamıyla ortaya konulamaması, eşgüdümlü bir enerjinin yaratılamaması, planlama yöntemlerinden yeterince yararlanılmaması, yetersiz bilgilenme düzeyi, işletme sahibindeki değerler sisteminde önceliklerin değişmesi halinde sonuçların işletme başarısına doğrudan yansması, yönetsel olumsuzluklar olarak ortaya çıkmaktadır(OECD, 2004:20).

Belirtilebilecek diğer nitel özellikleri de şöyle sırlayabiliriz;

- Bağımsız yönetim (Yönetici aynı zamanda çalışan konumundadır.)
- İşletmenin çabalarının yöresel olması
- Çalıştığı işkolunda küçük bir yere sahip olması
- Sermayenin az olması ve genellikle tamamının işletme sahibine ait olması
- İşbölümü ve uzmanlaşmanın düşük olması, yönetimde etkinliğin olmamasıdır(Koçel, 1993:10).

1.5.2.2. KOBİ'lerin Nicel Özellikleri

Bu özellikler işletmelerin ölçülebilir istatistikî olarak ifade edilebilir büyüklüklerini gösterir. KOBİ'lerin nicel özellikleri devlet teşvik politikalarında

tarafsız davranılması için gereklidir. Kullanılan nicel tanımlar, söz konusu devlet politikalarını uygulayacak uzman kuruluşun amacına uygun olarak değişebilmekte ve genellikle çalışan sayısı ölçüt olarak alınmaktadır. KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan belli başlı niceliksel ölçütler şunlardır(Aras, 2002:5).

- İşçi sayısı
- Sermaye miktarı
- Kâr
- Aktifler toplamı
- Üretim miktarı
- Satış hâsılatı
- Personele ödenen ücret
- Kapasite
- Makine parkı
- Belirli bir süredeki enerji ve hammadde kullanımı

Bu kriterler daha da artırılabilir. Ancak hiçbir kriter KOBİ'leri tanımlamada tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü bu kriterler sektörden sektöre ve ülkeden ülkeye çok fark edebilmektedir.

1.5.3. KOBİ'lerin Küreselleşme Sürecinde Artan Önemi

Küreselleşme sürecinde küçük ve orta ölçekli işyerlerinin öneminin hızla arttığı ve bunların bazı özelliklerinden dolayı gözde kuruluşlar haline geldiği görülmektedir. Gelişmiş Batı toplumlarında endüstrinin yeniden yapılanmasında bu nitelikteki işyerlerinin stratejik öneme sahip olduğu gözlemlenmiştir(AB Komisyonu, 1996:2).

Gerçekten, Batı Avrupa'da küçük işyerlerinin gerek sayısal, gerek üretimdeki payları itibariyle ekonomi içindeki önemlerinin hızla arttığı belirlenmiştir. Özellikle küçük işyerlerinin teknik yeniliklere daha yatkın, tüketici tercihlerine daha esnek karakterleri, konjonktürel dalgalanmalara uymadaki üstünlükleri, üretimdeki boşlukları daha hızla doldurmadaki katkıları, büyük firmalara yönelik olumlu etkileri, bölgelerarası dengeli büyümeye tesirleri, rekabetin teşvikinde oynadığı roller, daha az bürokratik yapıları, istihdam artışına yaptıkları katkılar, nihayet küçük

işyerlerinde daha yakın personel ilişkileri gibi özellikleri çoğu kez olumlu faktörler olarak vurgulanmıştır(Ekin, 1996:68).

Ayrıca, küçük işyerlerinin toplum yapısında yarattığı dengeler, orta sınıflı kuvvetlendirme yoluyla siyasi istikrara yaptığı katkılar, günümüzde büyük bir ilgi toplamıştır. Bu tartışma alanları “küçük güzeldir” görüşünün egemen olmasına yol açmış, buna mukabil “büyüğün ekonomik açıdan daha da güzel” olduğunu ileri süren görüşlere de rastlanmıştır(Ekin,1993:5). Uzun yıllar araştırmacılar özellikle büyük firmalar halinde çalışan çelik, kimya ve motor endüstrileri ile ilgilenmişler ve bu sektörlerdeki gelişmelerin diğer sektörlerde gelecekte ortaya çıkacak çalışma biçimini de belirleyeceğini düşünmüşlerdir. Bu görüşlere göre, 500’den az işçisi olan işyerleri, daima büyük firmaların gerisinde kalacak ve toplumdaki gelişmelere hiçbir katkıda bulunmayacaktır.

Bu görüşlerin aksine, küreselleşme sürecinde KOBİ’lerin istihdam ve işsizlik konularına katkısı göz ardı edilmemelidir. İşsizlik olgusu, 1973 krizi ve daha sonra 1979 krizi ile neredeyse tüm ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunlar gündeminin baş köşesine oturmuştur(Özdemir, 2002:153). Bunun çözümü yönünde gelişmiş ülkelerde çeşitli politikalar geliştirilmiş ve geliştirilmektedir. Ancak bugüne kadar işsizlikle savaşımında çok da fazla yol alınmadığı görülmüştür.

Kriz dönemlerinde işsizliğin artmasının nedeni, özellikle büyük ölçekli işletmelerin krizle başa çıkamayıp faaliyetlerini sona erdirmeleri ya da kısıtlamalarıdır. Halbuki o dönemlerdeki KOBİ’ler üretimdeki esnek yapıları dolayısıyla kendilerini yeni koşullara uydurmuş ve varlıklarını devam ettirebilmişlerdir. Ayrıca KOBİ’lerdeki işçi işveren arasında kurulan sıcak ilişkiler, işverenin çok zorda kalmadıkça işçisini çıkarma yoluna gitmemesini sağlamaktadır. Çünkü işçi işletmesiyle, işverende işçisiyle bütünleşmektedir. Bu nedenle büyük işletmede patronun verdiği işçi çıkarma kararı ile bir KOBİ patronunun işçi çıkarma kararı arasında çok büyük farklılıklar vardır. Dolayısıyla, KOBİ’ler kriz dönemlerinde kendi istihdamlarını koruyabilmiş, hatta büyük işletmelerden boşalan pazarlara girerek, istihdam artışına bile yol açmışlardır. Gerçekten büyük işletmeler istihdam sağlama açısından sadece ekonominin gelişme dönemlerinde başarılı olabilirken, küçük işletmeler hem daralma hem de genişleme döneminde istihdama katkıda bulunabilmektedirler. Bu yönleriyle KOBİ’lerin yeni iş yaratma ve istihdam

sağlama kapasiteleri açısından çok önemli kurumlar oldukları anlaşılmış, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere her ülkede mevcut KOBİ'lerin korunması ve yeni KOBİ'lerin kurulmalarının sağlanması amacıyla teşvik politikaları oluşturulmuştur (Aykaç, 2008:163).

1980 sonrası değişen müşteri tercihlerine KOBİ'ler esnek üretim yapılarından ötürü çok daha hızlı cevap verebilir hale gelmişlerdir. Büyük işletmelerin üretimdeki hantal yapıları, değişen müşteri taleplerine çabuk cevap verebilmelerini zorlaştırmaktadır. Tüm sistemin bir anda böyle değişimlere ayak uydurması büyük işletmelerde zor iken bu KOBİ'lerde çok daha kolay işleyen bir süreçtir. Çünkü ufak üretim farklılıklarını ufak teknolojik revizyonlar ile hızla gerçekleştirebilmektedirler.

İleri derecede gelişmiş endüstri toplumlarının hemen birçoğunda ekonomik yapı küçük ve orta ölçekli işyerlerine dayanmaktadır. Örneğin Almanya'da toplam işyerlerinin %99,7'sinin 500'den az işçi çalıştıran işyerleri olduğu belirlenmiştir. Bu firmalar ayrıca toplam istihdamın %72,3'ünü yaratmaktadır. 100 veya daha az işçi çalıştıran işyerleri açısından konuya baktığımızda ise, bu ülkelerde toplam işyerlerinin %98'i küçük firmalardan oluşmaktadır. Bu işyerleri ise toplam istihdamın %50'sini sağlamaktadır.

Ayrıca küçük işyerlerindeki koşullar birçok hallerde büyüklere nazaran daha insancıl bulunmaktadır. Küçük işyeri yöneticileri işçilerle olan ilişkilerini genellikle resmi olmayan biçimde nitelendirmektedirler. İlişkiler resmi, hiyerarşik yapılardan çok, şahsi temaslar biçiminde ortaya çıkmaktadır. Çalışanlar kendi işverenlerinin davranışlarından ve şirketin amaçlarından etkilenmektedirler. Her iki taraf da bürokratik ve resmi olmayan çözümler arzulamakta ve zıtlıkların olmayışı, günümüzün temel kavramları olan kalite ve esneklik için bir temel oluşturmaktadır. Böylece işçiler, kendilerini işyerlerinin çıkarlarıyla özdeşleştirmekte, kendi çıkarları ile şirketin çıkarları arasında bir fark görmemekte, işçi ve işveren keskin rekabet dünyasında kendilerini "aynı sandalın içinde" kabul etmektedirler. Özellikle son on yılda zengin gelenekleri olan büyük firmaların çöküşü, merkezden uzaklaşma, esneklik eğiliminin, manevra ve değişme kabiliyetinin artışı, piyasa ekonomisindeki krizlerin çözümü için küçük ve orta ölçekli işyerlerine ilgiyi daha da artırmıştır(Ekin, 1996:70).

Birçok araştırmanın da ortaya koyduğu gibi küçük işyerleri kaynakları en iyi biçimde kullanmaktadır. Çok sayıda ülkede geniş ölçüde kapital yoğun bk firmaların şiddetli rekabetine rağmen bu işyerleri varlıklarını sürdürebilmişlerdir. İngiliz Endüstri Konfederasyonu tarafından 1985 yılında yapılan bir araştırmaya göre, mukayese edildiğinde, küçük işyerleri ekonomik iyileşmeye daha erken cevap vererek ve kendilerini değişen iş şartlarına daha hızlı uydurarak kapasitelerini daha etkin bir seviyede devam ettirmektedirler(Ekin,1993:8).

Dikkati çeken diğer bir nokta ise, küçük işletmelerin iş yaratma potansiyelleri ile ilgili olarak İngiltere ve daha sonra ABD’de araştırmalarında ortaya koyduğu gibi, ekonomik yapıdaki temel değişmelerin veya teknolojik yeniden yapılanmaların yarattığı etkiler sonucunda küçük işletmeler bklerden daha fazla ve net yeni iş imkanları yaratmaktadır. Günümüz değerlendirmelerine göre küreselleşen dünyada bk ve küçük birbirinin rakibi değil esas itibariyle birbirinin tamamlayıcısıdır. Eğer küçük işletme, kitlesel piyasa potansiyeli olan bir sahada girişimde bulunacak olursa, ya bu potansiyelden yararlanmak için firma bmekte veya birçok hallerde bu küçük firma bk çaplı firmalar tarafından ele geçirilmektedir. Bazı hallerde ise, yeniliğin gerçekleşmesi bk firma ile mümkün olabilmektedir. Genelde bk firmaların geniş pazarlardaki tüketicie yönelik üretimleri, işçi başına sürekli şekilde katma değerin artmasına neden olmakta, bu gelişme daha yüksek gelire, talepteki çeşitliliğin çoğalmasına yol açmakta, böyle bir gelişme beraberinde küçük işyerlerine çok sayıda yeni girişim imkanı getirmektedir(Ekin,1996:71).

Ekonomisi bk ölçüde küçük ve orta boy işletmelere dayalı olan Türkiye, elbette mikro düzeyde ekonomik politikalar oluştururken, KOBİ’leri dikkate almak zorundadır. Ancak bu şekilde makro düzeyde sağlamış olduğu başarılarını mikro düzeyde de pekişirmiş olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KOBİLER VE EKONOMİDEKİ ROLLERİ

2.1. TÜRKİYE’DEKİ İŞLETMELER AÇISINDAN BÖLGESEL ENTEGRASYONLAR VE KÜRESELLEŞME SÜRECİ

Küreselleşme ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır(DPT, 1995). Bu geniş tanımdan yola çıkarak, ekonomik anlamda küreselleşme; sermaye ve malların sınır ötesi hareketliliğinin önlenemez sonucudur. Diğer taraftan küreselleşme, ulusların ekonomilerinin bütünleşmesini işletmelerin ve piyasaların entegrasyonunu içermektedir. Ülkelerarasında büyük ve artan ticaret akışı ile sermaye yatırımlarının gerçekleştiği açık bir ekonomi küreselleşmenin bir başka ifadesidir.

Küreselleşme sürecinde korumacılık giderek azalmakta, yabancı sermaye akışına serbestlik sağlanmakta, ülkelerin dış ticaret kanalları yoluyla birbirlerinden etkileşimi kolaylaşmakta ve rekabetin yüksek olduğu bir ortamla karşılaşmaktadır. Bu süreçte korumacılığın azalması ile birlikte devletin ekonomideki rolünün ve desteklerinin gerilediği özelleştirmenin daha ciddi olarak gündeme geldiği bir piyasa yapısı söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında küreselleşme sürecinin ülke ekonomilerine ve bu ekonomilerin aktörleri olan firmalara etkileri kaçınılmazdır.

Küreselleşme; ulus devletleri, ekonomik sistemleri çok yakından etkilediği gibi o ülkelerde faaliyet gösteren işletmeleri veya şirketleri de etkilemektedir. Korumacı politikaların zamanla terk edilip, serbest ticaret kurallarının ekonomilere hakim olması sonucu, işletmeler artık ulusal ekonominin sınırları içinde ve tüm dünya şirketleri ile rekabet eder konuma gelmektedirler. Bu bir anlamda rekabetçi piyasaların ekonomilere hakim olmakta olduğu imajı vermektedir. Serbest piyasa şartlarında ve eşit koşullarda bir rekabet bugün itibariyle pek mümkün görünmemektedir(Kalpaklıoğlu ve Aktaş, 2004:48).

Küreselleşme bir yandan ülkelere ve işletmelere çeşitli yararlar sunarken, diğer yandan açık ekonomilerden korkunun ve korumacılığın ön plana çıkarılmasını da beraberinde getirmektedir. Ülkelerin kendilerini korumak amacıyla koyduğu kotalar, gümrük duvarları küreselleşme karşısında eğilimin bir göstergesidir. Bu nedenle küreselleşme ile çelişkili bir eğilim olan bölgeselleşme ve bölgesel entegrasyonlar karşımıza çıkmaktadır. Bölgeselleşmenin küreselleşmeyi engelleyici mi, yoksa kolaylaştırıcı mı olduğu konusunda değişik görüşler bulunmakla birlikte, bölgeselleşme ile sağlanan birlikte hareket eğilimi ve ekonomik entegrasyonların küreselleşme için iyi bir zemin hazırladığı ağırlıklı olan görüştür. Nitekim son yıllardaki özellikle Avrupa'daki bölgesel oluşumlar ve sonrasındaki gelişmeler bunu işaret etmektedir.(Aras ve Müslümov,2002:18)

Ülkelerarası sınırların ve gümrük duvarlarının yok olması ile sermayenin önündeki engellerin ortadan kalkması sonucu önemli miktarlardaki fonlar üretim maliyetlerinin en ucuz olduğu ülkelere doğru kaymıştır.

Firmalar için coğrafi pazar bütün dünya pazarı haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte hareketlenen yatırımların yönünü belirleyici faktörler ise önemli ölçüde maliyetler ve o ülkedeki yabancı sermayeye tanınan avantajlardır. Bununla birlikte küreselleşmenin büyük ölçüde yabancı sermaye akışı yoluyla ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Çoğunlukla küreselleşmiş ekonominin kontrol dışı piyasa güçlerinin egemenliği anlamına geldiği ve piyasalardaki egemen güçlerin ulusal düzenlemelerden kaçan çokuluslu şirketler olduğu düşünülmektedir(Hirst ve Thompson, 1998).

Uluslararası şirketler ekonomik avantaj nereyi gösteriyorsa oraya yerleşmekte, maliyetleri de o ülkenin hükümetlerine, vergi yükümlülerine ve ucuz maliyet ile çalıştırılan halka yüklemektedirler.

Yabancı sermaye yatırımları ve özellikle portföy yatırımları niteliğinde olanlar ortaya çıkacak en ufak bir kriz belirtisinde o ülkeyi hemen terk etmekte, geldiğinde bahar havası estiren sıcak para, ülkeyi terk ettiğinde arkasında önemli bir hasar bırakmaktadır. Bu durumun reel sektör ve firmalar üzerinde olumsuz etkisi hemen hissedilmektedir. Bunun en iyi örneği ise yaşadığımız son kriz döneminde görülmüştür(Aras&Müslümov, 2002:20).

Sektörlerinde öncü olan küresel işletmeler, dünya ekonomisinin her geçen gün biraz daha bütünleşmesi sonucu daha da büyümektedirler. Kendilerinden küçük olan işletmeleri de satın alarak bu bütünleşmeyi hızlandırmaktadırlar.

Son yıllarda yapılan şirket birleşmelerini dikkate aldığımızda, ortaya dev şirketlerin çıktığını görüyoruz. Geçmiş eskilere dayanan ve ciddi sermaye birikimine sahip olan bu şirketlerin, büyümeye satın alma ve birleşmelerle devam etmesi sonucu, yatırım yaptıkları sektörlerde dünyanın en güçlü yapılanmalarını oluşturmaktadırlar. Bu şirketler o kadar büyümüşlerdir ki, bazıları pek çok gelişmekte olan ülke rakamlarını oldukça geride bırakmışlardır. Örneğin, Türkiye'nin 1991 yılı ihracatı 13,6 milyar dolar, ithalatı 21 milyar dolar iken, General Elektrik'in aynı dönemdeki satışları 60 milyar dolar olmuştur.

Bugün bölgesel entegrasyonlar Avrupa kıtasında Avrupa Birliği(EU), Amerika kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması(NAFTA), Asya kıtasında ise Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği(APEC) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgesel entegrasyonlar ve küreselleşme, küresel ölçülerdeki şirketler için birçok fırsat sunabileceği gibi, aynı rekabet gücüne erişememiş kuruluşlar için stratejik bazı kararlar alınmadığı sürece tehdit unsuru da olabilirler. Bu kuruluşların başında Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) gelmektedir. KOBİ'ler esnek, değişime kolay adapte olabilecek ve çok karmaşık olmayan yapıları sayesinde küreselleşme ve bölgesel bütünleşmelerden yarar sağlayabilecekleri gibi teknolojideki, sermayedeki, araştırma geliştirme çalışmalarındaki yetersizlikler gibi rekabet gücüyle ilgili sorunlar nedeniyle bu süreçlerden büyük zararlar görebilirler (Üsküplü, 2003:35).

Türkiye'de KOBİ'lerin büyük ölçüde fason üretime yöneldikleri, kendi markalarını yaratmakta ve kendi ürünlerini pazarlamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Ülke imajının ve markanın olmaması bu işletmelerin rekabet gücünü büyük ölçüde zayıflatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında küreselleşme sürecinde Türkiye büyük ölçüde ucuz, fason üretim yapılan ülke konumundadır. Firmalar kendi markasını yaratmadığı ve kaliteli üretime önem vermediği sürece bu gelişmeler karşısında rekabet avantajı yakalaması olanaksızdır. (Aras ve Müslümov:2002:20).

Aşağıdaki tabloda Türkiye ile Asya Kaplanları diye tabir edilen Güney Asya ülkelerinin ne kadar büyüdüğüne dair karşılaştırmalı bir tablo bulunmaktadır.

Tablo 5.Asya Kaplanları Ne Kadar Büyüdü Türkiye Ne Kadar? (1960-1990)

	Ortalama Ekonomik Büyüme Hızı %	Ortalama Kişi Başına Milli Gelir Artışı %
Türkiye	5,4	2,9
Güney Kore	8,9	7,0
Tayvan	9,1	7,0
Singapur	8,5	6,8
Malezya	6,7	4,0
Tayland	7,2	4,0

Kaynak: Emrah Gürkan, Ne kadar Muasırlaşabildik, Güncel Yayıncılık, Ekim 2003, İstanbul s:42

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere aslında Türkiye ayarında gibi görünen ülkeler Türkiye'ye göre daha iyi bir büyüme potansiyeli ve milli gelir artışı yakalamışlardır. Bu, Güney Asya ülkelerinin üretim boyutunda küresel sermayeyi ucuz işgücü ve yatırım maliyetleri dolayısıyla daha fazla çekmesinden kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerin genel anlamda durumuna baktığımız zaman Türkiye kadar üretim potansiyeline sahip değil iken doğrudan yabancı yatırımları çekmesinden ötürü daha hızlı bir büyüme trendine girmektedirler. Bu sürecin böyle devam etmesi elbette ki ülkemizi ve işletmelerimizi ileriki dönemlerde sıkıntıya sokacak bir tabloya işaret etmektedir. Sonuçta yatırımı çekemeyen ülke yeterli düzeyde üretime önem veremeyecek ve uluslararası sıkı rekabet koşulları karşısında devamlı güç kaybedecektir.

Türkiye için önemli bölgesel entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'dir. Bu entegrasyonlara uyum konusunda KOBİ'ler ile ilgili mevzuatta bir problem görünmemektedir. Asıl problem, mevzuatın uygulanması durumunda KOBİ'lerin rekabet güçlerini koruyamayacak olmasıdır. Bu çerçevede KOBİ'lerin eksiklerinin ve iyileştirme yollarının tespit edilmesi ve sürecin değişime uğratacağı yeni ortamlar arasında uyumun sağlanması, bu işletmelerin rekabet gücü kazanmaları için oldukça önemlidir.

Örneğin; AB mevzuatına uyum konusunda KOBİ'lerimizi en çok zorlayacak konular çevre mevzuatı ve sosyal standartlardır. Fiyat, kalite, benzersizlik, talep

edilen sürede teslimat, ürün üzerinde rekabet yaratan önemli faktörlerdir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin uyum sürecinde rekabet avantajını yakalamaları, talep edilen sürede AB çevre mevzuatı çerçevesinde ve AB standartlarına uygun kalite, fiyat ve şekilde üretim yapmalarına bağlıdır.

KOBİ'lerin yeni ekonomik düzen içindeki en büyük eksiklikleri uluslararası pazarda rekabet güçlerinin çok sınırlı bulunmasıdır. Türkiye ekonomisi, büyük sanayi kuruluşlarına sağladıkları yan sanayi ürünleriyle bu kuruluşların daha da gelişmesinde payı olan, gelir dağılımındaki eşitliğe önemli katkıda bulunan, Türkiye'deki çalışan nüfusun yaklaşık %60'ını istihdam eden ve sayıca Türkiye'deki işletmelerin %90'ından fazlasını oluşturan KOBİ'lerin küresel rekabet yüzünden zarar görmesini göze alamayacağımızdan, gerekli kuruluşlar süratle bu işletmelerin sorunlarına eğilmeli ve ihtiyaç duyulan stratejiler geliştirilmelidir(Üsküplü ,2003:36).

Günümüzde devletlerin başarısını büyük ölçüde bu küresel ve bölgesel dinamiklere uyum sağlayabilmeleri ve onları belirlenen hedeflerin gerçekleşmesinde kullanabilmeleri belirlemektedir. Bölgeselleşme ve ekonomik açıdan küreselleşme, neden oldukları hızlı pazar değişiklikleri, ürün ve üretim teknolojisindeki değişiklikler ve giderek zorlaşan rekabet koşulları gibi gelişmelerle dünya çapındaki endüstriyel şirketleri dolayısıyla devletleri önemli ölçüde etkilemeye başlamışlardır (Ekin, 1996:25).

Küreselleşmenin ve bölgesel entegrasyonların özellikle Gümrük Birliği'nin Türkiye'ye ekonomik yansıması Türkiye'nin net ithalatçı bir ülke durumuna düşmüş olmasıdır. O halde değişen ekonomik düzenin Türkiye'ye verdiği zararların avantaja çevrilebilmesi ancak Türkiye'nin ihracatının artmasıyla mümkündür. Bu da ancak Türk şirketlerinin ihracatlarını artırmalarıyla gerçekleşebilecek bir hedeftir.

Türkiye genelinde KOBİ'lerin toplam işyerlerine oranının %90 civarında olduğu düşünülürse küreselleşme ve bölgesel entegrasyonların Türkiye üzerindeki olumsuz sonuçlarının olumlu hale getirilmesinde KOBİ'lerin kilit rol oynadığı söylenebilir.bu yüzden de KOBİ'lerin diğer işletmelere oranla zayıf ve güçlü yanlarının, küreselleşme ve bölgesel entegrasyonlardan sağlayabilecekleri yararların, görebilecekleri zararların ve bu olumsuz yönlerin olumlu sonuçlar doğurabilmesi için uygulanması gereken stratejilerin incelenmesi, küresel rekabete dayanabilecek

kurumlar haline gelebilmeleri için stratejiler geliştirilmesi gereklidir (Üsküplü, 2003:36).

Türkiye’de KOBİ’lerin korunması ve diğer ülke KOBİ’leri karşısında haksız rekabete maruz kalmamaları için en etkili araçların başında devlet destekleri gelmektedir. Burada KOBİ’lerin gücünü artırmak için yapılacaklardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz; KOBİ’lere finansal destekte bulunmak, işgücünün eğitilmesini ve geliştirilmesini sağlamak, bilgi yoğun üretime geçişi gerçekleştirmek, üretimde kalite/üründe farklılaşma yaratmak.

2.2. KOBİ’LERİN TEMEL SORUNLARI

KOBİ’lerin temel sorunlarını finansman, pazarlama, yönetim ve örgütlenme, üretim yönetimi ve teknoloji, insan kaynakları sorunları olarak beş ana başlıkta toplamak mümkündür.

2.2.1. Finansman Sorunları

Yapılan tüm literatür araştırmalarında görülmüştür ki KOBİ’lerin finansman sorunu bütün sorunların başında gelmektedir. KOBİ’ler üzerine yapılan saha araştırmaları da bu sonucu doğrular niteliktedir. Oysa finans sorununu en önemli sorun olarak ele alıp diğer sorunları göz ardı edersek de sıkıntıya düşmüş oluruz. Finansman sorununun yanında enformasyon ve eğitim sorunu da KOBİ’ler açısından önemle incelenmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Enformasyon ve eğitim olmaksızın finans konusunda sağlanacak hiçbir destek çok olumlu sonuçlar veremez (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:166). Türkiye’de KOBİ’lerin birçok sorunları bulunmaktadır. Bunların altında yatan başlıca sorun finansman sorunudur.

Türkiye’de faaliyette bulunan KOBİ’lerin krediden yararlanma oranları incelendiğinde ortaya çıkan oran %3-4 seviyelerindedir. Oysa bu oran ABD’de %42, İngiltere’de %27, Almanya’da %35, Japonya’da %50 ve Fransa’da %48 seviyelerindedir(Erkumay, 2000:45). Oranlar incelendiği takdirde görülmektedir ki ülkemiz KOBİ’leri finans temini konusunda ciddi sıkıntı yaşamaktadırlar. Ortaya çıkan bu tablo bütün sorunların temelinde finansman sorununun yattığını göstermektedir.

KOBİ’lerin finansal özellikleri şu şekilde belirtilebilir(Müftüoğlu, 1991:57);

- KOBİ'lerin ayrı bir finansman bölümü yoktur.
- KOBİ'lerin işletme sahibinin işletmesiyle özdeşleşmesi ve bir kader birliğine girmiş olması, bu işletmelerin kredilendirilmesi şartlarında da etkisini göstermektedir.
- KOBİ'ler kredilendirilirken, kredi verilen işletmenin performansı ve ödeme gücünden ziyade işletme sahibinin kişi olarak gösterebileceği teminatlara da bakılmaktadır.
- Otofinsanman bakımından KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşımaktadır. Otofinsanman tutarı bu işletmelerde düşük düzeylerde kalmaktadır.
- İşletmenin iflası durumunda küçük işletme sahibi işletmesindeki varlıklara ilave olarak tüm kişisel varlığını da kaybetmek durumunda kalmaktadır. Böylesi bir risk nedeniyle işletme sahipleri kredi almaktan çekinebilmektedir.

Literatürde mevcut araştırmalar ışığında, KOBİ'lerin finansman sorunları aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir(Aras, 2001:74);

- Yetersiz işletme sermayesi
- Yetersiz özsermaye
- Kredi sağlamada karşılaşılan güçlükler
- Tahsilatlarda etkinlik sağlanamaması
- Kredi maliyetlerinin yüksekliği
- Teşviklerden yararlanamama
- Makroekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkisi
- Sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarını kısıtlı olması

Bu sorunlar arasında en fazla dikkati çekenler yetersiz finansman kaynakları ve yüksek finansman kaynağı maliyetidir. Finansman kaynağı yetersizliği ve maliyetinin yüksek oluşu KOBİ'lerin varlıklarını devam ettirmesi, büyümesi, pazardaki yerlerini koruması ve dış pazarlara ulaşmasında en önemli sorundur. OECD tarafından yapılan araştırmalarda, ülkeler arasında farklı oranlarla olmakla birlikte, finansman sorununun KOBİ'lerin gelişiminde en önemli sorun olduğunu

ortaya koymuştur(Vinde, 1995:30). Türkiye’de finansman sorununun en temel sorun haline gelmesinin başlıca nedenleri şunlardır(Aras, 2002:19);

- Ekonomik istikrarsızlık
- Bankacılık sisteminin yapısal sorunları
- Teşvik politikasının yetersizliği
- KOBİ’lerin yapısal sorunları

Uzmanlar KOBİ’lere esnek garanti anlaşmaları adı altında uygun oranlarla orta ve uzun vadeli kredilerin verilmesi amacıyla özel, kamu ve yarı kamu finans kurumlarının oluşturulmasını önermektedirler. Sanayi alanında KOBİ’lere az maliyetli kredi imkanlarının sağlanması son derece önem taşımaktadır. Türk KOBİ’lerinin gerekli kredi olanaklarına yeterince düşük maliyetle sahip olabilmeleri sağlanmalıdır. Bu konuda en büyük görev de devlete düşmektedir.

2.2.2. Pazarlama Sorunları

Dünya pazarının küçülmesiyle birlikte pazarlama konusu işletmeler açısından oldukça önemli bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Çünkü işletmeler en son teknolojiyi kullanarak çok kaliteli mal ve hizmet üretimi yapabilirler. Fakat ürettikleri bu mal ve hizmeti doğru bir şekilde pazarlayamazlarsa elde edecekleri kar oldukça düşük olacaktır. Gümrük Birliği ile birlikte ülkemizde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletme yöneticileri de pazarlama konusunun önemini daha iyi fark ettiler ve bu alanda işletmelerinde yeniden bir düzenleme yapma gereği duydular. Pazarlama üretim fonksiyonundan, üretim ise pazarlama fonksiyonundan kesinlikle ayrı düşünülemez(Özgen ve Doğan, 2000).

Modern pazarlama anlayışı her şeyin pazar ile başladığını kabul etmektedir. KOBİ’lerin başarısı için de pazar üzerinde yoğunlaşma olmazsa olmaz kriterlerden biridir. Fakat ülkemiz KOBİ’lerinin bu alanda çok önemli eksiklikleri bulunmaktadır (Akgemci, 2001:20).

KOBİ’lerin pazarlama işlevine ilişkin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir(Müftüoğlu, 1991:63)(Aras, 2002:24);

- KOBİ’lerde genelde pazarlama konusunda uzman kişilerin istihdam edildiği ayrı bir pazarlama bölümü yoktur. Bu açıdan KOBİ’lerde az gelişmiş bir pazarlama anlayışından söz edilebilir.

- KOBİ'ler pazarlama araçlarından yeterince yararlanamamaktadır. Reklam ve tanıtım için gerekli fon yetersizliği de KOBİ'lerin önemli pazarlama sorunlarından biridir.
- KOBİ'lerde düzenli bir pazarlama araştırması yapılmamaktadır. Yeni kurulan ve gelişen KOBİ'ler pazarlara ve pazar bilgilerine ulaşmada sorun yaşamaktadırlar.
- Genel olarak KOBİ'ler ihracat pazarlarına yönelmemektedir. Özellikle yerel pazarlara hitap etmektedirler. Büyük işletmeler ithalatı ve ihracatı başarabilmekte, KOBİ'ler ise dış piyasa ile ilişki kurmadaki güçlükler, finansman olanaklarının kısıtlılığı ve kambiyo işlemlerini yapmada yeterli bilgi ve elemana sahip olamamaları ve benzeri sebeplerle dışa açılmada başarılı olamamaktadırlar. Özellikle Anadolu'daki işletmelerin çoğunluğunun dışa açılmada desteğe ihtiyacı vardır. Bu destek ihtiyacı teknik bilgi, mevzuat ve finansman konularında yoğunlaşmaktadır.
- KOBİ'ler ürünlerin pazarlanmasında pahalı ve karmaşık satış kanalları ve satış örgütleri kullanmamaktadırlar.
- Büyük işletmeler kitle üretiminin avantajlarından yararlanırken, KOBİ'ler yararlanamamaktadır. Ürünlerde, üretim süreçlerinde ve piyasalardaki son gelişmeleri izlemek için gerekli bilgiye zamanında ve hızlı bir biçimde ulaşabilecek bağlantılara sahip değildirler.
- KOBİ'lerin bulunduğu pazarlarda çok yüksek rekabet ortamı söz konusudur. Özellikle küreselleşmenin bir sonucu olarak ithal girdilerin artması rekabet avantajlarının giderek daralmasına neden olmaktadır.

KOBİ yönetimleri, ölçekleri oranında büyük işletmelerde olduğu gibi pazarlama departmanları oluşturup, burada amaca yönelik planlar hazırlayarak, etkinlik hedefleyebilmelidirler. Pazarlama örgütünde yer alan iş görenlere kararları doğru alıp, uygulama serbestliği tanınması bu etkinliği olumlu yönde etkileyebilecektir(Şimşek, 1997:237).

2.2.3. Yönetim ve Örgütlenme Sorunları

İşletmelerde faaliyetlerin yapılabilmesi için insan, para, makine, malzeme ve yönetim kavramlarının bir arada tutulması gerekmektedir. Saydığımız bu faktörlerin

bir araya getirilmesinin yanında ortak bir hedefe doğru yönlendirilmesi de gerekmektedir. İşletmelerde bütün bu işler yönetimin görevidir. Bu kavramlardan birinin eksik olması işletmede başarısızlığa neden olabilmektedir(Alpugan, 1998:251).

İşletmelerin başarısı onları yöneten kişilerin etkili bir şekilde çalışmasına bağlıdır. Etkin bir yönetim sistemi ister büyük ister küçük olsun tüm işletmelerde başarıyı sağlayan temel anahtardır.

Yönetim fonksiyonu işletmelerde genel bir departman olarak düşünülür. Bunun paralelinde de organizasyon yapısı oluşturulmaktadır(Alpugan, 1998:251).

Yönetim işletme faaliyetleri için gerekli insan gücünü, makineleri, hammaddeyi ve diğer yardımcı malzemeleri bir araya getirmekle başlar. Fakat asıl amaç bütün bu üretim faktörlerini bir araya getirmekten ziyade onları birbiriyle uyumlu, etkili ve verimli bir şekilde kullanabilmek için olumlu kararlar alabilmektir. İşletme içerisinde yönetimin asıl işlevi de üretim sürecinde doğru, etkili ve yerinde kararlar alabilmektir. Yönetim sürecinin gerçekleştirilebilmesi için yöneticinin kumanda edebileceği bir yönetilen grubun olması gereklidir(Eren, 2001:3).

Büyük işletmelerde genellikle karar verici, yöneten ve yönetilen bulunmakla birlikte KOBİ'lerde işletme sahibi bu üç fonksiyonu üstlenmiş durumdadır. Yani bir KOBİ işletmecisi aynı anda hem karar veren, verdiği karaları uygulatan ve kimi durumlarda uygulayan kişi olmak durumunda kalmaktadır. Bu durum, KOBİ'lerde yönetim konusunda yaşanan sıkıntıların temel nedenini oluşturmaktadır KOBİ'ler genellikle nitelikli işgücüne ve büyümelerini planlayıp yürütebilecek yöneticilere sahip olamamanın sıkıntısını çekmektedirler.

Gerçekte, KOBİ'lerin sahiplerinin işletmeleri ile yakın bir ilişki içerisinde ve hatta bütünleşmiş durumda olmalarının sağladığı temel bir avantaj da vardır. Bu avantaj özellikle her olayın kontrol altında bulunması ve bu şekilde gecikmeden zamanında müdahale olanağının bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sorunun tespiti aşamasında bu avantaj, çözüm üretme aşamasında alınacak kararların yöneticinin bilgi ve kültürü ile sınırlanması nedeniyle işletme için olumsuz sonuçlar yaratan bir olguya dönüşmektedir. Çünkü KOBİ sahiplerinin çoğunluğu profesyonel yöneticilerle karşılaştırıldığında doğru bir işletme kültürüne sahip değildirler(Aras, 2002:26).

KOBİ'ler yapıları itibariyle uzun vadeli planlar yapamamakta ve genelde bir planlama uzmanı da istihdam edememektedir. Planlamayı genelde işletme sahibi ve ortaklar yapmaktadır. Burada işletme sahibi ve ortakların örgütsel planları hazırlarken temel istatistikî metotlara değil de, sezgiye dayanarak planlama yoluna gitmeleri önemli bir dezavantajdır. İşletme sahibi ve ortakları yeterli eğitim almamış olmaları ve yalnızca tahmin ve sezgi yoluyla planlamaya gitmeye çalışmalarıyla, hata payı gittikçe artan bir karar alma işleminde bulunabilmektedirler(Alpugan, 1988:160).

KOBİ'lerin genelde, büyük işletmelere göre daha küçük bir örgütsel yapıya sahip olmalarından dolayı, işbölümü uygulaması daha kolay olabilir. Bu işletmelerde çalışan insanların hemen hemen hepsinin birbirini tanıması işbölümünde kolaylık sağlamaktadır.

KOBİ'lerde kimin ne yapacağı, kimden emir alıp kime emir vereceği açık bir şekilde belirlenmiş durumdadır. Bu da olumlu bir etken olarak göze çarpmaktadır. Ne var ki, küçük işletmelerde formel yapılanmaya yeterince önem verilmemektedir. Çünkü yönetici kimin ne yapacağını kendisi saptamaktadır. Bu da yöneticinin olmadığı zamanlarda işlerin aksamasına neden olabilmektedir(Müftüoğlu, 1993:120).

2.2.4. Üretim Yönetimi ve Teknoloji Sorunları

KOBİ'ler kitle üretimi yerine sipariş tarzı üretim yaptıklarından hammadde ve ana mal tedarikinde nitelik sorunu ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Yani her zaman aynı kalitede hammadde alamama durumu ile karşılaşabilmektedirler. Bu durumda ise doğrudan üretimin kalitesi değişmektedir. Büyük işletmelerde ise durum tamamen farklıdır. Çünkü büyük işletmelerin sürekli alışverişte bulundukları tedarikçileri vardır. Bunun yanında KOBİ'lerin ürettikleri ürünler siparişe göre değişim gösterebilmektedir. Bu esnek üretim tarzı kimi zaman onlar için bir avantaj oluşturmakta fakat kimi zaman da hammadde alımında nitelik sorunu olarak karşılarına çıkmaktadır(Çetin, 1996:161).

Büyük işletmeler kurmuş oldukları tedarik sistemleri neticesinde istedikleri hammaddeye istedikleri zamanda tedarik edebilmektedirler. Fakat KOBİ'lerin kısıtlı mal alımında bulunmaları hammaddeyi elde etme zamanı konusunda birtakım sorunların doğmasına neden oluşturmaktadır. Sermaye yapılarının küçük olması

neticesinde de fazla stok yapamamaktadırlar. Çünkü stok yapmak da ayrı bir maliyet unsurudur(Akgemci, 2001:28).

Son yıllardaki hızlı teknolojik gelişmeler dünya ekonomisinin çehresini değiştirmiştir. Bu alandaki gelişmelere uyum gösteren işletmeler pazar paylarını artırarak gelişmekte, uyum sağlamayan işletmeler ise pazar paylarını kaybetmekte ve piyasadan yavaş yavaş çekilmek zorunda kalmaktadırlar.

Teknolojinin gelişmesi doğru bilginin doğru yer ve zamanda kazanılması ile mümkündür. Günümüzde bilgiye ulaşmak için yapılan çalışmalar bilişim olarak adlandırılmaktadır. Bilişim faaliyeti bilgiyi bulma, raporlama, güncelleme gibi alt faaliyet bileşenlerinden oluşmaktadır.

Bilgisayar kullanımının her geçen gün yaygınlaşmasıyla bilgiye ulaşmanın önemi bir o kadar daha artmaktadır. Artık işletmeler bilgisayar destekli üretim yöntemlerini kullanmaya adım adım girişmektedirler. Fakat bu konuda da KOBİ'lerin önüne bazı sorunlar çıkmaktadır(Karadal ve Kazan, 2003).

Teknolojik gelişmelerin KOBİ'lere etkisi çok yönlüdür. İlk önce, son yıllarda bilgisayar bazlı üretim yöntemlerinin uygulanmaya başlanmasının ve işletmelerde optimum üretim düzeyi aşağıya çekilerek yeni üretim süreçleri ve yönetim yöntemlerinin uygulanmasının KOBİ'lerin esneklik ve uyarlanma yeteneklerini daha az artırıcı etkilerinin yol açtığı avantajları belirlemeliyiz. Bu avantaj KOBİ'lerin kriz dönemlerinde ve değişen koşullarda daha dayanıklı olmaları ve sonuçta büyük işletmelere ve emek yoğun üretime göre önemli avantajlara sahip olmaları şeklinde gözlenmektedir. Özellikle son yıllarda internetin gelişimi ile ortaya çıkan elektronik ticaretin yaygınlaşması KOBİ'lerin de buna uyum sağlamalarını gerekli hale getirmiştir. Bugün dünya ticaretinde internet üzerinden yapılan işlemlerin çok büyük payı bulunmaktadır. Bu açıdan KOBİ'lerin hızla bu konuya uyum sağlamaları ve elektronik ticarete geçmeleri gerekmektedir. Ancak KOBİ'lerin bu konuya uyumunda bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlar, konuya hakim yetişmiş işgücünün yetersizliği, teknik donanımın sağlanamaması ve bütün bunların maliyetleridir(Aras, 2002:27).

Büyük işletmelerde yeni mal ve hizmet üretim süreçlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılabilmektedir. Ne var ki bu olgular KOBİ'ler için oldukça kısıtlıdır. Gelişen endüstriyel yapılanmalar, küresel rekabet, değişen

tüketici zevk ve alışkanlıkları ve benzeri gelişmelerin KOBİ tarafından izlenebilmesi biraz zor görünmektedir.

Orta büyüklükteki işletmelerden ancak bir kısmının Ar-Ge eylemlerine yönelip ilgili verilere ulaşabilmeleri, bilgileri anlamlı hale getirebilmeleri, teknolojik yenilikleri izleyebilmeleri, temel araştırma ve uygulamalı araştırma yapabilmeleri ve nihayet geliştirme eylemlerinde bulunmaları olasıdır. Özellikle küçük işletmeler pazara ilişkin nedenler, toplumsal nedenler ve örgütsel nedenlerle Ar-Ge departmanı kurmayı düşünseler bile, buna ilişkin program ve bütçe oluşturamayabilmektedirler (Akgemci, 2001:30).

2.2.5. İnsan Kaynakları Sorunları

KOBİ’lerde çalışan personele ilişkin özellikler şu şekilde sıralanabilir. (Müftüoğlu, 1991:73);

- KOBİ’lerde insan faktörü büyük işletmelere göre daha büyük önem taşır. Bu olgu, KOBİ’lerde emek yoğun teknolojilerin önemli olmasının doğal bir sonucudur.
- KOBİ’lerde alt düzeylerde çalışan personel genellikle nitelikli işgücünden oluşur. Büyük işletmelerde ise genellikle niteliksiz işçi istihdam edilir. İşletmenin üst ve orta kademelerinde çalışan personel içinse tam tersi bir durum söz konusudur. Bu durum özellikle üst yönetim kademelerine ilerledikçe daha çok geçerlilik kazanır. Zira KOBİ’ler pazarlama, finansman, ar-ge vb. için ayrı ayrı uzman kişileri istihdam edecek güce sahip değildirler.
- Personelin ücret düzeyi büyük işletmelerde, KOBİ’lere göre daha yüksektir.
- KOBİ’lerde personel ile işletme arasında bağlar daha sıkıdır. Ekonomik konjonktürün kötüye gittiği durumlarda büyük işletmelerin karlılıklarını koruyabilmek için işçi çıkardıkları görülür. Oysa KOBİ’ler olumsuz konjonktür şartlarında bile işçilerini işten çıkarmamak için büyük çaba sarf ederler.

KOBİ’lerde insan kaynakları yönetimi ile ilgili sorunların başında kalifiye eleman bulma zorluğu gelmektedir. KOBİ yöneticilerinin kalifiye eleman bulmaları

ve bunları işletmelerinde çalışmaya ikna etmeleri şirket için çok büyük bir maddi külfet getirmektedir. Halihazırda kalifiye elemanlara iyi ücretler ödeyen büyük işletmelerin bulunması işi daha da zorlaştırmaktadır. Ayrıca istihdam edilen elemanın fonksiyonel esneklik gereği birkaç işten birden anlaması da zaman zaman gerekebilmektedir. Maddi yetersizliklerden ötürü belki pazarlama için istihdam edilen bir eleman finans konusu ile de ilgilenmek zorunda kalabilmektedir.

İşletmede çalışan personelin eğitim düzeyi ve personelin şirket içi eğitimi de önemli bir husustur. KOBİ'lerin en büyük eksikliklerinden birisi de budur. Eğitim, işletme örgütlerinde genel anlamda, iş verimliliği artışı, örgütte moral yükselmesi, kontrol faaliyetlerinin azalması, iş kazalarının azalması, işletme örgütünde süreklilik ve uyumluluk sağlanması gibi yararlar sağlayabilmektedir(Akgemci,2001:33).

2.3. KÜRESELLEŞMENİN KOBİ'LERE OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Küreselleşme süreci ve hızlı teknolojik değişme, dünya ekonomisinde üretim, istihdam, rekabet ve mukayeseli üstünlükler açısından son derece önemli değişikliklere yol açmıştır. Her türlü ticari işletmenin faaliyet gösterdiği ekonomik ve politik ortam sonsuza kadar değişmiş bulunmaktadır. Küreselleşme güçlerinin şekillendirdiği bu yeni ekonomik ortam KOBİ'ler açısından pek çok fırsat sunduğu gibi pek çok tehdidi de beraberinde getirmektedir.

Her geçen gün daha da yoğunlaşan kafa kafaya küresel rekabetin etkisiyle son derece istikrarsız hale gelen ekonomik ortamda küçük ve orta ölçekli işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri küreselleşmenin sunduğu fırsatları iyi kullanmalarına ve tehditlerden sakınmalarına bağlıdır. Her gün artan küreselleşme ve liberalleşme ulusal ve küresel ticaret arasındaki farklılığı muğlaklaştırmakta, işletmeleri küreselleşme veya yok olma arasında bir tercihe zorlamaktadır. Küreselleşen dünyada bilgi teknolojisine dayalı yeni üretim modeli KOBİ'lerin geliştiği ve rekabet ettiği bir gelecek öngörmektedir. Bu yeni üretim modeli, üretimin ve yeniliğin gerçekleştiği yerler ve mukayeseli üstünlüklerin kalıplarında köklü değişiklikler meydana getirmektedir. KOBİ'lerin teknolojik yeniliklerini artırmayı ve emek yoğun teknolojilerin kullanımından yüksek teknolojiye geçmeleri gerekmektedir. Küresel düzeyde teknoloji ağırlıklı üretim ve ticaret daha hızlı büyümektedir. Nitekim küresel

ihracat kalıpları incelendiğinde, tarım ve hammadde ihracatının son derece yavaş artmasına karşın teknolojik yoğunluklu mal ve hizmetlerin ticareti son derece dinamiktir. KOBİ'lerin bu değişiklikleri takip etmeleri son derece önemlidir(Aykaç ve Parlak, 2008:61).

Aşağıda küreselleşmenin KOBİ'lere yönelik getirdiği olumlu yanlara ve fırsatlara değinilecek, diğer taraftan da oluşturduğu olumsuz yönler ve tehditler üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Küreselleşmenin KOBİ'lere Olumlu Etkileri

Üretimin küresel düzeyde parçalanması, küresel dış tedarik ve küresel üretim çok uluslu şirketlerin artan yatırımları kadar bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler küçük işletmeler için faaliyetleri küreselleştirme imkanı ile birlikte pek çok fırsat sunmaktadır. Çokuluslu şirketler dünyanın her yerine gerek pazarlara girmek gerekse ucuz üretim faktörlerinden istifade etmek için yatırımlar yapmakta ve yatırımlarını oralara kaydırmaktadır.

Üretimin küreselleşmesi küçük işletmelere sürekli olarak yeni ürün ve hizmetler satma ve yeni piyasalara küresel üretim, tedarik zincirine eklenerek girme imkanı sunmaktadır. Bu durum imalat sektörü kadar hizmet sektörü için de geçerlidir. Bu imkanlardan faydalanılabilmesi için küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerekli teknolojik donanım, esneklik ve hızlı hareket kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Öte yandan bilgi teknolojileri, KOBİ'lerin internet ve elektronik ticaret aracılığı ile küresel piyasalara erişimini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bilgi teknolojilerinden etkin bir biçimde yararlanan KOBİ'ler ticari ortak ağlar geliştirerek yeni pazarlar bulma imkanına kavuşmaktadırlar(Aykaç ve Parlak, 2008:61).

Küçük işletmeler oluşturdukları ağlar vasıtasıyla yurtdışına ürün satmaktan, işletmesine efektiflik kazandırabilecek anlaşmalar yapmaya, ucuza hammadde tedarik edebilmeye kadar birçok alanda işletmesine fayda sağlayacak girişimlerde bulunabilmektedir.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, küçük işletmelere küresel stratejik ittifaklar ortaklıklar kurma imkanı da vermektedir. Stratejik ittifaklar yapılan yeni tip yatırımlar olarak tanımlanmakta ve yabancı müşteriler, tedarikçiler ve rakipler gibi

partnerlerle ortaklık, lisans anlaşması, bilgi mübadelesi anlaşmaları, ortak araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmayı mümkün kılmaktadır. Kimi çokuluslu şirketlerin teknoloji geliştirmek, daha ekonomik Ar-Ge yapmak, yeni ürünlerde daha çabuk üretime geçmek ve yeni oluşan piyasalara girmek gibi hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla KOBİ'lerle ortaklık ilişkisine girdiği bilinmektedir. Bölgesel ve küresel ağlar, KOBİ'lere bölgesel ve küresel piyasalarda küçük ölçeğin avantajlarıyla esnekliği, ölçek ve alan ekonomileri ile birleştirme imkanı vermektedir. Büyük işletmelerle mukayese edildiğinde, küçük işletmeler küresel piyasalarda hızla değişen şartlara, tüketici tercihlerine, talebin niteliğine uygun üretim yaparak veya üretimlerini çeşitlendirerek daha kolay uyum gösterebilmektedir(Aykaç ve Parlak, 2008:61).

Geleneksel olarak KOBİ'ler ulusal piyasalara üretim yapma eğilimindedirler. Ancak kimi KOBİ'lerin işletmeler arası bağlar vasıtasıyla uluslararası alanda da faaliyet gösterdiği bilinmektedir.

Ülkelerin küresel ticarete kapılarını açmaları ve bu ticarete katılmaları ihracat ve ithalata yönelik üretim yapan sektörlerde nitelikli işgücünün istihdamını artırmaktadır. Buna karşılık inşaat ve ulaşım gibi ihracat ve ithalata yönelik olmayan sektörlerde niteliksiz işgücü için istihdam olanakları doğmaktadır. Ayrıca pek çok gelişmekte olan ülkede yabancı uzmanlık ve yönetim teknikleri üretimde etkinliğin artmasına katkıda bulunmaktadır.

İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler üretimin sadece daha uzaktan ve daha süratli olarak yönetimini ve denetimini kolaylaştırmakla kalmayıp; sipariş alıp vermeyi de oldukça kolaylaştırmıştır. Ulaşım teknolojisindeki gelişmeler ise, hem taşıma hem de ulaşım maliyetlerinin aşırı ölçüde düşürmüştür. Ayrıca ekonomik küreselleşme ile beraber etkin yönetim anlayışı çok büyük önem kazanmıştır. Böylece çok fonksiyonlu işgücü ile bunları motive edecek lider ve yönetici kadroları küresel üretimin en önemli belirleyicileri konumuna gelmiştir.(Aktan ve Şen, 2001:106-108).

Bunun dışında küreselleşme ülke açısından, yabancı sermayeyi çekmekte ve ülkeye yeni kaynaklar sağlayabilmektedir. Yatırım yapılan ülkede yeni iş alanları açıldığından, işsizliğin azalmasında etkili olabilmektedir. Küresel pazardaki bilgi ve deneyimlerin edinilmesi sayesinde ihracatta artış sağlanarak, gelişmekte olan

Ülkelerin temel sorunlarından bir tanesi olan döviz darboğazının açılmasında yardımcı olabilmektedir. Ayrıca ülkelerin kendi imkanlarıyla sahip olamadıkları teknolojilerin transferi hızlanmaktadır(Erbay, 1996:40).

Küreselleşme süreci bir yandan işletmelerin faaliyette bulunduğu dış evre koşullarının hızla değişmesine neden olurken, diğer yandan da işletmelerin i yapılanmalarında da değişimi ve yenileşmeyi zorunlu kılmaktadır. Küreselleşmenin işletmelerin dış evre koşullarında meydana getirdiği değişim alanlarından birisi bilgi ve bilgiye dayalı teknolojilerin hızla önem kazanmasıdır. İkinci olarak, işletmeler arası rekabet önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak derecede artış göstermiştir. Temelde teknolojiye dayalı olarak gelişen yeni rekabet anlayışı işletmelerin daha fazla Ar-Ge'ye önem vermelerine neden olmaktadır. Küreselleşmenin getirdiği artan rekabet ve bilginin öneminin artması, işletmelerin faaliyetlerini ve yönetim sistemlerinin yeni baştan gözden geçirmelerini zorunlu kılmıştır. Yeni ekonomik yapı ve enformasyon teknolojilerinin kullanımı, işletmelerinin yapılarını ve organizasyon şemalarını, istihdam profillerini, müşteri ilişkilerini, pazarlama stratejilerini önemli ölçüde değiştirmektedir. Yeni organizasyonlarda hız, esneklik, yenilikçilik gitgide daha fazla önem kazanmaktadır. Küreselleşmenin getirmiş olduğu yeni ekonomik yapıya uyum sağlayan işletmelerin genel özellikleri aşağıda belirtilmiştir(AĞbal, 2002:43-44).

- Değişim Mühendisliği: Geleneksel iş süreçlerini yeniden değerlendirecek fonksiyonel bölümler üzerinde odaklanmak yerine farklı bölümlerden takımların yönetiminde anahtar süreçler üzerinde yeniden organize olma şeklinde özetlenen bu yaklaşımla iş süreçleri yeniden tanımlanmış ve verimlilik, etkinlik ve karlılıkta önemli sıçramalar sağlanmıştır.
- Dışarıdan Tedarik(Outsourcing): Üretimle ilgili mal ve hizmetlerin tümünün işletme içinde üretilmesi yerine eğer daha ucuz ve iyi üretenler varsa birçoğunun dışarıdan sağlanması yöntemidir. Bu akım günümüzde herhangi bir şey üretmediği halde üretenlerden alarak, ihtiyaç duyanlara satan sanal işletmelerin doğmasına yol açmıştır.
- Kıyaslama(Benchmarking): şirketlerin kendilerini geliştirme yolunda çaba harcamaları yerine dünya çapında n yapan şirketlerin iş süreçlerini kendilerine uyarlamaları ile ilgili çalışmalardır.

- İşbirliği: Tek başına kazanma fikrinden, ortak işletmelerle ağ oluşturmaya yönelik çalışmalardır. Geçtiğimiz dönemlerde dünyanın sayılı büyük işletmeleri çeşitli amaçlarla yine çeşitli formlarda işbirliğine gitmişlerdir.
- Tedarikçilerle Ortaklık: Çok sayıda tedarikçi ile çalışmak yerine az sayıda ancak güvenilir tedarikçi ile ortaklık benzeri bir yapıda yakın ilişkiler kurarak çalışmak şeklinde eğilim.
- Pazar Merkezli Olma: Ürün bazında organizasyonlardan pazar bölümlerine yönelik organizasyon yapılarına yönelmedir.
- Hem Yerel Hem Global Şirket: Sadece yerel özellikler taşıyan bir şirket olmak yerine hem lokal hem de global özellikler taşıyan şirket olmaya başlamaktır.
- Değer Zinciri Yaratma: Bütün işletme faaliyetleri değer yaratma üzerine yoğunlaşmaktadır. Geleneksel üretim ve satış anlayışından, üretim öncesinden satış sonrasına kadar her aşamada, ürün ve hizmete değer katarak satış anlayışının benimsenmesidir.

2.3.2. Küreselleşmenin KOBİ'lere Olumsuz Etkileri

Sınırlı kaynaklara sahip olan KOBİ'lerin küresel piyasalara kendi çabaları ile atılmaları ve bu piyasalarda rekabete girişmeleri onlar için pek çok zorluğu da beraberinde getirecektir.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı tehlikeler; ulus devletin güç kaybetmesi ve bunun ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçlar, niteliksiz işgücünün acımasız rekabetin kurbanı olması, gelir dağılımının bozulması, hacim ve karakter açısından biçim değiştiren sermaye hareketlerinin makro ekonomik istikrarsızlık ve finansal krizlerin ortaya çıkmasındaki rolü ile çevre sorunlarının artması gibi değişik alanlarda yoğunlaşmaktadır(Aktan ve Şen, 2001:106).

Küreselleşme sürecinin sunduğu fırsatları yakalamada pek çok küçük işletmenin idari ve mali kaynakları yetersizdir. Hızla değişen üretim teknolojileri karşısında pek çok küçük işletme ne sahip oldukları teknolojiyi güncelleyebilmekte ne de mevcutlarını muhafaza edebilmektedirler. KOBİ'lerin Ar-Ge yapmakta güçlük çekmeleri ve sermayelerinin yetersiz oluşu küresel üretim zincirine gerektiği gibi bütünleşmelerini ve konumlarını yükseltmelerini imkansız hale getirmektedir. Zira

küresel üretim bu işletmeleri ürün geliştirmeye katkıda bulunmaya ve kendi üretim ağlarını oluşturmaya zorlamaktadır. Bunları KOBİ'lerin sermaye ve uygun finansal destek yokluğunda gerçekleştirmeleri pek mümkün değildir(Aykaç ve Parlak, 2008:62).

Küresel üretim zincirlerine KOBİ'lerin de dahil olması bazı ciddi tehditleri de içermektedir. Sözleşme yetkisinin bir ya da birkaç katılımcının elinde bulunduğu yerde, KOBİ'lerin küresel üretim zincirinde tek bir üretim çemberine bağımlı olmasının KOBİ'leri hiçbir yenilik yapamama, işgücünün vasfını geliştirememesi ve nihai ürünle hiçbir bağ kuramama gibi tehditlerle karşı karşıya bırakacağı açık bir gerçektir. Çokuluslu işletmeler genelde düşük katma değerli işleri küçük işletmeler üzerine yıkmaktadırlar. Bu da küçük işletmelerin kısır bir döngü içerisinde hayatlarını sürdürmesine ve teknolojiye dayalı bir üretim ve rekabet üstünlüğü elde edemeyip farklılaşamamasına işaret eder.

Pek çok gelişen ülkede, KOBİ'lerin genel durumu incelendiğinde, bunların büyük bir kısmının düşük verimlilik ve düşük kaliteden muzdarip oldukları ve genellikle yerel piyasalara üretim yaptıkları dikkat çekmektedir. Teknolojik dinamizmden uzak olan bu işletmelerin çoğu büyük işletmeye dönüşmemekte ve modern teknolojiyi kullanabilir hale gelememektedir. Küreselleşme ve ithalat rejiminin liberalleşmesi nedeniyle ithal edilen mallarla veya yabancı şirketlerle rekabet şansı bulunmayan bu işletmeler, büyük olasılıkla kapanacak veya piyasadan çekilecektir. Bu durum sadece imalat sektörü ile sınırlı olmayıp tüm hazır giyim, ayakkabı ve gıda sektörü gibi emek yoğun tüketim mallarının üretildiği sektörlerde de etkili olmaktadır(Aykaç ve Parlak, 2008:63).

Küreselleşme ülkeler açısından bağımlılık ve ekonomik kolonileşme yaratabilmektedirler. Küresel işletmeler yeni teknolojileri kullandıkları için düşük istihdama sebep olurlar. Çalışanların önemli bir bölümünü, özellikle yönetici ve kalifiye elemanları kendi ülkelerinden getirmekte ve ev sahibi ülkelerdeki ucuz işgücünü kullanmaktadırlar. Farklı ödemeler yaparak ücret dengesizliğine yol açabilmektedirler. Kendi ülkelerinde kullanılmayan eski teknolojileri geliştirmekte olan ülkelere getirerek bu teknolojilerin ömrünü uzatmaktadırlar. Böylelikle kendi Ar-Ge giderlerini bu ülkelere ödetmiş olurlar(Erbay, 1996:40).

Küreselleşme ile gelişmekte olan ülkelerin milli gelir ve ihracatları içinde sınai ürünlerin payı gittikçe artmaktadır. Bununla beraber küreselleşmenin, bu ülkelerin teknoloji üretir hale gelmesine olanak sağladığını söylemek güçtür. Bu ülkelerin ithal teknolojiye bağımlı yapısı, sağlıksız dış ödemeler dengesi ve sık sık krizlere maruz kalmaları bunu tetikleyen diğer unsurlardır(Aktan ve Şen, 2001:109).

Küreselleşmenin olumlu yönlerinden azami derecede faydalanmak ve beraberinde getirdiği tehlikeleri de sınırlandırmak açısından devlete önemli görevler düşmektedir. Küreselleşme süreci çerçevesinde eskisinden çok farklı, bir devlete özellikle gereksinim duyulmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ülkelerin teknolojik ve insan gücü altyapılarını yenilemeleri ve geliştirmeleri büyük önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, piyasa mekanizmasının içerdiği aksaklıkları giderecek müdahalelere gereksinim duyulmaktadır. Devletin stratejik görevini ihmal ettiği durumlarda ülkenin küreselleşme sürecinde giderek marjinalleşmesi veya dışlanması gündeme gelmektedir. Dolayısıyla gerek küreselleşmenin olumsuz yanlarının hafifletilebilmesi, gerek küreselleşme sürecinin sürdürülebilirliği açısından devletin sosyal politikalar ve bölüşüm alanında da faal bir rol oynamaya devam etmesi kaçınılmazdır. Devletin kendi kaynaklarının kıt olduğu ve küreselleşmenin sınırlar getirdiği göz önüne alınsa bile en düşük gelir gruplarının refahlarını artırmaya yönelik bir sosyal politika uygulanmasının önemi yadsınamaz(DPT, 2000:5-6).

2.4. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ ROLLERİ

Her ne kadar büyük firmalar daha güçlü bir finansman ve ar-ge altyapısına sahip olsa da birçok iş alanında, küçük ölçekli işletmelerin daha iyi bir ekonomik çözüm olduğu düşünülmektedir. Bunun nedeni değişen pazar koşullarına hızlı uyum sağlayabilecek esneklikte olması, küçük işletme sahiplerinin daha yaratıcı ve dinamik kişiler olarak hem yönetici hem de girişimci rolünü tek başlarına üstlenebilmeleri, kendilerini sistemden soyutlamadan sosyo-ekonomik çevre ve diğer ekonomik birimlerle bütünleşebilmeleri ve böylece birbirlerini kolayca tamamlayan üretim ilişkilerini kolayca kurabilmeleridir(Lapin, 1991:10).

İngiltere ve ABD'de yapılan araştırmalar küçük işletmelerin ekonomik yapıdaki temel değişimlerin veya teknolojik yeniden yapılanmaların yarattığı etkiler

sonucunda büyüklerden daha fazla ve net yeni iş imkanları yarattığını ortaya koymaktadır. Günümüzde küreselleşen dünyada “büyük” ve “küçük” birbirlerinin rakibi değil, esas itibariyle birbirinin tamamlayıcısıdır(Ekin, 1996:70).

Piyasa ekonomisinin tam rekabet koşulları altında işleyebilmesi için küçük ve büyük işletmelerin ekonomide beraber yer alması zorunludur. Küçük işletmeler tüketiciye optimal arzı sunmaya çalışırken, üretimleri çeşitli ve isteğe yönelik olduğundan tüketiciyi daha çok memnun etmektedir. Türkiye’de ayrı ayrı ele alındıklarında KOBİ’ler çok küçük bir kesimi temsil etmelerine rağmen, birlikte ele alındıklarında işletmelerin % 98’ini oluşturmakta ve toplam işgücünün % 53’ünü istihdam etmektedirler. Katma değer % 27’lik bir bölümünü yaratan küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerçekleştirilen toplam yatırımlar içerisindeki payı %27’ye ulaşmaktadır. Buna karşın toplam kredilerden aldıkları pay % 4 civarındadır. Oysa bu oran A.B.D.de % 42, A.B.de % 34 ve Güney Kore’de %47 civarındadır.

KOBİ’ler, Türkiye ekonomisinin özellikle üç sahasında “kilit” rolü oynamaktadır (Türkiye Esnaf ve Sanaatkarlar Konfederasyonu [TESK], 1998:14):

- İstihdam
- Değişme
- Geliştirme

2.4.1. İstihdam

Kısa vadede istihdam için en iyi potansiyel küçük işletmelerdir. KOBİ’lerin önemi gün geçtikçe daha çok anlaşılmakta, toplum içindeki sayıları hızla artmakta, istihdam içindeki payları yükselmekte, çalışanların büyük bir kısmını istihdam etmekte ve doğal olarak kendilerine gösterilen ilgi de önemlerine ve sayılarına paralel olarak artmaktadır. Zira KOBİ’ler ekonominin kahramanı, büyümenin motoru olup refah ve iş yaratmaktadırlar.

Genç nüfusun istihdam sorununa çözüm bulmak amacıyla küçük işletmelerde yetiştirilmeleri, bunun için de her şeyden önce küçük işletmelerin hem üretim hem de eğitim yapabilecek şekilde organize edilmeleri gerekir. Eğitimde transferin gerçekleşebilmesi için küçük, orta ve büyük işletme yöneticileri ile hükümetler ve eğitim kurumlarının temsilcileri arasında işbirliği bir zorunluluk olarak

görülmektedir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, hem KOBİ'lerin nitelikli personel bulmadaki sorununu çözmede hem de girişimciliğin teşvik edilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır.

2.4.2. Değişme

Sanayi devriminin başlangıcından 1970'li yıllara kadar dünyada, sanayileşme sürecinde büyük işletme görüşü hakim olmuş ancak dünya ekonomisinde ve çevresel koşullarda meydana gelen hızlı değişimler bu görüşün terk edilmesine neden olmuştur. Bu döneme kadar ölçek ekonomisi ile faaliyet gösteren büyük işletmeler rekabet gücünü kaybeden dinazorlar olarak algılanmaya başlamış, bunun yanı sıra sürekli dalgalanan müşteri talepleri, küreselleşme, baş döndürücü teknolojik gelişmeler ve hızlanan uluslararası rekabet ortamında işletmeler, esnek çalışma sistemlerine daha çok gereksinim duymaya başlamışlardır(Harrison, 1993:145-146).

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler tüketici tercihlerine daha esnek yaklaştıkları, yeniliklere daha yatkın oldukları ve çalışanlarıyla daha yakın ilişki içinde olduklarından değişme hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmekte ve ekonomiye canlılık kazandırmaktadırlar(Bağrıaçık, 1991:139). Küçük ve orta ölçekli işletmeler yenilik kapasiteleri sayesinde ekonomik değişmeyi sağlama ve gelecekteki pazar gereksinimlerini karşılamada ana kaynak rolünü üstlenirler(TESK, 1998:14).

Özellikle son 10 yılda zengin gelenekleri olan büyük firmaların çöküşü, merkezden uzaklaşma, esneklik eğilimi ile manevra ve değişme kabiliyetinin artışı, piyasa ekonomisindeki krizlerin çözümü için KOBİ'lere olan ilgiyi daha da artırmıştır(Ekin, 1996:70).

2.4.3. Geliştirme

Küçük işletmeler, yeni fikirlerin ve dahilerin yeşerip serpilmesi için ideal ortamlardır. İşletmelerin değişik şekillerde karşı karşıya kaldıkları krizler yeni fikirleri deneme riskini göz almayı gerektirir (Mattar, 1994:100). KOBİ'lerin sahip olduğu bu yenilik yapma potansiyelleri onların yeni gereksinimleri karşılama ve yeni pazarlar açma gibi yetenekleri ile bütünleştğinde gelişme için oldukça önemli bir güç haline gelmektedirler.

Küçük işletmeler, girişim özgürlüğünün yanı sıra girişim kapasiteleri ve kolayca uyum sağlayabilme özellikleri sayesinde teknolojik gelişmeleri izler hatta bir anlamda yeniliklerin denendiği laboratuvar işlevi görürler. Esnek yapıları sayesinde büyük teknolojik sıçramalarda, yeni teknolojiye geçişte, toplumda taleplerde meydana gelen değişimler sonucu ortaya çıkan sorunların çözümünde ve büyük ekonomik buhran dönemlerindeki krizin atlatılmasında önemli görevler yüklenirler(İraz, 2006:228).

Tüm önemlerine karşın KOBİ'ler hem dünyada hem de ülkemizde pek çok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. KOBİ'lerin ekonomiye istenilen dinamizmi kazandırabilmesi için rasyonel bir şekilde büyümeleri gerekir. Thompson, küçük işletmelerin rasyonel büyüyebilmeleri için beş öneride bulunmuştur. Bu öneriler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır(Thompson, 1993:33).

- Yeni ve ayrıntılı bir işletme planı hazırlamak,
- Mali danışmanlar aracılığıyla nakit akışını yakından incelemek,
- Kapasite artışlarını karşılamak için yeterli işgücüne sahip olduğundan emin olmak,
- Objektif düşünceye sahip olabilmek için danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak,
- Hızlı bir şekilde büyümek ve daha temkinli ve ölçülü davranmaktır

Ülkemizde küçük ve orta büyüklükteki işletmeler bir dönüşüm süreci yaşamaktadırlar. Bu dönüm süreci ile, geleneksel çizgide üretim yapan, yalnız yerel pazarlara yönelik faaliyet gösteren, büyümekten çekinen, demode teknoloji kullanan ve serbest rekabetten kaçınan klasik küçük ve orta büyüklükteki işletmecilik anlayışı tüm yapısal ve fonksiyonel alanlarda yeniliklere açık, bilgiye ve bilgilenmeye önem veren, pazarı küresel olarak algılayan, rekabeti olmazsa olmaz sayan bir küçük ve orta büyüklükte işletmecilik felsefesine dönüşmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirmiş bir küçük ve orta büyüklükte işletmeler sistemi, Türkiye özelinde toplumsal barışın, ekonomik dinamizmin ve siyasal istikrarın kaçınılmaz koşuludur. (İraz, 2006:229).

2.5. KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Bugün dünyadaki tüm devletler, KOBİ'lerin öneminin ve bu işletmelerin ekonomiye, istihdama, bölgesel ve yerel kalkınmaya katkılarının farkına varmış durumdadırlar. Küreselleşme sürecinde KOBİ'lerin bu katkılarının daha da artması mümkün olabilir. Küreselleşme ve teknolojik değişim KOBİ'lere yabancı pazarlara girmek ve işletme maliyetlerini düşürmek gibi yeni imkanlar sunabilmektedir. Diğer taraftan da ulus ötesi maliyetler ve yeni rekabet mücadeleleri gibi riskleri de beraberinde getirmektedir.

Bugün Türkiye'de imalat sanayinde hem üretim hem de istihdam anlamında KOBİ'lerin önemli bir yeri vardır. Ancak KOBİ'ler için yeni bir duruma uyum sağlamak için teknolojik ilerleme, sosyal ve çevresel değişim ile politik çerçevenin de değişme zorunluluğu vardır. Zira, günümüze kadar ekonomi ve kalkınma politikaları büyük ölçekli ve uzun yıllar üretime katkıda bulunan firmaların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde belirlenmiştir. Küresel ekonomide KOBİ'lerin rekabet edebilirliğine ilişkin konuların ve politikaların anlaşılmasını sağlamak ve kolaylaştırmak gereklidir. KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak ve küreselleşmelerini teşvik etmek için, mücadele alanlarını ve fırsatlarını analiz etmek, “en iyi uygulamaları” belirlemek ve önemli olarak belirlenen alanlarda politika tavsiyeleri geliştirmek zorunludur. Ancak bu çabaların uzun vadede başarıya ulaşabilmesi için KOBİ'lere yönelik politika girişimleri üzerinde ilgili çerçevelerce mutabakata varılmalıdır. Öyle ki, bu politikalar bir hükümetten diğerine değiştirilmeyecek şekilde hem sanayi çevrelerini hem de bürokrat ve siyasi çevrelerin geniş çapta katılımı ve uzlaşmasıyla belirlenmelidir(DPT, 2000:15).

Ticari rekabetin ekonomik sistem olarak benimsendiği toplumlarda sistemin sağlıklı olarak işleyişiyle KOBİ'lerin sistem içindeki varlıkları ve güçleri arasında yakın bir ilişki vardır. KOBİ'lerin çoğu, büyük işletmelerin yerine getiremediği bir takım fonksiyonları yerine getirdikleri için sisteme olumlu katkıda bulunmaktadır.

Gerek ülkemizde, gerekse dünya ekonomilerinde KOBİ'ler yaşanan önemli krizlerden fazlaca etkilenmemiş ve hatta bu krizlerin atlatılmasında önemli roller üstlenmişlerdir. KOBİ'ler sadece geri kalmış ülkelerde yaygın değildir. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerle, sanayisini tamamlamış gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'ler,

sayı, istihdam ve katma değer olarak karşılaştırılırsa, gelişmiş ekonomilerde de KOBİ'lerin önemli bir yeri olduğu görülür(Gülseren, 1996:52).

KOBİ'lerin, sadece ekonomik hayatta değil, sosyal hayatta da önemli rolleri vardır. KOBİ'ler, ülkede geniş bir alana yayıldıkları için bölgesel gelişmişlik farklarını gidermede, mülkiyeti geniş bir alana yaymada, istihdam olanağı meydana getirip, bunu sürdürmede ve demokratik hayatı canlı tutmada önemli bir güçtür. KOBİ girişimcilerinin mülkiyet tutkuları, başarılı olma arzuları, cesaretli adımları ve yatırım yapma istekleri siyasi istikrarın temel mekanizmalarındandır. Başarılı girişimciler, potansiyel girişimcileri etkileyecek, onların da ekonomiye girmelerine neden olacak ve demokratik bir ortamda, psikolojik tatmin gittikçe artacaktır. Güçlü KOBİ'ler, büyük işletmeleri de olumlu yönde etkileyecek ve sosyal yönden bir rahatlama olacaktır(Akgemci,2001:45).

Aşağıdaki tablo Türkiye’de ve dünyanın bazı ekonomilerindeki KOBİ’lerin ekonomik sisteme katkılarını göstermektedir.

Tablo 6. KOBİ’lerin Çeşitli Ülkelerde Ekonomiye Olan Katkıları

DEVLET	Tüm İşletmeler İçindeki Yeri(%)	Toplam İstihdam İçindeki Yeri(%)	Toplam Yatırım İçindeki Yeri (%)	Katma Değer İçindeki Yeri(%)	Toplam İhracat İçindeki Payı(%)	Toplam Kredilerden Aldığı Pay(%)
ABD	97,2	50,4	38,0	36,2	32,0	42,7
Almanya	99,8	64,0	44,0	49,0	31,1	35,0
Hindistan	98,6	63,2	27,8	50,0	40,0	15,3
Japonya	99,4	81,4	40,0	52,0	38,0	50,0
İngiltere	96,0	36,0	29,5	25,1	22,2	27,2
G. Kore	97,8	61,9	35,7	34,5	20,2	46,8
Fransa	99,9	49,4	45,0	54,0	23,0	48,0
İtalya	97,0	56,0	36,9	53,0	-	-
Türkiye	98,8	45,6	6,5	37,7	8,0	3,0-4,0

Kaynak: <http://www.die.gov.tr> (Erişim Tarihi:25.11.2009)

Tablo incelendiğinde, tüm ülkelerde KOBİ'lerin tüm işletmelere oranının %90'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da KOBİ'lerin sadece ülkemizde değil tüm ülkelerin ekonomisinde önemli bir yeri olduğunu gösterir. KOBİ'lerin toplam istihdam içindeki payına bakıldığında ise bu oranın %40 ile %60 arasında değişen bir yüzdeye sahip olduğu yani sayısal anlamda bakıldığında ülke istihdamlarına kayda değer katkıda bulunduklarını gösterir. Diğer verilere batlığımızda ise ülkemiz KOBİ'lerinin kredilerden yeterli payı alamadığını görmekteyiz. Ülkemizde KOBİ'lerin tüm işletmelere oranı %98,8 iken kredilerden aldığı pay %3 dolaylarındadır. Bu oran kimi ülkelerde %50'lere varmaktadır. Kredi konusunda yeterli desteği alamayan işletmelerimizin doğal olarak yatırım içindeki ve ihracat içindeki payı da diğer ülkelerle kıyaslandığında çok düşük düzeylerde kalmaktadır.

Ülke ekonomisinde bu kadar bu kadar büyük ve istihdamda bu kadar önemli bir paya sahip olan işletmelerimizin yeterli kredi olanakları ve destekler sağlandığında ekonomimizdeki önemlilik düzeylerini artıracakları şüphesizdir.

Bugün, Türkiye ekonomisinin temel direği konumunda olan KOBİ'ler ülkenin gelecekte de büyümesini sürdürmesinde ve refahını artırmasında kritik bir öneme sahip olacaktır. Gerçekten, sayısal olarak hem ülkedeki girişimlerin neredeyse tümünü, hem de istihdamın büyük bir kısmını oluşturan KOBİ'ler bir yandan ekonomik büyümeyi ateşlerken bir yandan da ülkede daha fazla istihdam yaratılmasına ve esnekliğe yol açmaktadır. Şayet, KOBİ'lerin karşı karşıya bulundukları bazı engeller ortadan kaldırılsa (ki bu engellerden en önemli iki tanesi KOBİ'lerin finans kaynaklarına erişiminde yaşadığı zorluk ve bu işletmelerin uluslararasılaşmasının zayıf oluşudur.) ve KOBİ'leri destekleyici bir ortam sağlanırsa, bu takdirde ülkenin gereksinimi olan yenilikçi, uluslararası düzeyde rekabetçi, sürekli kendisini geliştiren KOBİ'ler küreselleşen dünyadaki ekonomik düzene uyum sağlayabilecektir(Aykaç ve Parlak, 2008:150).

Aşağıda ülkemizdeki KOBİ'lerin ihracat, vergi gelirleri, krediler ve istihdam açısından değerlendirilmeleri yapılacaktır.

2.5.1. KOBİ'lerin İhracat İçindeki Payı

KOBİ'lerin, toplam işletmeler içinde sahip oldukları hacme, istihdam ettikleri çalışan sayısına ve katma değer içindeki paylarına nazaran birçok ülke ile

karşılaştırıldığında ihracata olan katkıları çok yetersizdir. Dolayısıyla Türkiye’deki KOBİ’lerin ihracata olan katkısı, yani dışa açılma dereceleri oldukça düşüktür. Türkiye’deki KOBİ’lerin yaptıkları ihracatın oransal ağırlığı yaklaşık %10 civarındadır.

Bu oran KOBİ’lerin yalnızca kendi başlarına gerçekleştirdikleri ihracatı göstermektedir. Halbuki bunların büyük işletmelere ürettikleri fason mallarda ihraç edilmektedir(Ekin, 2002:76).

Diğer yandan birçok KOBİ ihracatlarını kendi başlarına değil de, sektörel dış ticaret şirketleri aracılığı ile gerçekleştirmektedir. 2000’li yılların başından belli bir ivme kazanan ihracat rakamlarına bakıldığında, 100 milyar doları aşan bir ihracat rakamı görülmektedir. Bu rakam göz önüne alındığında, son yıllarda KOBİ’lerin ihracat içindeki net payını %10’lardan %20 civarlarına çıkardığı düşünülmektedir. Tüm bunlar dikkate alındığında da gerçekleştirdiği ihracat rakamlarıyla KOBİ’lerin ülke ekonomisi için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

KOBİ’lerin ihracatçı işletmeler haline gelebilmeleri, üretim için yeterli sermayeye ve gerekli teknolojik donanımına sahip olabilmeleri, nitelikli personel çalıştırabilmelerine, uluslararası pazarlar ve ihracat prosedürleri hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmelerine, dış pazarlara uygun fiyat ve kalitede mal ve hizmet üretebilmelerine, her şeyden önemlisi kredi gereksinimlerini iç ve dış kaynaklardan sağlayabilmelerine bağlıdır(DPT, 2006:104).

Türkiye’deki KOBİ’lerin teknoloji düzeyleri ne yazık ki düşüktür. Bu nedenle de uluslararası pazarlara yönelik mal ve hizmet üretimi gerçekleştirilememektedir. Onların daha çok ulusallaştırılabilmeleri, çağdaş teknolojileri içselleştirebilme kabiliyetlerine ve bu konuda onlara sunulacak desteklere bağlıdır.(Aykaç ve Parlak, 2008:158).

2.5.2. KOBİ’lerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı

KOBİ’ler ile toplam vergi miktarları arasındaki ilişkiye bakıldığında, daha çok gelir vergisi mükellefi durumunda bulunan KOBİ’lerin, toplam vergi gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. 2005 rakamlarına göre, gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV’den oluşan “gelir vergileri”nin, devletin elde ettiği toplam gelirler içindeki oranı %76 olup, bu oranın yaklaşık %60’ını KOBİ’ler

sağlamaktadır. Bunun anlamı, KOBİ'lerin ülkedeki tüm gelirlerin neredeyse yarıya yakınına üstlenmiş olduğudur. Aslında bu durum, KOBİ'lerin gelişimi üzerinde olumsuz sonuç doğuran bir etkiyi bize ifade etmektedir. Ülkemizdeki KOBİ'lerin yatırım, katma değer, ihracat ve kredilerden aldığı pay ile orantısız bir şekilde vergilendirildiğini göstermektedir. İfade edilen bu göstergeler bakımından yetersiz durumda olan KOBİ'ler, birdenbire kamunun elde ettiği tüm gelirlerin %50'sini karşılar hale gelmektedir(Aykaç ve Parlak, 2008:158).

Aslında küçük girişimciliğin karşı karşıya kaldığı problem alanlarından bir tanesi, yüksek vergiler ve prim oranlarını caydırıcılığıdır. Daha ziyade emek yoğun olarak çalışan bu işletmeler, ücretlerden alınan vergiler, SSK prim oranları ve diğer vergilerin ağırlığı dolayısıyla, büyük maliyetlerle boğuşmak zorunda kalmaktadırlar. Büyük ölçekli işletmeler ise emekten tasarruf sağlayan teknolojiler kullanarak vergi ve primlerin yükünü hafifletebilmektedirler.

O yüzden adil bir vergi sisteminin kurulması, devletin küçük ve orta ölçekli işletmelere yapacağı en önemli desteklerin başında gelecektir. Bu yönüyle vergilerin ekonomik ve sosyal sonuçlarının olacağı da unutulmamalıdır. Bu nedenle ülkemizde girişimciliği cazip hale getirmek için vergi oranları aşağı doğru çekilmelidir. Zaten OECD ülkeleri arasında, Türkiye'nin yıllardır en yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerin başında geldiği de bilinmektedir(Ekin, 2000:271).

2.5.3. KOBİ'lerin Toplam Krediler İçindeki Payı

Krediler, büyük finansman sorunları bulunan KOBİ'ler için çok önemli mali kaynaklardır. KOBİ'lerin karşı karşıya kaldıkları en zayıf yönleri sermaye yetersizliğidir. Sınırlı sermaye imkanları ile başlatılan girişimler, bir süre sonra başta nakit akışı olmak üzere finansman sorunları yüzünden zorlanmakta ve iflaslara kadar varan girişimcilik maceraları yaşanmaktadır(Ekin, 2000:271). Bu bir taraftan zaten sınırlı olan milli sermayenin verimsiz bir biçimde kullanılmasına, diğer yandan girişim arzularının, potansiyel girişimcilerin cesaretlerinin kırılmasına yol açmaktadır. Halbuki, finansman gereksinimlerini karşılayabilen girişimcilerin, çok başarılı bir şekilde ekonomide yerlerini aldıkları görülmektedir.

Ülkemizde çok uzun zaman boyunca bankacılık sisteminin sorunları, KOBİ'lere büyük ölçüde yansımıştır. Sınırlı tasarruflar, bankalarca kamu kesimi

açıklarının finansmanında kullanılmak üzere devlete yüksek faizle aktarılmış, işletmelere kullandırılan krediler hem sınırlı kalmış hem de yüksek faizler sebebiyle işletmelerin altından kalkamayacakları bir maliyet unsuru haline gelmiştir.(Aykaç ve Parlak, 2008:160).

Dolayısıyla KOBİ'lerin ülke ekonomisi için sahip olduğu onca önemine rağmen, ne yazık ki Türkiye'deki KOBİ'lerin toplam kredilerden aldığı pay, birkaç yıl öncesine kadar çok düşük kalmıştır. 2000'li yılların ortalarına kadar, küçük ve orta boyutlu işletmelerin kullandıkları kredi miktarı, toplam kredilerin ortalama %5'ini geçemezken, bu oran 2007 yılında %25'e çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında ulaşılması gereken oranlar henüz yakalanamamıştır. Aynı tür işletmelerin toplam krediler içindeki payı ABD'de %42,7, Japonya'da %50, Almanya'da %35, Fransa'da %48, Güney Kore'de %46,8'dir(DPT, 2007:103-104).

Çok yakın zamana kadar KOBİ'ler krediler açısından riskli görüldüğü için, bankacılık sektörü bu işletmelere soğuk bakarken, günümüzde ekonomide yaşanan iyileşme ve istikrar ortamı ve faizlerin düşmesi, bunun sonucu olarak kamunun borçlanma gereksiniminin azalması, bankaların KOBİ'lere yaklaşımını olumlu yönde değiştirmiştir. Artık bankalar, devleti fonlamak yerine müşteri arayışına başlamış ve bu esnada KOBİ'leri ve bireyleri keşfetmiştir. Bu dönemde neredeyse tüm bankalar KOBİ'lere yönelik özel hizmetler, özel kampanyalar geliştirmeye başlamış, bu konuda birbirleri ile rekabete girmişlerdir.

Burada ülkemizdeki bankaların her zaman için iyi gün dostu olduğunu, zor zamanlarında işletmelere destek olmadıklarını ve onları yüzüstü bıraktıklarını unutmamak gerekir. Elbette ki işletmeler için iyi dönemler olduğu gibi kötü dönemlerde de olabilecektir. Ancak zor zamanlarında da desteklenen işletmelerin uzun ömürlü olacağını ve ekonomiye daha fazla katkıda bulunacaklarını unutmamak gerekir.

2.5.4. KOBİ'lerin İstihdam İçindeki Payı ve İşsizlikle Mücadeledeki Rolü

KOBİ'lerin hem dünya ülkelerinde hem de Türkiye'de, yüzyılımızın en önemli sorunlarının başında gelen işsizlik sorunu ile mücadelede etkin bir araç olarak kullanılabileceği şüphesizdir.

İstihdam politikaları yanında, onlar kadar etkili olan, işsizliğe kalıcı çözümler getirme potansiyeline sahip olan başka bir araç, girişimciliğin ve küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesidir. 1980’li yıllara kadar, işsizliği önlemenin yolu, kamu harcamalarını artırıcı ve bu şekilde istihdam yaratıcı politikalar izlemekten geçerken, artık özel sektörün, özellikle de KOBİ’lerin desteklenmesi yoluyla istihdamı artırıcı politikalar benimsenmeye başlanmıştır. Günümüzde KOBİ’ler, istihdam politikalarının artan ümidi haline gelmiştir.

Yeni işler yaratma ve bu yolla istihdama katkıda bulunmada küçük işletmeler büyük işletmelere göre ne kadar avantajlıysa, istihdam açısından sahip oldukları diğer bir avantaj ise, ekonomik kriz ortamlarında istihdamı korumaya olan katkıları yönündendir. KOBİ’ler ekonomik kriz ve istikrarsızlık dönemlerinde büyük işletmelerle karşılaştırıldığında çok daha dirençlidirler. Ekonomide sorunların yaşandığı dönemlerde, işletmelerin bu sorunlarla mücadelede izledikleri bazı yöntemler vardır. Bunlardan bir tanesi “çalışanların işten çıkarılması bir tanesi ise, “zorunlu izin” uygulamasıdır. Her ikisi de ekonomide istihdamın azalmasına ve işsizliğin artmasına yol açmaktadır. Ancak küçük işletmelerde bu tür yöntemlere başvurma oranı büyük işletmelere oranla çok daha düşüktür(Aykaç ve Parlak, 2008:162-164).

Dolayısıyla büyük işletmeler, krize yönelik önlemler arasında çalışanlarını işten çıkarmayı çare olarak görürken, KOBİ’ler bu şartlarda dahi personeline sahip çıkmakta, çok zorda kalmadıkça kriz dönemlerinde de ekonomik gücü elverdiği ölçüde onların maliyetine katlanmaktadır. Bunu nedeni olarak az sayıda olan çalışanları ile birebir oluşturduğu bireysel ilişkiler yanında, o alanda uzmanlaşmış vasıflı personeli daha sonra bulmada karşılaşacağı zorluklar da sayılabilir(Müftüoğlu ve Durukan, 2004:74).

KOBİ’lerin diğer bir özelliği, işsizliğin düşürülmesine olan katkıları yanında, özellikle niteliksiz işçilerin istihdamına olanak sağlayan ekonomik birimler olmalarıdır. Ülkemizde bazı bölgelerde nitelikli işçi sayısı oldukça azdır. Bu işçiler KOBİ’ler tarafından istihdam edilerek çalışma yaşamına dahil edilmektedirler. Büyük işletmeler genellikle vasıflı işçi çalıştırmayı tercih ederken, KOBİ’ler yüksek ücretli vasıflı işçi yerine, vasıfsız ya da yarı vasıflı işçi çalıştırabilmektedirler.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, Türkiye’de yaşanmakta olan yüksek işsizlik oranları ile mücadelede küçük girişimciliğin bir çözüm yolu olarak görülmesi ve bu amaç doğrultusunda bunlara gerekli maddi ve manevi desteğin sağlanması, oldukça etkin bir istihdam stratejisi olacaktır. Özellikle istihdamı artırmak amacıyla KOBİ’lerde yeni istihdam edilecek çalışanlara yönelik olarak vergiler ve sosyal güvenlik prim oranlarında yapılacak indirimler, KOBİ’lerde istihdam edilecek kişilerin sayılarını artıracaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ'LERE SAĞLANAN DESTEKLER VE DESTEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. KOBİ'LERE DESTEK SAĞLAYAN KURULUŞLAR VE SAĞLANAN DESTEKLERİN ÇEŞİTLERİ

3.1.1. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK)

1988 yılında kurulan DEİK, 5174 sayılı kanunun 58. maddesine dayanılarak hazırlanan ve 23 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe giren yönetmelik uyarınca yeniden yapılanmıştır. DEİK, Türkiye'nin önde gelen birlik, dernek, vakıf gibi özel sektörü temsil eden kurucu kuruluşlardan oluşmaktadır.

Tüm faaliyetlerinde kurucu kuruluşlarla işbirliği içerisinde olan DEİK, kendi üyeleri yanında Türkiye'nin genelinde etkin olan bu kuruluşların üyelerine de ulaşabilmektedir. Bu sayede geniş bir erişim alanına sahip olan DEİK, Türk özel sektörünün dış ilişkilerini koordine eden bir kuruluş niteliğindedir (http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_DeikHakkinda.aspx?IKID=10).

Kuruluş amacı Türk iş aleminin dış dünya ile ilişkilerini geliştirmek ve Türk ekonomisinin dünya ekonomisi ile bütünleşmesine katkıda bulunmaktadır. DEİK bu amaca ulaşmak için sınai iş birliği başta olmak üzere dış ticaret ağının genişletilmesi ve hizmet sektörlerinin yurtdışına açılması gibi iş dünyasına yeni pazar olanakları sağlayacak hedeflere yönelmektedir.

İş dünyasında kişisel temasların ve tanıtımın rolü ve önemi nedeniyle Konsey faaliyetlerinin önemli bir bölümünü ortak toplantılar ve heyet değişimleri oluşturmaktadır. Ortak toplantılar senede en az bir kez, değişimli olarak Türkiye'de ve karşı ülkede yapılmaktadır(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:31).

İçinde yaşanılan bilgi çağının bir gereği olarak İş Konseylerinin önemli bir faaliyeti de karşı ülkedeki ekonomik gelişmeler, ticari ve sınai işbirliği olanakları konusunda araştırma yapmak, yurtiçinde ve yurtdışındaki hükümet kuruluşları, temsilcilikler, akademik kuruluşlar, uluslar arası organizasyonlar ve araştırma kuruluşları ile işbirliği sonucunda sağlanan bilgileri üyelere iletmektir. DEİK

tarafından yayımlanan Türkçe ve İngilizce bültenler üyelere, Türk ve yabancı iş çevrelerine bilgi sağlamayı amaçlamaktadır.

DEİK ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası (WB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Çokuluslu Yatırımlar Garanti Kuruluşu (MIGA), Asya Kalkınma Bankası (ADB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Gelişen 8 (D-8) gibi uluslararası kuruluşlar ile işbirlikleri kurma ve yapılan işbirliği ve çalışmalar aracılığı ile Türk işadamlarının çıkarlarını koruma konusunda çaba harcamaktadır (<http://www.deik.org.tr>).

3.1.2. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)

İGEME, 1960 yılında 118 Sayılı Yasa ile, Türkiye ihracatını geliştirmek ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmak, bu amaçla araştırma ve çalışmalar yapmak ve ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak ana işlevi ile kurulmuş, Türkiye'nin ilk ve tek kamu kuruluşudur.

Ülkemiz ihracatının artırılması ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla kurulan İGEME, 45 yılı aşkın bir süredir ihracatçıya ve ihracat potansiyeli olan firmalara gerekli tüm bilgileri sağlamak, bu alandaki beceri ve donanımlarını geliştirmelerine yardımcı olmak, dış ticaretle ilgili kamu kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, Türk ihraç ürünleri ve firmalarının yurtdışında tanıtılması amacı ile yayınlar hazırlamak, uluslararası fuarlara milli katılımlar organize etmek, yerli ihracatçı ile yabancı ithalatçı arasında doğrudan temas imkanları yaratmak gibi faaliyetleri sürdürmektedir(<http://www.igeme.org.tr/igeme/section-igeme-index.cfm>)

İGEME, bu amaç doğrultusunda yeni pazarlar ve iş olanakları oluşturmaya yönelik araştırma geliştirme çalışmaları yürütmektedir. Dolayısıyla ihracatçılarımızın dış pazarlardaki paylarını artırmalarına yardımcı olmak üzere eğitim, yayın ve tanıtım faaliyetlerinde bulunarak, yerli ve yabancı iş çevrelerine ticari enformasyon sağlayarak, ihracatımızın ürün ve pazarlar yönünden çeşitlenmesine, nitel ve nicel olarak geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

3.1.2.1. Araştırma - Geliştirme Desteği

İGEME tarafından yürütülen araştırma-geliştirme çalışmaları ile bir bütün olarak yurtiçindeki ihracatçılarımıza ve yurtdışındaki ithalatçılara verilen çeşitli hizmetleri kapsamaktadır. Tarım ve sanayi sektörleri ile bu sektörlerle girdi sağlayan ve hizmet veren sektörler pazar araştırması çalışmalarının konusunu teşkil etmektedir. Globalleşen dünyada bölgesel ve küresel gelişmelerin incelenmesi, ülke araştırmaları yapılması, araştırma faaliyetlerinin bir diğer boyutudur.

Ülke araştırmalarının esas amacı, Türk ihraç ürünlerinin çeşitlendirilmesi için ihraç potansiyeli arz eden ürünlerin ihracat olanaklarının araştırılması ve ihraç ürünlerimizin mevcut pazarlardaki paylarının artırılması ve bu ürünlere yeni potansiyel pazarlar bulunması yoluyla ihracatımızın geliştirilmesidir.

Pazar araştırmaları, ülkemiz ihracatı açısından önem arz eden ülkelerin ekonomik yapısı ve ticari durumunu inceleyen önemli ithal kalemleri ile bunlardan ülkemiz için ihraç potansiyeli arz eden ürünlerin tespit edilerek bu pazarlardaki payımızın artırılmasını amaçlayan çalışmalardır(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:32-44).

Globalleşen dünyada, ticareti etkileyen hizmet sektörlerinin gelişiminin incelenmesi ile prosedürlerin takip edilerek izlenmesi ve ülkemizdeki mevcut yapı ile birleştirilerek ortaya konması da araştırma geliştirme faaliyetlerinin amaçları kapsamındadır.

3.1.2.2. Eğitim Programı Desteği

Günümüzde ihracat pazarlamasının başarı ile yürütülmesinde yetişmiş uzman elemanlara sahip olmanın önemi açıktır. İGEME, dış ticaret ile ilgili kuruluşlarda çalışan elemanların bu alandaki bilgi ve becerilerini geliştirmek, dış ticaretin hedeflenen düzeye ulaştırılmasında ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasında gereksinimi duyulan nitelikli işgücünün yetiştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla Dış Ticaret Eğitim Programları düzenlenmektedir. İGEME eğitim faaliyetlerini daha da yoğunlaştırarak sürdürmekte benzer amaçla faaliyette bulunan kuruluşlar ve ihracatçı birlikleri ile işbirliği halinde bu eğitim hizmetlerini birçok ilimizde ihracatçılarımızın ayağına götürmeye çalışmaktadır(Köksal ve Aydemir, 2004:177-178).

İGEME, bu eğitim programlarının yanı sıra ihracatımızın geliştirilmesinde yararlanılabilecek ek imkanların tanıtıldığı ya da Türkiye ihracatı için önem arz eden belirli ürünler, pazarlar hakkında ayrıntılı bilgilerin aktarıldığı güncel konu ve gelişmelere ağırlık veren seminerler ve paneller de düzenlemektedir.

3.1.2.3. Tanıtım ve Fuar Destekleri

Günümüz dünya ticaretinde ihracatın geliştirilmesi ve etkin bir pazarlamayı sürekli kılma çalışmalarının başarıya ulaşmasında ülkelerin ürünlerini, firmalarını ve hizmetlerini çağdaş yöntemler ile tanıtımları büyük bir önem taşımaktadır.

İGEME de, bir dış ticareti geliştirme kuruluşu olarak yerli ihracatçılarla yabancı ithalatçıların doğrudan temasını sağlamak, tanıtıma ve yeni iş olanakları yaratmaya yönelik faaliyetlerini geliştirmek ve etkinleştirmek amacıyla uluslararası fuarlara katılım ve diğer tanıtım faaliyetlerini sürdürmektedir.

Uluslararası ticaretin geliştirilmesinde, sürekli ve düzenli iş ilişkilerinin kurulmasında, ticari promosyonun yanı sıra ülke tanıtımının yapılmasında da ticaret fuarlarının önemi oldukça fazladır. Uluslararası fuarcılık alanında gerek ülkemizde ve gerekse dünyada önemli gelişmeler olmaktadır. İGEME bu gelişmeleri yakından izlemekte ve yıllık programları çerçevesinde uluslararası ticaret fuarlarına milli düzeyde katılımını organize etmektedir(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:32-44).

İGEME bugüne kadar uluslararası ticaret fuarlarına katılımın yanı sıra çeşitli basılı, görsel ve işitsel tanıtım materyali hazırlamıştır. Bunlar arasında yurtdışına yönelik olarak hazırlanan genel veya sektörel bazda broşür, katalog, kitap ve rehberler ile film, multivizyon, interaktif tanıtım materyalleri sayılabilir.

3.1.2.4. Uluslararası İlişkilerde Sağlanan Destekler

Dış dünyaya ilişkin bilgi sağlamanın ve dışa açılmanın bir yolu olarak uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede yurtdışındaki İGEME benzeri ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile ortak çalışmaları geliştirerek ekonomik işbirliğine katkıda bulunmak da İGEME'nin başlıca görevleri arasında yer almakta ve bu yöndeki çalışmalar Merkez faaliyetlerinde ağırlığını korumaktadır. İGEME Avrupa Ticareti Geliştirme Kuruluşları(ETPO) ve ETPO'nun alt çalışma gruplarından biri olan WETFEG ile

yakın işbirliği içinde olup uluslararası ticaretteki gelişmeleri takip etmek ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla bu kuruluşun yıllık toplantılarına iştirak etmektedir. Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) ile de iyi ilişkiler içerisinde olan İGEME bu kuruluşun sağladığı çeşitli etnik desteklerden yararlanmakta ve Türk ihracatçısının gereksinim duyduğu tcari bilgilerin önemli bir bölümünü ITC'den temin etmektedir.

3.1.2.5. Ticari Bilgi Desteği

Ticari bilgiye erişim hızı ile iletişimin uluslararası rekabette avantaj sağlayıcı bir unsur haline geldiği günümüzde dış ticareti geliştirme kuruluşu olarak İGEME'nin en temel işlevlerinden biri de ticari alanda gereksinim duyulan hızlı zamanında ve doğru bilgi akışının sağlanması ve dışa açılmasında gerekli olan pazar bilgilerinin en kısa sürede Türk ihracatçısına iletilmesidir.

İGEME, dünya ekonomisinde rekabet kurallarının hızla değiştiği ve bu değişimlerin yeniliği teşvik eden kurumsal yapı ve düzenlemeleri zorunlu kıldığı bilinci ile bilgi çağına ayak uydurabilmek amacıyla başlattığı çalışmalarda önemli gelişmeler kaydederek bilgisayara dayalı ticaret sistemini kurmuş ve dış ticaret veri tabanını hizmete sunmuştur(<http://www.igeme.org.tr>).

Bu programın amacı gelişmekte olan ülkelerin ve özellikle KOBİ'lerin uluslararası ticarete katılım düzeylerini yükseltmek, ticaretle ilgili sorunlara çözüm bulma da modern bilgi teknolojilerini kullanma konusunda uluslararası bilinci artırma ve uluslararası ticareti engelleyici aşırı düzenleme ve bürokrasiden kaynaklanan ticari işlem maliyetlerini azaltmaktadır.

3.1.3. Kredi Garanti Fonu(KGF)

Kredi ve Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş., 1991 yılında kurulmuş olup KOBİ'lerin bankalardan kullandığı kredilere verdiği garanti/kefaletlerle teminat sağlamaktadır.

Batılı ülkelerde modern bir KOBİ teşvik aracı olarak uygulanan ve bu ekonomilerin 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki kalkınmasında önemli katkıları olan Kredi Garanti Sistemi, küçük ve orta boy işletmelerin, küçüklükten kaynaklanan dezavantajlarını gidererek rekabetçi piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi anlayışına dayanır. Bilindiği gibi küçük işletmeler banka kredisi olanaklarına büyük işletmeler

kadar kolay ulaşamamaktadırlar. Bunun sebeplerinden birisi olan teminat problemi, KGF garantisi ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lere de banka kredileri kullanma imkanı doğmaktadır(<http://www.kgf.com.tr/2amac.htm>).

Riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi sayesinde daha geniş bir kesime, en düşük maliyetle, devamlı bir kredilendirme amaçlanmaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin ihtiyacına göre, orta-uzun vadeli ve uygun koşullu kredi alabilmeleri kredi garantisi ile kolaylaşmaktadır.

KGF, KOBİ'lerin kullandığı her türlü nakdi ve gayri nakdi krediye garanti verir. Bu krediler; yeni iş kurma, mevcut tesisin genişletilmesi, hammadde temini, yeni teknoloji kullanımı, yeni işyerine taşınma, nakit sıkıntısı giderme, ihracatın finansmanı, ithalatın finansmanı, teminat mektubu amaçlı krediler ve KOBİ'lerin kullandığı diğer nakdi ve gayri nakdi kredilerdir.

3.1.4. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olup, tüzel kişiliği haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir.

KOSGEB'in kuruluş amaçlarını şöyle sıralayabiliriz; (3624 sayılı Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun, 1990)

- Sanayide, Araştırma ve Geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve faaliyetlerin uygulanması için Teknoloji Merkezleri, Teknoparklar, Danışmanlık Merkezleri, Enstitüler ve benzeri birimlerin kurulmasını sağlamak.
- Üniversiteler ile kamu ve özel araştırma kurumlarındaki bilim ve teknoloji altyapısından işletmelerin yararlanmasını sağlamak, sanayi ve üniversite işbirliğini kuvvetlendirmek.

- Teknoloji düzeyini yükseltmek üzere, mevcut teknolojik bilgilere erişmek ve yeni teknolojik bilgiler üretmek, erişilmiş ve üretilmiş bilgileri yaygınlaştırmak.
- Üniversite ve Araştırma Merkezlerinin imkanlarından yararlanarak yeni ve ileri teknolojiye dayalı bilgilerin derlendiği, değerlendirildiği, geliştirildiği ve uygulamaya yönelik üretime hazır hale getirilerek işletmelerin kullanımına sunulduğu Teknoloji Merkezleri ve Teknoparkları kurmak ve kurdurtmak.
- İşletmelerin planlı yönetim anlayışına, modern ve çağdaş işletmecilik düzeyine kavuşturulmalarını sağlayarak değişik sektörlerde yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini uygulayacak, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği artıracak; modernizasyon, üretim, yönetim, pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı “Teknik Yardım ve Destek Programı ve Projeleri”ni gerçekleştirecek İhtisas Merkezlerini kurmak ve kurulmasını sağlamak.
- İşletmelerin uluslararası düzeyde mal üretmeleri ve daha modern işletmeler haline gelmelerini sağlayarak gerekli yardımda bulunmak, sanayi rehabilitasyonu için gerekli düzenlemeleri yürütmek; sanayi ürünlerini çeşitlendirecek, yan sanayi ilişkilerini geliştirecek şekilde; malzeme bilgisi, tasarım, prototip imalat, imalat usul ve işlemlerinin seçimi, takım aparat kullanımı, bakım-onarım planlaması ve iş temini gibi işyerinde ve uygulamalı olarak aktif danışmanlık hizmetlerini verecek olan Danışmanlık Merkezleri tesis etmek ve bu işletmelerin ortak istifadesine yönelik olarak malzeme test ve analiz ile mamul madde fiziki ölçümleme laboratuvar ve atölyelerini kurmak ve kurulmasını sağlamak.
- Hizmet Merkezlerinde görev alacak elemanların, özel ihtisas konularında eğitimini sağlayarak Eğitim Uzmanlarının yetiştirilmesi, yaygın eğitim programlarının düzenlenmesi, işletmelerin eğitim ihtiyaçlarının tespiti ve gerekli eğitimlerinin sağlanması ile ilgili Uygulamalı Teknik Eğitim Merkezleri’ni kurmak.
- İşletmelerin yatırım, üretim, yönetim ve planlama konularında bilgi ve beceri yönünden güçlenmeleri ve gelişmelerini sağlamak.

- İşletmelerin pazarlama sorunlarına çözümler aramak; işletmelerin yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini sağlayarak gerekli çalışmaları yürütmek ve konuya ilişkin danışmanlık hizmetlerini en verimli bir biçimde organize etmek.
- Girişimcilik kültürünün ve ortamının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri almak, bu kapsamda girişimleri ve girişimcileri desteklemek.
- İşletmeler arası işbirliğini geliştirmek, yerli veya yabancı sermaye katkısı ile gerçekleştirilecek ortak yatırımların oluşturulmasını ve yaygınlaştırılmasını desteklemek, yatırım ortamının iyileştirilmesi için gerekli tedbirleri almak ve destekleri sağlamak.

3.1.4.1. Ortak Kullanım Amaçlı Makine ve Teçhizat Desteği

Aynı işkolunda ve birbirini tamamlayıcı işkollarında faaliyet gösteren işletmelerin ve meslek kuruluşlarının işletmeler ile müştereken kuracakları bir işletici kuruluş marifeti ile kuracakları ve müştereken yararlanacakları ortak kullanım atölyeleri (ORTKA) ve ortak kullanım laboratuvarları (ORTLAB) için satın alacakları makine ve teçhizat giderlerine destek verilmesidir(DPT, 2004:33-57).

Bu destek ortak kullanım amaçlı ORTKA ve ORTLAB tesislerinin işletici kuruluşlarına; finansal kiralama yoluyla alacakları makine teçhizat için; kiralama süresi en fazla 4 yıl olacak şekilde, faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan kiralama giderlerini geri ödemesiz olarak, satın alınacak makine teçhizat için belli oranlarda geri tahsil edilecek şekilde KOSGEB tarafından faiz uygulamadan teminat karşılığı geri ödemeli olarak verilecek olan desteği kapsar.

3.1.4.2. Yeni Girişimci Desteği

Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümüne temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasını sağlamak amacı ile yeni girişimcilerin desteklenmesidir. Yeni girişimcilerin destek sözleşme tarihinden itibaren en fazla 3 yıllık süre içerisinde iş kurma giderleri ile makine, teçhizat ve donanım giderlerini karşılamaya yönelik destektir(KOSGEB, 2005).

3.1.4.3. Bilgisayar Yazılım Desteği

İşletmelerin ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet güçlerini artırmak ve kalite düzeylerini yükseltmek amacı ile bilgisayar yazılımı temini için destek verilmesidir. İşletmelere bilgisayar destekli tasarım, üretim, üretim planlama takip ve kontrolü, kurumsal kaynak planlaması, bakım onarım yazılımları satın almaları için verilen destekleri kapsar.

3.1.4.4. E-Ticarete Yönlendirme Desteği

İşletmelerin dünya pazarlarına açılmaları ve rekabet düzeylerini yükseltmeleri amacı ile E-ticaret'e yönelmelerine destek verilmesidir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin internet ve iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklardan özellikle internet üzerinden tanıtım ihracat ve yeni pazarlara kolayca ulaşma ve tüm bilgilerini elektronik ortama aktarma gibi faydalar sağlayacaktır(Köksal ve Aydemir, 2004:15-42).

3.1.4.5. İş Geliştirme Merkezi Desteği

KOSGEB tarafından ulusal ve uluslararası projeler kapsamında kurulan ve bu projelerin sona ermesinden sonra, işletici kuruluş tarafından faaliyetlerini sürdürmekte olan iş geliştirme merkezlerinin personel ve kira giderlerini karşılamak üzere verilen desteği kapsar.

Bu destek ile önemli bir yerel kalkınma aracı olan İş Geliştirme Merkezlerinin kar amacı gütmeyen işletme yapıları nedeniyle sağlanması uzun zaman alan sürdürülebilirliklerine katkı sağlanmaktadır.

3.1.4.6. Yerel Ekonomik Araştırma Desteği

Meslek kuruluşlarına; doğal kaynaklar, mevcut altyapı ve üstyapı, ekonomik durum, sanayi envanteri ve benzeri çalışmalarla analizlerin yapılması ve uygun yatırım alanlarının tespit edilerek, uygun ve karlı yatırımların gerçekleştirilmesi, ekonomik, sosyal gelişme ile ulusal ve bölgesel kalkınmaya esas teşkil edecek stratejik planların oluşturulması ile ilgili yörelerde yapılan araştırmalar için verilen geri ödemesiz destektir(Arsoy ve Çarıkçı, 2007:49-68).

Bu destek ile sağlanacak faydalar; yörelerde mevcut durum analizleri atıl yatırımların önlenmesi, uygun yatırım alanlarının tespiti uygun olarak belirlenen alanlarda yeni yatırımların yapılması ile bölgesel ve ulusal kalkınmaya katkıdır.

3.1.4.7. Genç Girişimci Geliştirme Programı

Genç girişimci geliştirme programları orta öğretim sonrası, örgün-yaygın öğretim kurumları ve üniversitelerde düzenlenen, kuramsal ve uygulamalı girişimcilik eğitim programlarıdır. Program süresince yararlanıcılara girişimcilik, iş planı, iş kurma ve yönetme gibi konularda eğitimler verilir.

Bu programlarla, öğrencilerin kariyer planlaması yaptığı bir dönemde girişimciliği önlerine bir seçenek olarak sunarak gençler kendi işini kurmaya yönltilmekte, öğretim kurumlarında girişimcilik kültürünün yaygınlaşması sağlanmaktadır(Ankara Ticaret Odası [ATO], 2000:29).

3.1.4.8. Girişimcilik Eğitim Programı

Girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak ve iş planı hakkında bilgilendirmek amacıyla kendi işini kurmak isteyen girişimci adaylarına yönelik olarak düzenlenir.

Girişimci adaylarına girişimcilik, iş kurma ve yönetme, iş planı hazırlama, pazarlama planı hazırlama gibi konularda eğitimler verilerek kuracakları işletmelerin daha uzun ömürlü ve verimli olmalarını sağlamak, karşılaşılabilecekleri sorunları önceden tahmin edip ona göre çözüm üretmelerini sağlamak, hatalı iş kurmasını engellemek, iş planına dayalı işletme yönetimine geçişlerini sağlamaktır(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:49-68).

3.1.4.9. Altyapı ve Üstyapı Uygulama Proje Desteği

Bu desteğin amacı; işletmelerin, ekonomi içindeki payını ve etkinliğini artırarak uluslararası alanda rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek için sağlıklı bir ortamda bir arada verimli çalışmalarını temin etmektir(Köksal ve Aydemir, 2004:15-42).

Proje desteğinin verilmesi ile küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin altyapı ve üstyapı ve sosyal donatılara sahip işyerlerine kavuşmaları sağlanmış

olacaktır. Bu sayede sağlıklı ve etkin üretim yapma olanağına kavuşan işletmelerin uluslararası rekabet ortamına da uyum sağlamaları mümkün olacaktır.

3.1.4.10. Nitelikli Eleman Desteği

İşletmelerin teknoloji düzeyinin yükseltilmesi, ürünün kalitesinin ve yeni ürünlerin geliştirilmesi, verimliliğin ve yurtiçi-yurtdışı pazarlarda rekabet gücünün artırılmasının sağlanması amacı ile işletmelere ve KOSGEB ile işbirliği içinde yürütülen ulusal-uluslararası projelere nitelikli eleman temini için destek verilmesidir.

3.1.4.11. KOSGEB Danışmanlık Desteği

İşletmelerin, yeni girişimcilerin ve işletici kuruluşların, yatırım yönlendirme, atıl kapasitelerini değerlendirme, kalite ve verimliliklerini artırma, idari ve teknik mevzuat uygulaması, ürün-yöntem geliştirme ve benzeri hususlarda yapacakları çalışmalar kapsamında planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma-geliştirme ve teknoloji adaptasyonu, üretim, pazarlama, enformasyon, yönetim ve benzeri konulardaki bilgi ve becerilerini geliştirmek yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek, istihdamın ve katma değer artırılabilmesi için yeni işletmelerin kurulmasını sağlamak amacı ile gerekli danışmanlık ihtiyaçlarına destek verilmesidir(Müstakil Sanayiciler ve İşadamları Derneği [MÜSİAD], 2000:5-8).

3.1.4.12. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği

İşletmelerin ürün kalitelerinin artırılması, yeni ürün geliştirmeleri , ulusal ve uluslararası pazarlarda ihtiyaç duydukları ürün belgelerinin temini için gerekli olan test, analiz ve kalibrasyon hizmetlerinin geri ödemesiz olarak desteklenmesidir. İşletmeler hizmet alımını KOSGEB tedarikçi envanterinde yer alan test, analiz ve kalibrasyon hizmeti veren akredite olmuş veya yeterliliği ilgili bakanlıklar tarafından kabul edilmiş veya Avrupa Birliği Remi Gazetesi'nde yayınlanarak onaylanmış, kuruluş statüsü almış yurtiçi-yurtdışı, kamu-özel sektör kuruluşlarından yapabilirler.

3.1.4.13. “CE” İşaretlemelerine İlişkin Test ve Analiz Desteği

İşletmelerin CE işaretlemesi gerektiren yönetmelikler kapsamında yer alan ürünleri için yapacakları uygunluk değerlendirme faaliyetleri kapsamındaki test-analiz ve denetim giderlerini geri ödemesiz olarak destek verilmesidir. İşletmelerin CE işareti uygulamalarını kolaylaştırmak bu konudaki uyum sürecini kısaltmak ve piyasa gözetimi için gerekli hazırlıkları yapmalarını temin etmektir.

3.1.4.14. Genel Eğitim Programları

İşletmelere KOSGEB tarafından organize edilen eğitim programlarına katılımları için verilen desteği kapsar. İşletmelerin yurtiçi-yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek, istihdamı ve katma değeri artırabilmek için planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma-geliştirme, teknoloji adaptasyonu, üretim, pazarlama, finansman, enformasyon, yönetim, mevzuat, girişimcilik gibi konulardaki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacı ile eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için destek verilmesidir(MÜSİAD, 2000:5-8).

3.1.4.15. Sınai Mülkiyet Hakkı Desteği

İşletmelerin; sınai mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunmasını sağlamak üzere Türk Patent Enstitüsü'ne veya WIPO üyesi ülkelerin resmi patent kuruluşlarına yaptıkları başvurular için destek verilmesidir. Bu sayede bu hakların korunması ve sınai mülkiyet bilincinin oluşması sağlanacak ve küresel pazarda işletmelerin rekabet gücünü artıracaktır.

3.1.4.16. Özel Eğitim Desteği

İşletmelerin, yurtiçi-yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek, istihdam ve katma değeri artırabilmek için; planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma geliştirme, teknoloji adaptasyonu, üretim, pazarlama, finansman, enformasyon, mevzuat, girişimcilik gibi konulardaki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için destek verilmesidir.

3.1.4.17. Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği

İşletmelerin; pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını sağlayarak TOBB tarafından yayınlanan yıllık yurtiçi fuar takvimi tebliğinde yer alanlar içerisinde KOSGEB tarafından belirlenen yurtiçi sanayi ihtisas ve genel sanayi fuarlarına katılımlarına destek verilmesidir(MÜSİAD, 2000:5-8).

3.1.4.18. Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

İşletmelerin, uluslararası pazarlara giriş, yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını sağlayan, ülkemiz milli katılımlarının gerçekleştirileceği ve kendileri için hedef pazar olarak öngördükleri ülkelerde düzenlenen milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlar arasından, KOSGEB tarafından yıllık olarak belirlenen yurtdışı fuarlara katılımlarına destek verilmesidir.

3.1.4.19. Tanıtım Desteği

İşletmelere; işletmelerini ve ürünlerini, özellikle yurtdışında tanıtımları için gerçekleştirecekleri faaliyetlerine destek verilmesidir. Tanıtım desteğinin verilmesi ile işletmelerin işletmelerini ve ürünlerini, özellikle yurtdışında tanıtımları sağlanmış olacaktır.

3.1.4.20. Markaya Yönlendirme Desteği

İşletmelerin kendi markaları ile ulusal ve uluslararası pazarlarda marka imajı oluşturmalarının özendirilmesi amacı ile yurtiçi ve yurtdışında markaya yönlendirilmeleri için gerçekleştirecekleri çalışmalara ilişkin giderlere destek verilmesidir.

3.1.4.21. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği

Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip işletmelerin ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet edebilecek teknolojik düzeyde kurulması, gelişmesi ve yeni ürün üretilmesi ve geliştirilmesi amacı ile bu işletmelere teknolojik araştırma ve geliştirme desteği verilmesidir(DPT, 2004:33-58).

3.1.4.22. KOBİ Proje Destek Programı

İşletmelerin; üretim, yönetim-organizasyon, pazarlama, dış ticaret, insan kaynakları, mali işler ve finans, bilgi yönetimi ve bunlarla ilişkili alanlarda sunacakları projeler desteklenir.

Arsa, bina, inşaat, tadilat, tefrişat ve benzeri, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji ve su giderleri, kira giderleri, finansman giderleri, proje ile ilişkilendirilmemiş diğer maliyetler dışında bulunan ve Kurul tarafından uygun bulunan giderler destek kapsamındadır.

3.1.4.23. Tematik Proje Destek Programı

Programın amacı; makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler dikkate alınarak belirlenen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması, uluslararası mevzuat ve önceliklere KOBİ'lerin uyumunun sağlanması, Meslek Kuruluşlarının KOBİ'leri geliştirmek amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesidir.

Bina inşaat yapımı, tadilatı, gayrimenkul alımı, makine-teçhizat, tefrişat, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primlerinin işveren payı, haberleşme giderleri, finansman giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji, su, kira giderleri, proje ortaklarından alınan danışmanlık ve hizmet alımı giderleri ve proje ile ilişkilendirilmemiş maliyetler dışında bulunan ve Kurul tarafından uygun bulunan giderler destek kapsamındadır.

3.1.4.24. İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı

Programın amaçları; KOBİ'lerin işbirliği-güçbirliği anlayışında bir araya gelerek “Ortak Sorunlara Ortak Çözümler” üretilmesi, KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması, KOBİ'lerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere dönüşmesi, ölçek ekonomisinden yararlanılarak kaynak tasarrufu sağlanması, KOBİ'ler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün geliştirilmesidir(<http://www.kosgeb.gov.tr>).

Programda; hammadde, ara mamul, mamul, lojistik ve diğer hizmetleri daha hızlı ve ucuz temin edebilmeleri amacıyla ortak tedarik, müşteri istekleri ve pazarın talebi doğrultusunda ürün ve hizmet geliştirmeleri, ürettikleri ürün ve hizmetleri yeni pazarlara sunmaları amacıyla ortak tasarım, ürün ve hizmet kalitelerini yükseltmek ulusal ve uluslararası pazar paylarını artırmak, marka imajı oluşturmak, uluslar arası pazarın ihtiyaçlarına cevap vermeleri amacıyla ortak pazarlama, ürün ve hizmet standartlarını geliştirmeleri amacıyla ortak laboratuvar, üretim ve hizmet kapasitelerini, çeşitlerini, verimliliğini ve kalitelerini artırmak amacıyla ortak imalat ve hizmet sunumu konularında sunacakları projeler desteklenir.

3.1.4.25. Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı

Programın amacı; bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi, teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesi, KOBİ’lerde Ar-Ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-Ge kapasitesinin artırılması, mevcut Ar-Ge desteklerinin geliştirilmesi, inovatif faaliyetlerin desteklenmesi, Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına yönelik destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulmasıdır.

3.1.4.26. Genel Destek Programı

Destek programının amacı; proje hazırlama kapasitesi düşük KOBİ’ler ile KOSGEB hedef kitlesine yeni dahil olmuş sektörlerdeki KOBİ’lerin de mevcut KOSGEB desteklerinden faydalanması, KOBİ’lerin kaliteli ve verimli mal/hizmet üretmelerinin sağlanması, mevcut KOSGEB desteklerinin revize edilerek daha fazla KOBİ’nin bu desteklerden yaygın şekilde faydalanması, KOBİ’lerin rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek amacıyla genel işletme geliştirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi, KOBİ’lerin yurt içi ve yurt dışı pazar paylarını artırmak amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesidir (<http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/b.aspx?ref=20>).

3.1.5. Milli Prodüktivite Merkezi(MPM)

08.04.1965 tarih ve 580 sayılı kanun ile kurulmuş olan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe haiz, bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi bir kuruluştur.

Milli Prodüktivite Merkezi yurt ekonomisinin verimlilik ilkelerine uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak önlemleri araştırmak, bunların uygulamaya konmasını sağlamak, kamu ve özel kesim işyerlerinde verimliliği artırıcı yöntemleri araştırıp bularak bunların uygulanmasını izleyip tavsiyelerde bulunmak ve verimlilik ile ilgili bilgi ve metotları yaymak gibi amaçlara sahiptir. MPM'nin başlıca çalışma alanları; araştırma, danışmanlık, eğitim, basın yayın ve halkla ilişkilerdir(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:70-76).

3.1.5.1. Verimlilik Ölçme Hizmetleri

Bu hizmet ile ülke ekonomisinin verimlilik ilkelerine göre gelişmesini sağlamak için, kamu ve özel kesimde sektör, alt sektör ve işletme düzeyinde verimlilik düzeylerini ve verimlilik değişmelerini ölçmek amaçlanır. Böylelikle verimlilik göstergeleri yakından izlenmiş, bu verilerin kullanıcısı olan kişi, kurum ve kuruluşlara güvenilir ve gecikmesiz bilgilerin sunulması sağlanır (<http://www.mpm.org.tr/hizmetlerimiz/verimlilikolcme/>).

3.1.5.2. Araştırma Hizmetleri

Verimliliğe ilişkin çeşitli alanlarda bilgi üretimi MPM'nin temel işlevleri arasındadır. MPM, makro ve düzeyde verimlilik gelişmelerini, bu gelişmelere yol açan nedenleri belirlemek amacıyla teorik ve deneysel nitelikte çeşitli araştırmalar yürütmektedir. Tüm araştırmalar, nitelikleri ve sonuçlarının tutarlılığı açısından MPM'de oluşturulan teknik kurul tarafından gözden geçirilmekte ve araştırma çalışmaları kitap halinde kamuoyuna sunulmaktadır. Yapılan araştırmaları; teorik alana ilişkin araştırmalar, ekonomi ve sektör düzeyindeki araştırmalar, kurumsal ve örgütsel yapılara ilişkin araştırmalar olarak sınıflandırabiliriz.

3.1.5.3. Eğitim Hizmetleri

Eğitimler, MPM'nin misyonu doğrultusunda, ülkemizin ekonomik durumunu, gelişimini, kalkınma plan ve programları ile icra planlarını izleyerek bunların ışığında hizmet içi eğitim ile dışa yönelik olarak gerçekleştirilir. Eğitimler, çağda yönetim ve verimlilik artırma tekniklerinin tanıtılması, benimsetilmesi amacıyla da gerçekleştirilir(<http://www.mpm.org.tr>).

3.1.5.4. Danışmanlık Hizmetleri

MPM eğitim ve araştırma hizmetlerinin yanı sıra danışmanlık hizmetleri de vermektedir. Verimlilik danışmanlığı yaklaşımıyla, kuruluşların verimlilik sorunlarının teşhisi ve çözümü konusunda ciddi katkılar sağlanmaktadır. MPM'nin danışmanlık hizmetleri, işletmelerin bu konudaki gereksinimlerini karşılama amacını taşımaktadır. MPM, ülke ekonomisinin verimlilik ilkeleri doğrultusunda gelişmesine katkıda bulunmak için tüm kuruluşlara talebe bağlı olarak verimlilik artırma teknik ve yaklaşımları konusunda danışmanlık hizmeti vermektedir.

3.1.5.5. E-İş, E-Ticaret, E-Kurum Danışmanlığı

MPM, artık tüm işlerin elektronik ortamda yürütülmesinden ötürü, kurum ve kuruluşların değişen bu teknolojiye ayak uydurmalarını sağlamak amacıyla elektronik iş, elektronik ticaret ve kurum konularında danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Böylelikle kurum ve kuruluşların entegrasyon sürecini hızlandırmakta, çağın standartlarını yakalamalarını sağlamaktadır(Arısoy ve Çarıkçı, 2007:70-76).

3.1.6. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)

Esnaf ve sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzelkişiliğe sahip meslek kuruluşlarına Esnaf ve Sanatkarlar Odası denir.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte esnaf-sanatkarlar kesiminin günümüz modern örgütlenmesinin başlangıcı olan 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu çıkarılmış, 1964 yılında yürürlüğe konulan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu ile de esnaf-sanatkarlar teşkilatı bugünkü yapısına kavuşmuştur (<http://www.tesk.org.tr/tr/hakkinda/cum.html>).

TESK, genel olarak esnaf ve sanatkarların faaliyetlerinin mesleki çıkarlar ve ülke yararına uygun şekilde yürütülmesini sağlamayı ve bu hususta lüzumlu

görülecek her türlü önlem ve girişimlerde bulunmayı amaçlamaktadır. Diğer görevlerini şöyle sıralamak mümkündür(Köksal ve Aydemir,2004:103);

- Esnaf ve sanatkârları yurtiçinde ve uluslararası düzeyde temsil etmek, esnaf örgütleri ile uluslararası dayanışmayı sağlamak,
- Ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak lüzumlu görülecek mesleki önlemleri almak, dünyadaki değişimlere göre esnaf ve sanatkârlarımızın uyumunu sağlayacak girişimlerde bulunmak,
- Esnaf ve sanatkârların mesleki eğitimlerini gerçekleştirmek, verimliliğin artması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi için faaliyette bulunmak, onların ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmelerini sağlamak amacıyla tesisler, şirketler, kurum ve kuruluşlar oluşturmak,
- Bakanlıkça verilecek diğer görevleri yapmak, esnaf ve sanatkârlarımıza yönelik her türlü çalışmayı gerçekleştirmek.

3.1.7. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi Birliği (TESKOMB)

Küçük esnafın finansman ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulan Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri, 1969 yılına kadar Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak, 1969 yılından sonrada 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile bu kanun hükümlerine göre faaliyetlerini sürdüren özel hukuk tüzel kişiliğine haiz kuruluşlardır(<http://www.teskomb.org.tr>).

TESKOMB'un amacı kooperatife ortak olan esnaf ve sanatkârlara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamak ve kredi ve banka teminat mektubu almak üzere kefil olmaktır. TSKOMB'un sağladığı krediler; işletme kredisi, tesis kredisi, aylık eşit taksitli işletme kredisi, istihdamı destekleme kredisi, ihracat tesis kredisi, iskonto kredisi ve şoför taşıt edindirme kredisi şeklinde sıralanabilir.

3.1.8. Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB)

TEYDEB'in amacı, ülkemizin ekonomik ve sosyal refahını artırmak için, sanayi kuruluşlarının araştırma ve teknoloji geliştirme yeteneğini, yenilikçilik kültürünü ve rekabet gücünü yükseltmektir. Bu amaçla; proje esaslı araştırma

teknoloji geliştirmeye kaynak ayrılmasını özendirecek, risk paylaşımlı destek mekanizmaları uygular. Üniversite-sanayi, sanayi-sanayi işbirliği ve teknoloji transfer mekanizmaları oluşturulmasına katkıda bulunur. Ayrıca ölçme-değerlendirme-izleme sistemleri oluşturarak, uygulama araçlarının etkinliğini ölçer, destek programlarının sosyoekonomik etkilerini analiz eder.

TÜBİTAK ile de ortak projeler yürüterek sanayi kuruluşlarının Ar-Ge projelerine %60'a varan oranlarda hibe şeklinde destekler sağlanmaktadır. Ayrıca ülkemiz EUREKA adlı bir kuruma üyedir. Bu kurumun amacı Avrupa ülkelerindeki endüstri ve araştırma kuruluşlarının dünya pazarlarındaki rekabet gücünü artıracak ileri teknolojilerin, ürünlerin ve hizmetlerin araştırılması ve geliştirilmesini, ülkelerarası projeler oluşturulması ve yürütölmesini teşvik etmektir. EUREKA; tıp, biyoteknoloji, iletişim teknolojisi, enerji teknolojisi, çevre teknolojisi, bilgi teknolojisi, lazer teknolojisi, malzeme teknolojisi, robotik ve ulaştırma teknolojisi gibi ileri teknoloji alanlarında büyük ve küçük işletmeler ile araştırma kurum ve kuruluşlarına destekler sağlamaktadır. İşletmelere; teknolojik avantaj sağlamak, ileri teknolojiye erişmek, rekabet gücünü artırmak ve özel kaynaklara ve uzmanlıklara sahip ortaklar bulmak gibi faydalar sağlamaktadır(Köksal ve Aydemir, 2004:93-98).

3.1.9. Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)

TİKA, Bakanlar Kurulu'nun 24 Ocak 1992 tarihli kararıyla, 21124 sayı ve 27 Ocak 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışışleri Bakanlığı'na bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur.

TİKA, gelişme yolundaki ülkeler ile ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim işbirliğini bu ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunacak projelerle geliştirmeyi amaçlar. Gelişme yolundaki ülkelerin kalkınma hedefleri ile ihtiyaçlarını da göz önüne alarak, ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim işbirliği ve yardım konularını belirler ve bu amaçla gerekli proje ve programları hazırlar veya hazırlatır. Ayrıca gelişme yolundaki ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, bankacılık, sigorta, dış ticaret, bütçe ve vergi sistemi gibi alanlarda ihtiyaç duyacakları yardımları sağlar(<http://www.tika.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=22>).

3.1.10. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Odalar Borsalar ve Birliği hakkındaki 5590 sayılı Kanun 8 Mart 1950 tarihinde hazırlanmış, 15 Mart 1950 tarihinde 7457 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. TOBB, özel sektörün Türkiye’de mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisidir. TOBB’un halen, yerel düzeyde, ticaret, sanayi, ticaret ve sanayi, deniz ticaret odaları ve borsalar şeklinde oluşmuş 365 üyesi bulunmaktadır. Tüm ülke çapında yayılmış olan oda ve borsalara, çeşitli büyüklüklerde ve bütün sektörlerden 1 milyon 200 binin üzerinde firma kayıtlı bulunmaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin amacı; odalar ve borsalar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, ticaret ve sanayinin genele menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, üyelerinin birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumaktır. TOBB, Türk girişimcilerinin çalışmalarına öncülük ve liderlik eder, özel sektörün ihtiyaçları doğrultusunda siyasi güce görüş ve çözümlerini iletir, tabanını oluşturan KOBİ’lerin ekonomiden hak ettiği payı alması için oda ve borsalar kanalıyla bilgi ve danışmanlık hizmeti sunar. Ayrıca ticari, ekonomik ve uluslararası alanlarında yararlı olabilecek her türlü bilgiyi üyelerine sunar, ülke, il ve sektör bazında ekonomik raporlar hazırlar, yabancı muadil kuruluşlarla kurumsal bağlar kurarak, işbirliği anlaşmaları imzalar. TOBB’un sağladığı hizmetler şu şekilde sıralanabilir(Arısoy ve Çarkçı,2007:103-108) (<http://www.tobb.org.tr>);

3.1.10.1. Sanayi Veritabanı

Bu hizmetle oda ve borsalara kayıt olup kapasite raporu yaptırmış binlerce firmaya ulaşma imkanı doğar. Bu firmalarla ilgili her türlü bilgiye bu kanal vasıtasıyla rahatlıkla ulaşılabilir.

3.1.10.2. TOBB-İOS İşbirliği Sistemi

TOBBİOS, yurtiçinde ve yurtdışında ürün ya da hizmet alıp satmak isteyen firmaların birbirleriyle bağlantı kurmalarına yardımcı olmak için geliştirilmiş ve otomatik eşleştirme yapma özelliği bulunan bir işbirliği sistemidir. Amacı

firmalarımızın ulusal ve uluslararası düzeyde ticaret ve işbirliği olanaklarını artırmaktır.

3.1.10.3. Türkiye’den İşbirliği Teklifleri

Bu sistem, ürettiği mallar için yurtdışında müşteri dağıtıcı, acente ya da temsilci arayan firmalarımızın isteklerini hedef kitlelerine duyurması için hazırlanmıştır. Aylık bültenler, yabancı ülkelerdeki dağıtımı ve basımı için düzenli olarak yurtdışındaki Türk büyükelçiliklerine ve temsilciliklerine, Türkiye’deki yabancı ülke ekonomi ve ticaret müşavirliklerine, yurtdışındaki ticaret ve sanayi odalarına ve çok sayıda ekonomi çevresine gönderilmektedir.

3.1.10.4. Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi

Türkiye genelinde faaliyet gösteren veya yeni kurulacak gerçek kişi, kooperatif veya şirketlerin ilanları merkezlerinin bulunduğu Ticaret Sicili Memurluğunca uygun olarak tescil edildikten sonra yayınlanmak üzere Türkiye Ticaret Sicili Gazetesine gönderilir. Bu gazete TOBB tarafından tatil günleri dışında her gün Ankara’dan çıkarılır. Bu gazetede kamu ve tüzel kişilerin ticaret işleri ile ilgili verdikleri ilanlar ve iflas memuru tarafından hazırlanan iflas ve konkordatoya ait kararlar da yayınlanmaktadır.

3.1.10.5. TOBB Yurtdışı İşbirliği Teklifleri

TOBB’a, yurtdışındaki firma ve kuruluşlardan doğrudan gelen mali, ticari ve teknik işbirliği teklifleridir. Teklifler TOBB’a ulaştığı anda burada ilan edilmektedir. Bunun yanında aylık TOBB yayını olan Ekonomik Forum dergisinde de toplu olarak yayınlanmaktadır.

3.1.10.6. Avrupa Birliği Müdürlüğü

TOBB’un Avrupa Birliği Müdürlüğü temelde üç başlıkta toplanır;

- AB’ne uyum sürecinde ve daha geniş anlamda bütünleşme sürecinde iş dünyasının görüş ve menfaatlerini gerek hükümet düzeyinde gerekse AB kurumları düzeyinde etkin şekilde temsil etmek.

- Türk iş dünyasını AB mevzuatı, AB'deki gelişmeler, Türkiye-AB ilişkileri, AB programı ve mali olanaklar konularında bilgilendirmek.
- Sayıları 1 milyonu aşan işletmelerin rekabet gücünü artırmaya yönelik olarak hizmet sunma amacıyla faaliyet gösteren Türk Oda Sisteminin, hizmet türünün artırılması ve hizmet kalitesinin, AB'deki odaların düzeyine çıkarılması için projeler geliştirmek.

3.1.11. Türk Patent Enstitüsü (TPE)

24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, idari ve mali özerkliğe sahip Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) kurulması, sınai mülkiyet hakları alanında bir dönüm noktası olmuştur(<http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=602>).

Herhangi bir sanayi kuruluşunun gelişmesinde, o kuruluş yeni buluş yapılması, kendi alanındaki teknolojik gelişmelerin yakından izlenmesi ve kurumun yapısına uygun teknolojilerin uygulamaya konulabilmesi çok önemli bir faktördür. Ancak yeni buluşların herhangi bir ülkede uygulamaya konulabilmesi için, buluşun o ülkede patent ile korunup korunmadığı ya da yasal nedenlerle patent hakkının sona erip ermediği saptanmalıdır.

Patent hakkı, buluşların ve yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün tasarımların ilk uygulayıcıları adına ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerindeki üreticisinin veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri adına, kayıt edilmesini ve böylece bu kişilerin ürünü üretme ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir haktır. Sınai mülkiyet hakları; patentleri, faydalı modelleri, ticaret ve hizmet markalarını, coğrafi işaretleri, endüstriyel tasarımları, entegre devre topografyalarını kapsamaktadır (Köksal ve Aydemir, 2004:230-232).

TPE'nin temel görevi de bu hakların işletmeler adına kayda alınmasını ve işletmelerin patent anlamında haklarının korunmasını sağlamaktır.

3.1.12. Türk Standartları Enstitüsü (TSE)

Türk Standartları Enstitüsü; her türlü madde ve mamüller ile usul ve hizmet standartlarını yapmak amacıyla 18.11.1960 tarih ve 132 sayılı kanunla kurulmuştur.

TSE'nin temel görevleri; her türlü standardı hazırlamak ve hazırlatmak, hazırlanan standartları tetkik etmek ve uygun bulunanları Türk Standartları olarak kabul etmek, standartları yayınlamak bunları bakanlıklar kanalıyla yürürlüğe sokmaktır(<http://www.tse.gov.tr/Turkish/tse/kurulus.asp>).

Belgelendirme günümüzde giderek daha da önem kazanmış, uluslararası ticarete, pazarlamanın birinci öncelikli konusu olarak gündemdeki yerini almıştır. Özellikle iki ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde ürün ve hizmetin pazarlanması için düzenlenen belgeler önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede uluslararası pazarlarda belgelerin karşılıklı olarak tanınması ticareti kolaylaştırmıştır. Ürün ve hizmet belgelendirmeleri TSE tarafından beş ana başlıkta yürütülmektedir. Bunlar; Üretim Yerlerinin Belgelendirilmesi, Ürünlerin Belgelendirilmesi, Hizmet Yerlerinin Belgelendirilmesi, Laboratuvarların Belgelendirilmesi, Karayolu ve Tehlikeli Atık Taşıyan Araçların Belgelendirilmesidir.

3.1.13. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

TTGV, Hazine Müsteşarlığı aracılığıyla Dünya Bankası'ndan sağlanan kaynağın Türk sanayisinde teknoloji geliştirme faaliyetlerini desteklemek ve sanayi sektöründe ticari Ar-Ge bilincini artırmak üzere kullanılması amacıyla kurulmuştur. TTGV, kamu fonlarının kullanımında insiyatifi özel sektörün ağırlığına veren şeffaf, izlenebilir ve etkin bir mekanizmadır. TTGV'nin temel amaçlarını şöyle sıralayabiliriz;

- Küçük ya da büyük bütün sanayi kuruluşlarına, rekabet konumlarını ancak teknolojilerini geliştirerek ve teknolojiye yatırım yaparak güçlendirebilecekleri gerçeğini göstermek,
- Teknolojinin ticarileştirilmesi, pazarlanabilir yeni ya da daha gelişkin bir ürün, üretim yöntemi, sistem ya da hizmete dönüştürülebilmesi için gerekli altyapının oluşmasına katkıda bulunmak ve finansman desteği sağlamak,
- Türk Sanayi'nin teknolojik gelişimine katkıda bulunmak ve uluslararası pazarlarda rekabet üstünlüğü kazandıracak etkinliklere yardımcı olmak, bu konuda finansman desteği sağlamak

- Özellikle düşük kaliteli, emek yoğun ürün süreçlerinden; yüksek katma değerli mal ve hizmetlere geçişi sağlayacak yeni teknolojilerin geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını teşvik etmek,
- Türkiye'nin dış pazarlarda söz sahibi olabileceği mal ve hizmetlerin belirlenmesinde katkıda bulunarak üretimleri desteklemek.

TTGV'nin sağladığı destekler şöyle sıralanabilir; Ortak Teknoloji Geliştirme Projeleri Desteği, Ticarileştirme Projeleri Desteği, Risk Paylaşım Projeleri Desteği, Başlangıç Sermayesi Desteği ve Çevre Projeleri Destekleridir.

3.1.14. Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM)

TUREM'in amacı hızla gelişen turizm sektörüne eğitilmiş personel yetiştirerek, verilen hizmetin kalitesini yükseltmek, personelin nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesini sağlamaktır. Temel eğitimler; önbüro eğitimi, kat hizmetleri eğitimi, yiyecek ve içecek servisi eğitimi ve yiyecek üretimi eğitimidir (Arısoy ve Çarkçı,2007:128).

3.1.15. Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK)

27.10.1999 tarih 4457 nolu kanun ile kurulan TÜRKAK,'ın amacı laboratuvar, belgelendirme ve muayene hizmetlerini yürütecek yurtiçi ve yurtdışındaki kuruluşları akredite etmek, bu kuruluşların belirlenen ulusal ve uluslararası standartlara göre faaliyetlerde bulunmalarını ve bu suretle ürün/hizmet, sistem, personel ve laboratuvar belgelerinin ulusal ve uluslararası alanlarda kabulünü temin etmektir (<http://www.turkak.org.tr/organlar/4457.htm>).

Son yıllarda ürünlerin ve hizmetlerin ilgili standartlara ve teknik düzenlemelere uygunluğu tespit etme çalışmaları, modern ekonomilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde önem kazanan bir konu haline gelmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak, uygulamada olan kota, gümrük vergisi vb. şekildeki ticaret engelleri gibi kısıtlamaların ortadan kaldırılmasına ilaveten, ülkelerin tüketici güvenliği ve çevre koruma amaçlı olarak hazırladıkları standartlar ve teknik düzenlemelerin, tarife dışı engeller şeklinde uluslararası ticareti olumsuz etkilemesi engellenmeye çalışılmaktadır.

Ülkemizde üretilen malların piyasalarda dolaşımı için, akreditasyon anlaşmalarının öngördüğü şekilde, güvenilir ve şeffaf uygunluk değerlendirmesi işlemlerden geçirilerek ilgili rapor ve belgelerin tanzim edilmesini sağlamak, TÜRKAİ'in temel amacıdır.

3.1.16. Türk Eximbank (Türkiye İhracat Kredisi Bankası)

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.(Türk Eximbank), 31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 3332 sayılı Kanun’un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur

Türk Eximbank’ın temel amacı, ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurtdışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası pazarlarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir (http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm).

Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında faaliyet gösteren girişimcileri kısa, orta-uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi programları ile desteklemektedir. Ayrıca, vadeli satış işlemlerini teşvik etmek ve bu yolla ihracat hacmini artırmak, yeni hedef pazarlara girilmesini kolaylaştırmak amacıyla vadeli ihracat alacaklarını iskonto etmektedir.

Türk Eximbank’ın sağladığı krediler şunlardır(Arısoy ve Çarkçı, 2007:151-190);

3.1.16.1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri

1. Sevk Öncesi İhracat Kredileri

- Sevk Öncesi TL İhracat Kredisi
- Sevk Öncesi Kalkınmada Öncelikli Yörelere TL İhracat Kredisi
- Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi

2. Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredileri

- Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli TL İhracat Kredileri
- Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli Döviz İhracat Kredileri
- 3. İhracata Hazırlık Kredileri
 - KOBİ İhracata Hazırlık TL Kredisi
 - KOBİ İhracata Hazırlık Döviz Kredisi
- 4. İhracata Hazırlık Kredileri
 - İhracata Hazırlık TL Kredisi
 - İhracata Hazırlık Döviz Kredisi

3.1.16.2. Özellikli Krediler

1. Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi
2. Özellikli İhracat Kredisi
3. Gemi İnşa ve İhracatı Finansman Programı
4. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı

3.1.16.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler

1. Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredisi
2. Turizm Pazarlama Kredisi
3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi

3.1.16.4. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Krediler

3.1.17. Türkiye Halk Bankası

1933 tarihli ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu kapsamında kurulan ve 1938 yılında faaliyete geçen Türkiye Halk Bankası'nın Esnaf-Sanatkar ve KOBİ politikaları(Arısoy&Çarkçı, 2007:191-231) (<http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=932>);

- Verdiği finansal destekle bir yandan üretim artışını sağlamak, diğer yandan yeni yatırımları teşvik etmek,

- Kaliteli ve standartlara uygun, çağdaş ve yeni teknolojiye dayalı üretimleri kredileri ile desteklemek,

- Yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan elde edilen fonlarla KOBİ'lerin gerek Avrupa Birliği gerekse diğer ülkeler işletmeleri ile rekabet olanağını geliştirmek,
- Ülke içinde ve dışında pazarlanabilir ürünleri, istihdamı artırıcı üretim, kalite ve standardı geliştirici yatırımları finanse etmek, KOBİ'leri dış ticarete teşvik etmek,
- Bilgi ve enformasyon ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla KOBİ'lere danışmanlık eğitim hizmetleri sunmak, çalışanların mesleki eğitimlerine yardımcı olmak,
- Yeni girişimleri teşvik etmek KOBİ'lere pazarlama, ortaklık, dış finansman konularında yardımcı olacak diğer ülkeler yurtdışı işletmeleri ile iletişim sağlamak, şeklinde belirlenmiştir.

Türkiye Halk Bankası tarafından kullanılan krediler şu şekilde listelenebilir;

3.1.17.1. Halk İşlem Kredisi

Mevcut işyerinin finansman ihtiyacını karşılamak isteyen, esnaf ve sanatkar ile üretim ve ticaret sektöründe faaliyet gösteren tüm küçük ölçekli işletmeler yararlanabilir.

3.1.17.2. KOBİ Sanayi Kredisi

İşyerinde en çok 250 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarındaki “arsa ve bina hariç” sabit yatırım net tutarı 950.000 TL'na kadar olan üretim ve onarım faaliyetlerinde bulunan işletmeler yararlanabilir.

3.1.17.3. Turizm Kredisi

Bakanlıktan, Turizm Müdürlüklerinden veya Belediyelerden alınmış turistik belgeye sahip otel, motel, pansiyon, tatil köyü, kamping, kırsal turizm tesisleri ve termal turizm tesisleri, yat işletmeciliği yapan ve işleten firmalar yararlanabilir.

3.1.17.4. Seracılık Kredisi

Bu krediden KOBİ tanımı içerisinde yer alan, sera faaliyetlerinde bulunan veya bulunacak çiftçilik belgesi sahibi gerçek veya tüzel kişiler yararlanabilir.

3.1.17.5. KOBİ İleri teknoloji Kredisi

Krediden, Gümrük Birliği ve AB adaylığı sürecinde; Avrupa ile bütünleşmek, KOBİ'lerin Avrupa'daki benzer işletmelerle rekabet edebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmak üzere üretim yöntemlerini iyileştirmek isteyen, üretimde kalitede standardizasyonu sağlamayı ve ürün çeşitlendirilmesine yönelmeyi amaçlayan, üretim ve onarım faaliyetlerinde bulunan KOBİ kapsamındaki sanayi işletmeleri yararlanabilir.

3.1.17.6. İş Makineleri Kredisi

Üretim faaliyetlerinde bulunan KOBİ ve büyük ölçekli sanayi işletmeleri yararlanır.

3.1.17.7. ISO 9000 Kalite Standartları ve CE Kredisi

Avrupa'daki işletmelerle rekabet edebilecek kalite güvencesinde mal ve hizmet üretiminde bulunduğunu gösteren, ISO 9000 kalite standartları servisinden birisine veya Avrupa pazarlarında belirli ürün gruplarının serbest dolaşımı için endüstriyel ürün pasaportuna sahip olmak isteyen KOBİ ve büyük ölçekli sanayi işletmeleri yararlanabilir.

3.1.17.8. Fuar ve Sergilere Katılma Kredisi

Yurtdışında ve yurtiçinde düzenlenen fuar ve sergiler için organizatör kuruluşların yanında veya bireysel söz konusu fuarlara iştirak eden imalatçı, ihracatçı firmalar yararlanabilir.

3.1.17.9. Bilgisayar Yazılım Kredisi

Yazılım üretimi konusunda faaliyet gösteren firmaların desteklenmesi yoluyla iş olanağı yaratmak, yurtiçi üretim yapmakta olan ulusal yazılım firmalarının pazar içindeki payını artırmak ve yazılım ürünlerinin yurtdışına ihraç edilerek döviz kazandırıcı hizmetler sektörüne ve döviz birikimine katkıda bulunmak ve ülkemizin bu konudaki rekabet gücünü artırmak amacıyla kullanılır.

3.1.17.10. Ürün Geliştirme Kredisi

KOBİ'lerin ve büyük ölçekli sanayi işletmelerinin pazarlanabilir yeni ürün geliştirmeleri, mevcut ürünlerinin kalitelerinin artırılması veya tüketici talepleri doğrultusunda değişiklik yapılması suretiyle rekabetçi sanayi işletmeleri yaratılması ve AB ile rekabetçi uyumun sağlanması amacıyla kullandırılan krediden KOBİ ve büyük ölçekli sanayi işletmeleri yararlanabilir.

3.1.17.11. İşyeri Edindirme ve Yenileme Kredisi

Sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinde üretim yapan, mevcut işyeri ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalan ve imalat sayesinde faaliyet gösteren KOBİ ve büyük ölçekli sanayi işletmeleri krediden yararlanabilirler.

3.1.17.12. Onarım Kredisi

Krediden acil destek programı içinde yer alan illerdeki küçük ve orta ölçekli işletmeler yararlanabilir.

3.1.17.13. KOBİ Spot Kredisi

Bankadan senet karşılığı avans şeklinde işletme kredisi kullanan güvenilir ve ödemelerinde aksaklık bulunmayan, mali yapıları sağlam KOBİ ve büyük ölçekli işletmeler yararlanabilir.

3.1.17.14. Tedarikçi KOBİ Kredisi

Otomotiv ve dayanıklı tüketim malları imalat ana sanayinde faaliyet gösteren firmaların yan sanayi tedarikçisi konumunda olan küçük ve orta ölçekli işletmeler yararlanabilir.

3.1.17.15. Serbest Meslek Kredisi

Sermayeden ziyade mesleki bilgi ve şahsi mesaiye dayanan işlerini bir işverene bağlı olmaksızın, kendi nam ve hesabına yapan gerçek kişiler ile bunların kurdukları şirketler ve özel hastane, klinik ve poliklinikler yararlanabilir.

3.1.17.16. Genç ve Kadın Girişimci Kredisi

İlk kez mal ve hizmet üretimi, serbest meslek veya ticari faaliyete yönelik işyeri açmak isteyen elinde yapacağı işle ilgili geçerli bir belgeye veya işle ilgili bilgi ve deneyime sahip olan 35 yaşını aşmamış erkek ve 45 yaşını aşmamış kadın girişimciler yararlanabilir.

3.1.17.17. Teşvik Belgeli KOBİ Kredisi

İmalat ve tarım sanayinde faaliyet gösteren; orta, küçük veya mikro ölçekli, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine teçhizat, tesis, taşıt, araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net 950.000 TL'yi aşmayan kredide öncelikli yörelerde %20, diğer yörelerde %30 olmak üzere yatırımı gerçekleştirebilecek özkaynağa sahip işletmeler yararlanabilir.

3.1.18. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

TÜBİTAK 1963 yılında, Türkiye'de planlı ekonomi döneminin başlangıcında kurulmuştur. Kuruluş aşamasında en temel görevleri, özellikle doğa bilimlerinde temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek ve genç araştırmacıları teşvik etmek, özendirmektir. Bu görevleri yerine getirebilmek amacıyla, temel bilimler, mühendislik, tıp, tarım ve hayvancılık alanlarında dört araştırma grubu ile Bilim Adamı Yetiştirme Grubu oluşturulmuştur (<http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=334>).

TÜBİTAK;

- Üniversite, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarınca yürütülen araştırma, geliştirme faaliyetlerine destek vermek ve teşvik etmek
- Kendi bünyesindeki araştırma merkez, enstitü ve birimlerinde kalkınma hedefleri doğrultusunda doğrudan araştırma yapmak,
- Bilim kültürünü yaymak, bilim ve teknoloji ile barışık bir toplum yaratmak ve bilim insanlığını, araştırmacılığı teşvik etmek için yayınlar yapmak, yarışmalar düzenlemek ve ödüller vermek,
- Araştırmacı yetiştirilmesine katkıda bulunmak, bu amaçla burs vermek, amaçlarına yönelik faaliyetler göstermektedir.

3.1.18.1. Ar-Ge Yardımı

Yeni bir ürün üretme veya üretimle ilgili yeni bir teknik geliştirme amacıyla planlanan projelerle, Ar-Ge yardımına başvuru yapılabilmekte ve desteklenmeye değer görülen projelerin Ar-Ge giderlerinin %60'a kadarlık kısmı hibe şeklinde karşılanabilmektedir(Köksal ve Aydemir, 2004:197-2006).

İmalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan; 1-200 arasında işçi çalıştırdığı bağlı bulunduğu meslek kuruluşlarınca tasdik edilen, gerçek usulde defter tutan; arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibari ile 2 milyon ABD doları karşılığı Türk Lirasını aşmayan küçük ve orta ölçekli işletmeler faydalanabilirler.

3.1.18.2. TÜBİTAK Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Programı

Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezlerinin amacı, üniversitelerde yürütülen araştırmaları, endüstriyel ve teknolojik gelişmeler yönünde ve sanayicinin gereksinim duyduğu konularda kurgulayarak, bu konularda bilgi birikimi sağlamak ve endüstriyel araştırma konularında deneyimli mezunlar yetiştirmektir. Merkezde ağırlıklı olarak yüksek lisans ve doktora öğrencisinin çalışmalarını sağlayarak üniversitenin araştırma potansiyelini artırmak ve belli bir sürede, sürekli gelişme gösteren gelir-gider dengesini kurmuş merkezleri oluşturarak üniversite sanayi işbirliğinde süreklilik sağlamaktır.

3.1.18.3. Teknoloji Ödülü

TÜBİTAK, TTGV ve TÜSİAD'a uygun olarak;

- Ülkemizde yenilikçi ürün geliştirme çabalarını desteklemek,
- Yenilikçi ürün geliştirmenin, rekabetçi pazarlarda başarının kaçınılmaz gereği olduğu konusunda sanayicimizi bilinçlendirmek,
- Kamuoyunun bu konudaki duyarlılığını artırmak üzere, teknoloji ödülünü oluşturmuşlardır.

Yaratıcı, yenilikçi, teknik mükemmeliyete ve rekabet özelliklerine sahip ürünlerin değerlendirilerek ödüllendirilmesi ve kamuoyuna tanıtılması, teknoloji ödülünün amacıdır.

3.1.19.Hazine Müsteşarlığı

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normlarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak desteklenmeleri, uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini teminen üretim, kalite ve standartlarını artırmalarını, istihdam yaratmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu destekler: İmalat, Tarımsal Sanayi, Turizm, Eğitim, Sağlık, Madencilik ve Yazılım Geliştirme faaliyetlerini kapsar(Köksal ve Aydemir, 2004:45-55).

KOBİ Teşvik Belgesi, KOBİ'lerin makine ve teçhizat harcamaları ile hammadde ve işletme malzemesi alımlarının desteklenmesi amacıyla Hazine Müsteşarlığınca KOBİ Teşvik Belgesi düzenlenir. Ayrıca, turizm, eğitim ve sağlık yatırımlarında bina, inşaat ve mefruşat harcamaları da KOBİ teşvik belgesi kapsamına alınabilir.

KOBİ yatırımları için öngörülebilecek destek unsurları şunlardır;

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası
- Yatırım İndirimi
- Katma Değer Vergisi İstisnası
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası
- Fondan Kredi Tahsisi

3.1.20.Dış Ticaret Müsteşarlığı

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın sağladığı destekler şunlardır(Köksal ve Aydemir, 2004:45-55);

3.1.20.1. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşmasına Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi

Bu destek ile İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birlikleri, Türkiye'de ticari, sınai faaliyette bulunan şirketler ile Türk moda tasarımcılarının yurtdışı pazarlarda ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerin karşılanması amaçlanmaktadır.

3.1.20.2.Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Yardımı

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından, sanayi kuruluşlarının sadece Araştırma-Geliştirme projeleri kapsamında izlenip, değerlendirilebilen giderlerinin belirli bir oranının karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır.

3.1.20.3. Yurtdışında Milli veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi

Bu desteğin amacı, yurtdışında düzenlenen fuarlara katılımın artırılması için gerekli desteğin sağlanmasıdır. Yurtdışında düzenlenen fuarlara katılımı gerçekleştiren organizatör ile katılımcı tarafından yapılan harcamaların belli oranlarda karşılanması sağlanır.

3.1.20.4. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

Türkiye’de uluslararası nitelikte ihtisas fuarları düzenleyen ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nca belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve fuar süresince gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderlerin belirli bir oranının karşılanması sağlanır.

3.1.20.5. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Ürünlerimizin uluslararası pazarlarda karşılaştıkları çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyulması amacıyla kalite güvence sistemi ve çevre yönetim sistemi belgeleri ile CE işaretinin alınması halinde KOBİ’lere devlet desteği sağlanmasıdır.

3.1.20.6. Pazar Araştırması Desteği

Yeni ihraç pazarları yaratmak ve geleneksel pazarlarda pazar payımızı artırmak maksadıyla küçük ve orta büyüklükteki işletmelere yönelik devlet desteği sağlanmasıdır.

3.1.20.7. Eğitim Yardımı

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ile Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ve bu şirketlerin ortağı bulunan şirketlerin özellikle dış ticarete ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle uluslararası ticarete yönlendirilmeleri bağlamında, elemanlarının uluslararası pazarlama ve ihracat işlemleri ile ihracatta pazar bulma konusundaki niteliklerinin artırılarak dünya pazarlarına hızla açılmalarını sağlamaktır.

3.1.20.8. İstihdam Yardımı

Sektörel Dış Ticaret Şirketi statüsüne haiz şirketlerin özellikle dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek için konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanmasıdır.

3.1.20.9. Yurtdışında Ofis Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Türkiye’de ticari ve sinai faaliyette bulunan şirketlerin pazar potansiyellerini realize ederek pazar paylarını artırması ile ürünlerimizin geniş çaplı ve uzun süreli tanıtımının yapılmasını teminen yurtdışında mal ticaretine yönelik faaliyette bulunacak şirket kurmaları, depo ve mağaza açmaları ve işletmelerinden doğacak giderlerinin uluslararası kurallara göre devletçe karşılanmasıdır.

3.1.20.10. Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesi

İhracat potansiyeli bulunan, teknoloji yoğun yeniliklerin, yeni ürünlerin ve yöntemlerin geliştirilmesinin desteklenmesi amacıyla, Türkiye’de yerleşik gerçek kişiler tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, patent, faydalı model belgesi veya endüstriyel tasarım tescili ile sonuçlanan bir buluş veya tasarımın ortaya çıkması durumunda, buluşa patent veya faydalı model belgesi, endüstriyel tasarıma da endüstriyel tasarım tescili alınması sırasında yapılan harcamaların bir kısmının desteklenmesidir.

3.2. KOBİ DESTEĞİ İLE İLGİLİ YASAL ÇALIŞMALAR

Ülkemizde önemi son dönemlerde iyice anlaşılmaya başlanan KOBİ'ler ile ilgili hükümetlerin üzerinde çalıştığı yasa taslakları ve düzenlemeler hız kazanmıştır. Ülkemiz ekonomisi için hayati öneme sahip KOBİ'lerin ayakta kalması ve gelişmesi için KOBİ'leri destekleyici bazı düzenlemeler hayata geçirilmiş ve geçirilmeye devam etmektedir. Konuyla ilgili aşağıdaki kanunlar örnek olarak verilebilir.

30 Aralık 2006 tarihli Resmi Gazetede (S: 26392) yayımlanmış olan 5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ile kamuoyunda “Anadolu Yaklaşımı” olarak adlandırılan küçük ve orta ölçekli işletmelerin, Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar ve diğer malî kurumlardan almış oldukları ve 31/10/2006 tarihi itibarıyla bu kuruluşlar nezdinde donuk veya şüpheli alacaklar hesabına intikal etmiş bulunan kredi borçları, çerçeve anlaşma ve sözleşmeleri kapsamında yeniden yapılandırılmaktadır. Yapılan bu düzenleme, finansal sıkıntı içinde bulunan KOBİ'lere mali kesime olan geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilme ve istihdama katkıda bulunmaya devam etme imkanı sağlamaktadır. - .

250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden veya yıllık net satış hasılatı ya da bilanço aktif toplamı 25 milyon YTL'yi aşmayan ve 30/1/2002 tarihli ve 4743 sayılı Malî Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun uygulamasından (diğer bir deyişle “İstanbul Yaklaşımı” ndan) yararlanmamış olan işletmeler 5569 Sayılı Kanunun düzenlemelerinden yararlanabilecektir. Bu yasada yer verilen işletmelerin faydalanabileceği konular şu şekilde sıralanabilir;

- Elektrik, Doğalgaz, Telefon, Su Kullanımına İlişkin Borçlar ile Vergi ve Sosyal Güvenlik Borçlarının 24 Aya Kadar Tecil Edilmesi İmkânı: Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmaları hükümleri kapsamında düzenlenecek finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerini imzalamış KOBİ'lerin, 31/10/2006 tarihine kadar vadesi geldiği halde ödenmemiş bulunan; elektrik, doğalgaz, telefon veya su kullanımından kaynaklanan borçları ile Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri ile sosyal güvenlik kurumlarına olan ve 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun veya tâbi oldukları mevzuat hükümlerine göre takip edilen borçları, ilgililerin sözleşme tarihinden itibaren iki ay

içinde başvurmaları halinde, teminat aranmaksızın kanunî faiz oranı uygulanmak suretiyle yirmidört aya kadar tecil edilebilecek olup bu kapsamdaki borçlar nedeniyle daha önce uygulanmış hacizler, yapılan ödemelere paralel olarak kaldırılabilecektir.

- Kredilere İlişkin Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizi Hesaplamasında Bileşik Faiz Yürütülmemesi: Alacaklı banka ya da diğer malî kurumlar tarafından 5569 Sayılı Kanun kapsamındaki kredilere, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna dayanılarak bileşik faiz yürütülmeyecektir.

- Vergi İstisnaları: Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmaları hükümleri kapsamında düzenlenecek finansal yeniden yapılandırma sözleşmeleri ve bu sözleşmeler kapsamında yapılacak işlemlerle ilgili olarak şu mali yükümlükler istisna edilmiştir; Damga vergisi ve harçlar, Banka ve sigorta muameleleri vergisi, Kaynak kullanımı destekleme fonu. İstisna uygulaması, sözleşme hükümlerinin borçlu KOBİ'ler tarafından yerine getirilememesi veya getirilmemesi hallerinde alacağın hukukî yollardan tahsili aşamalarında ödenmesi gereken vergi, resim ve harçlar açısından da geçerlidir.

- Diğer İmkanlar: Finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerine göre borçları yeniden yapılandırılan ve yeni bir itfa planına bağlanan borçlu KOBİ'ler tarafından alınmış olan teşvik belgelerinin süreleri ile ihracat taahhüt süreleri, sözleşmeler ile belirlenen süreler kadar uzatılmış sayılacaktır(5569 sayılı Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. Kanun, 2006).

KOBİ'ler konusunda bir diğer kanun ile de 03.07.2009 tarih ve 27277 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5904 sayılı Gelir Vergisi ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 5. maddeyle, KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme) 31.12.2009 tarihine kadar birleşmeleri halinde bu birleşmeden doğan kazançlarına kurumlar vergisi istisnası ve ayrıca birleşme nedeniyle infisah eden kurumun birleşme tarihinin içinde bulunduğu son hesap döneminde elde ettiği kazançları ile birleşilen kurumun birleşme işleminin gerçekleştiği hesap dönemi dahil olmak üzere 3 hesap döneminde elde edilen kazançlarına indirimli kurumlar vergisi uygulaması getirilmiştir.

5904 sayılı Kanunun gerekçesinde, söz konusu geçici maddenin konulmasındaki amacın, KOBİ'lerin vergi yoluyla teşvik edilerek, mali yapılarını

güçlendirmek, ölçek verimliliğini sağlamak, rekabet ortamına uyum kapasitelerini güçlendirmek, istihdam düzeylerini arttırmak ya da korumak olduğu belirtilmiştir (5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun, 2009)

KOBİ'leri destekleyici nitelikteki bu tip kanunların daha da artırılması ve çeşitlendirilmesi ülkemizin ekonomik istikrarı açısından büyük önem taşımaktadır.

3.3. KOBİ'LERE SAĞLANAN DESTEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KOBİ'lere yönelik destek kapsamını, KOBİ'lerin kuruluş aşamasından, girdi temininden, pazarlamaya kadar tüm eylemlerinin desteklenmesi biçiminde tanımlamak mümkündür(Demirci, 2001:224). KOBİ'lere sağlanan destekler teknoloji, eğitim, finans, makine/teçhizat, pazarlama ve danışmanlık destekleri olarak altı ana grupta sınıflandırılabilir.

3.3.1. Teknoloji Desteği

Firmaların kendi bünyelerinde veya Türkiye'de olmak kaydıyla bünyeleri dışında gerçekleştirdikleri Ar-Ge projeleri ile ilgili harcamaların belli bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır.

Ar-Ge projeleri; yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması, üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesi veya yeni teknolojinin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasını ifade etmektedir(Şahin,1999:13).

Bunun yanı sıra mevcut teknolojilerin geliştirilmesi, Ar-Ge ve üretimde kaliteyi arttırmaya yönelik destek hizmetleri verilmektedir(Akgemci, 2001:45).

KOBİ'lere sağlanacak teknoloji desteği ile KOBİ'lerde teknoloji yatırımı ve teknoloji kullanımı artacaktır. Teknolojiye yapılan yatırım ve teknoloji kullanımı ile ürün hatalarındaki kusurlar daha ürün tasarım aşamasında iken giderilecek ve sonuçta ürünün kalitesi artacak ve kalite maliyeti düşecektir. Böylece hem kârlılık artacak hem de düşük fiyat avantajı sağlanacağı için satışlar ve pazar payı artacaktır.

Ayrıca ürün ve süreçlerde yenilik yapma çabaları artacak, yeni know-how kazanma şansı elde edebilecektir. Yeni ürün geliştirme ve ürün çeşitlendirme ile patent sayısında artış sağlanacaktır.

Teknoloji, mikro ve makro ekonomik düzeyde rekabetçilikte ve kalitede kazanılan başarıların arkasında önemli bir etken olarak görülmektedir(Erdil ve Kalkan, 2005:110).

3.3.2. Eğitim Desteği

KOBİ'lerin değişen koşullarda belirlenen eğitim ihtiyaçlarına yönelik sınıf içi, laboratuvar veya işbaşında olmak üzere teknik, yönetim, kalite, teknoloji, mali ve mevzuat konularında eğitim programları, tanıtım ve bilgilendirme amacıyla konferans/paneller düzenlenmektedir(Akgemci, 2001:47). KOSGEB ve İGEME tarafından standartlara uygun eğitim faaliyetleri ile ilgili KOBİ'lerin harcamaları, azami bir yıl süre ile %50 oranında karşılanmaktadır(Şahin, 1999:19).

KOBİ'lerin kaynak ihtiyaçlarını sağlamada sadece finans değil, onların entelektüel sermayeleri de dikkate alınmalıdır. KOBİ'lerin en önemli entelektüel sermayelerinden biri insan kaynaklarıdır. Bu nedenle KOBİ'lerde çalışanların verimini arttıracak her türlü önlem alınmalı, çalışma koşulları iyileştirilmeli, işe bağlılıkları arttırılmalı ve çalışanların bilgi seviyeleri sürekli arttırılmalıdır. Çünkü hataların azalması, ürün ve hizmet sürecinin en iyiye ve gecikmelerin en aza çekilmesi için eğitim şarttır(Diken, 1998:128).

Alınan eğitimlerin miktarı ve düzeyi arttıkça, çalışanlar hızlı, teknolojik ve sistemsel değişikliklere daha çabuk ve daha kolay ayak uydurabilmektedir.

KOBİ'lere sağlanan eğitimler ile çalışanlarda kalite bilinci artacak, ürün hatalarındaki kusurlar azalacak ve sonuçta ürün kalitesi ve verimlilik artacak, kalite maliyeti düşecektir. Böylece hem kârlılık artacak hem de düşük fiyat avantajı sağlanacağı için satışlarda bir artış söz konusu olacaktır. Ayrıca ürün ve süreçlerde yenilik yapmak için gerekli bilgi, beceri ve çabalar artacak, yeni know-how kazanma ve yeni ürün üretme şansı elde edilebilecektir.

Çalışanlara ve yeniliğe yapılan yatırımlar uzun vadede verimliliğin, üretim kapasitesinin ve pazar payının artışı için gerekli girdiler olarak görülmektedir.

Firmalar, ürün tasarımına ve tüm çalışanların eğitimine yatırım yapmalıdır(Forker, 1997:264).

3.3.3. Finans Desteği

KOBİ'lerin finansman kaynaklarına ulaşımındaki zorluklar, KOBİ'lerin faaliyetlerindeki kamu yararı göz önünde tutularak çeşitli mekanizmalarla en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde bu konuda devletin finansal alandaki desteği olarak, Yatırımlar Teşvik Fonu'ndan KOBİ'lere kullandırılan uygun koşullu kredileri, KOBİ teşvik kredileri, Halk Bankası aracılığı ile imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan KOBİ'lere kullandırılan kredileri, sivil girişimler olarak da banka kredilerine teminat sağlayan Esnaf ve Sanatkar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ile Kredi Garanti Fonu'nu sayabiliriz(Yazman, 2001:325).

KOBİ'lere sağlanan finans desteğinin üretim makinelerinin modernizasyonu, yeni teknolojiler, laboratuvar ve test cihazları ve nitelikli personelin istihdamı için kullanılması sayesinde ürünlerde oluşacak kusur ve hatalar daha aza indirgenecek, hammadde ve işgücündeki kayıplar ile ıskarta ve fireler azalacak, daha verimli çalışmaların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Böylelikle ürünün kalitesi artacak ve kalite maliyeti düşecektir. Buna bağlı olarak da hem kârlılık artacak hem de düşük fiyat avantajı sağlanacağı için satışlar ve pazar payı artacaktır. Ayrıca ürün ve süreçlerde yenilik yapma çabaları artacak, yeni know-how kazanma şansı elde edebilecektir. Yeni ürün geliştirme ve ürün çeşitlendirme ile patent sayısında artış sağlanacaktır.

3.3.4. Makine/Teçhizat Desteği

Ülkemizdeki KOBİ'ler için ortak kullanım atölyeleri, laboratuvarları, makine-ekipman ve laboratuvar cihazları sağlayarak bu işletmelerin modernizasyonunu sağlamak, ürün kalitelerini yükseltmek, ihracata yönlendirmek, istihdamı geliştirerek ülke ekonomisine olan katkılarını artırmak amacıyla KOSGEB tarafından bu işletmeleri desteklemek için çeşitli ortak kullanım atölyesi ve ortak kullanım laboratuvarı kurulmaktadır. KOSGEB Bölgesel Kalkınma Enstitüsü, ortak kullanım atölyesi ve laboratuvarına yönelik makine-teçhizat desteği ile aynı iş kolunda faaliyet

gösteren kuruluşların tek baslarına veya topluca alamadıkları makine ve teçhizatların alınarak müşterek kullanımını sağlamaktadır(Çamkerten,2002).

KOBİ'lere sağlanacak makine ve teçhizat desteği ile firmaların teknoloji kullanımı, ürün ve süreçlerde yenilik yapma olanakları artacak böylece insandan kaynaklanan hatalar, üründeki kusur sayısı ve maliyet düşürülecek, verimlilik arttırılacak, yüksek kalite ve düşük fiyat avantajı da sağlanacağı için sonuçta müşteri memnuniyeti, satış ve kârlılıkta bir artış gerçekleşecektir.

3.3.5. Pazarlama Desteği

Pazarlama desteği, KOBİ'leri ürünleri için doğru pazar bulmak ve doğru ihracat pazarlama stratejisi belirlemek amacıyla detaylı ve sistematik olarak pazar araştırması yapmalarını teşvik etmek üzere uygulamaya konulmuş bir devlet yardımı programıdır. Bu desteğin amacı; işletmelerin pazar araştırması yapmalarını sağlamak, ihracat için yapılacak pazar araştırmasının gerekliliğinin daha fazla işletme tarafından benimsenmesini sağlamak ve uygulanmasını yaygınlaştırmaktır

KOBİ'lerin yeni pazarlara girebilme, ürünlerini sadece yerel pazarlarda değil yurtdışı pazarlarda da satabilme konusunda küçük ölçekli olmaktan kaynaklanan dezavantajlarını gidermek amacıyla pazarlama ve pazar bilgileri, e-ticaret konusunda danışmanlık hizmeti verilmekte, uluslararası bazda iletişime olanak sağlayan ağlar kurulmaktadır(Çamkerten, 2002).

KOSGEB, Türk KOBİ'lerinin uluslararası pazarlara açılabilmeleri, pazarlama ve ihracat potansiyellerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli her türlü kaynağı kullanarak bu işletmelerin Türkiye'nin toplam ihracat içerisindeki paylarını arttırmaya çalışmaktadır(Akgemci, 2001:46).

Pazarlama desteği ile KOBİ'ler yeni pazarlara girecek ve bu pazarlarda tutunabilmek için kendilerini ürün kalitesini arttırmak ve buradaki müşterilerin beklenti, tutum ve tepkilerine göre ürün üzerinde gerekli iyileştirmeleri yapmak zorunda hissedeceklerdir. Bu ise, KOBİ'lerin kalite iyileştirme çalışmalarına ağırlık vermelerini ve ürün kalitesini arttırmalarını sağlayacaktır. İyileştirme çalışmaları ile birlikte yeni teknolojilerin kullanılması da hammadde ve işgücündeki kayıplar ve ıskarta/firelerin azalmasına ve verimliliğin artmasına yol açacaktır. Pazar araştırmaları, KOBİ'lerin müşteri odaklı çalışmalarını sağlayarak yenilik ve yeni

ürün geliştirme çabalarının artmasına yol açacaktır. Ayrıca pazar araştırmaları sonucu girilen yeni pazarlar satışların, pazar payının ve kârlılığın da artmasına yol açacaktır (Erdil ve Kalkan, 2005:110).

3.3.6. Danışmanlık Desteği

Ülkemizde KOBİ'ler için kalite bilincini yaygınlaştırmak konusunda yoğun çalışmalar mevcuttur. KOBİ'lerin danışmanlık harcamalarının yarısı KOSGEB tarafından karşılanmaktadır(Çamkerten, 2002).

KOBİ'lerin hammadde seçiminden ürün pazarlamasına kadar her safhada karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak; ürün kalitesinin geliştirilmesi, maliyetlerin düşürülmesi, ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sisteminin kurulması, CE işareti ve yönetim danışmanlığı gibi konularda danışmanlık hizmetleri verilmektedir (Akgemci, 2001:47). Ayrıca uygun yatırım alanlarının tespiti ve projelendirilmesi ile KOBİ'lerin işletme içi ve işletme dışı fonksiyonlarına yönelik olarak; is kurma ve yönetim danışmanlığı, işletme içi yönetim, mali ve teknik danışmanlık ile birlikte finansman ve modernizasyon konularında da danışmanlıklar verilmektedir.

Özellikle kalite yönetim sistemleri konusunda sağlanan danışmanlık destekleri, KOBİ'lerin girdi aşamasından satış sonrası hizmetlere kadar bütün üretim süreçlerinin izlenmesini ve ölçülmesini sağlamaktadır. Danışmanlık desteği ile KOBİ'lerin müşteri odaklı çalışmaları gerçekleştirilecektir. Yapılacak müşteri anketleri, pazar araştırmaları ile müşterilerin mevcut ve gelecekteki beklentileri tespit edilecektir. Bu tespit KOBİ'leri yeni ürün geliştirme ve ürün çeşitlendirmeye yönleltecektir. Ayrıca danışmanlık desteği sayesinde sağlanacak iyileştirmeler sonucu KOBİ'lerin satışları artacak, pazar payı büyüyecek ve kârlılıkları artmış olacaktır (Erdil ve Kalkan, 2005:110).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Endüstri Devrimi ile başlayan ve günümüzde etkisini artırarak devam ettiren küreselleşme olgusu birçok alanda olduğu gibi ekonomik alanda da etkisini ciddi biçimde hissettirmektedir. Özellikle 1970 sonrasında yaşanan bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, kitlesel çapta üretim yapan işletmeler ve uluslararası serbestleşen ticaret koşulları nedeniyle küreselleşme süreci çok daha hızlanmıştır.

Küreselleşme ülkelerde ekonomik yapılarında değişmesine yol açmıştır. Büyük işletmeler maliyetlerini düşürmek adına kaynakları ve fakir ülke halklarını sömürür hale gelmişlerdir. Yatırıma ihtiyaç duyan fakir ülkeler de kendi halkının ve kaynaklarının sömürülmesi pahasına kapılarını sonuna kadar küresel sermayeye açmışlardır.

Küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu değişen bu koşullarda KOBİ'ler büyük işletmeler ile rekabette önceleri sıkıntı yaşar hale gelmişlerdir. Çünkü zaman zaman büyük işletmeler sağladıkları rekabet avantajları ile KOBİ'lerin maliyetinin altına mal satar hale gelmişlerdir. Ancak KOBİ'ler de buna karşı sahip oldukları esnek üretim yapıları sayesinde ayakta kalmayı, değişimlere büyük işletmelerin gösteremediği hızda ayak uydurmayı başarmışlardır. Kriz, talep değişikliği ya da üretimin değiştirilmesi gibi koşullara büyük bir hızla ayak uydurabilmektedirler. Kriz dönemlerinde büyük işletmeler sıkıntıya girerken, KOBİ'ler ülkelerin itici gücü olmuş ve krizlerden kurtulmalarını sağlamışlardır. Çünkü kriz dönemlerinde büyük işletmeler işçi çıkarma yoluna giderken, KOBİ'ler işçi işveren ilişkisinde sahip oldukları yakın ilişkilerden ve yetişmiş elemanı kaybetmek istememesinden ötürü işçisine son ana kadar sahip çıkmakta işçi çıkarma konusunda sonuna kadar direnmektedirler.

KOBİ'ler gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde önemli bir role sahiptir. Tüm ekonomilerin vazgeçilmezi olan KOBİ'ler, istihdam ettikleri işgücünden, yaptıkları yatırımlara, ödedikleri vergilere, sağladığı verimliliğe, yarattıkları ürün çeşitliliği ile, ekonomideki dalgalanmalardan daha az etkilenmeleriyle her ekonomide önemli bir yere sahiptirler. KOBİ'ler sadece bağımsız bir firmanın dışında, piyasada bulunan büyük firmalarında sağ kolu durumundadırlar. Büyük işletmelerin kullandıkları mamul ya da yarı mamulleri

üretmek büyük firmaların tamamlayıcısıdır. Ayrıca büyük işletmelerin girmedikleri veya girmekten çekindikleri alanlara girerek bu alanlardaki üretim açıklarını kapatmaktadır.

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme sürecinden etkilenen ülkeler arasına girmiştir. Özellikle bu dönemden sonra yürütülen dışa açık politikalar nedeniyle ülkeye yabancı sermaye hızla girmeye başlamıştır. Bu zaten var olan küreselleşme sürecini daha da hızlandırmıştır. Ülkemizde KOBİ’lerin tüm işletmelere oranı %90’ın üzerindedir. Yine bu işletmelerin istihdama katkısının da %50’ler civarında olduğu düşünülürse ülkemiz ekonomisi açısından KOBİ’lerin ne kadar önemli olduğu anlaşılabilecektir. Ülkemiz KOBİ’lerinin büyük çoğunluğunun en büyük problemi, KOBİ’lerin ara malı üreticisi ve büyük işletme tedarikçisi gibi çalışmalarıdır. Bu da kısır bir döngüde üretim yaptıklarını ve düşük katma değeri yarattıklarını göstermektedir. İşletmelerimizin bu kısır döngüden kurtulup, yüksek katma değerli işlere yönelmeleri ülkemizin ve işletmelerimizin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Son zamanlarda KOBİ’lerin önemi Türkiye’de kurum ve kuruluşlarca anlaşılmış olup, bu alanda gerekli desteği vermeye de başlamışlardır. Bu destekler, eğitim, teknoloji, pazar araştırması, finansman, ihracat gibi birçok alanda verilmektedir. Ekonomimizde önemli yere sahip olan KOBİ’lerimizi ne kadar çağımıza uygun hale getirirsek ekonomimiz de o denli düzenli hale gelir diyebiliriz. Bu tür KOBİ desteklerinin zaman içinde daha da artması, çeşitlenmesi KOBİ’lerimizi daha güçlü bir hale getirecektir.

Devlet tarafından da KOBİ’lere yardım için bazı destek sistemleri geliştirilmiştir. Bunlar, KOBİ’lerin korunması, teşvik edilmesi, istihdam yaratması, rekabet edebilmesi ve bölgesel gelişmeye yönelik yatırımların desteklenmesi için geliştirilmiş sistemlerdir. Zira, KOBİ’lerin esnek üretim modeli olmasa ve devlet KOBİ’leri finansal açıdan desteklemezse, Türkiye’deki KOBİ’lerin küresel firmalar ile rekabet edebilme şansı kalmayacak ve pek çok işletme kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Çünkü desteklenmeyen KOBİ özellikle sınırlı finansal kaynakları ve eksik altyapıları nedeniyle sıkıntılar yaşayacaktır. KOBİ’lerin ekonomideki rolü desteklendiği takdirde, ekonomiye sağladıkları katkı ile büyüme ve istihdam artacaktır.

Türkiye’de KOBİ’lerimizin markalaşmaya özendirilmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası pazarda yer alabilmek için kendi markalarını oluşturup tanınmaları gerekmektedir. KOBİ’lerimizin markalaşması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bugünkü rekabet koşullarında insanlar sizi ancak diğer işletmelerden farklı bir tarafınız olduğunda ayırt edebilmektedirler. Bu farklılık, tarz, üründe/hizmette kalite, tasarım, yenilik, teknoloji ve benzeri birçok konuda olabilir. Önemli olan diğerlerinden farklı bir şeyler ortaya koyabilmektir.

Bugün biliyoruz ki, ekonominin ve sanayinin gelişip kalkınabilmesi için KOBİ’lere destek sağlanması, gereken önemin verilmesi kaçınılmazdır. Sahip olduğu avantajlar özellikle esneklik göz ardı edilemez. Tüm bunlar ekonominin vazgeçilmez unsurlarıdır. Büyük işletmelerin karşısında dengenin KOBİ’lerin aleyhine bozulması ekonomik ve sosyal dengeyi bozar. Bu yüzden KOBİ politikasının geliştirilmesine önem verilmelidir. Ülke ekonomisinde amaç, rekabete dayalı olarak ekonominin güçlenmesi, istihdamın artması, verimliliğin sağlanması, ihracatın artması ve buna bağlı olarak da ülkenin kalkınması ise KOBİ’lere gerekli olan desteği sağlamak zorunludur.

KAYNAKÇA

- AB Komisyonu. (1996) **“Avrupa’da KOBİ’ler İçin Ortak Bir Tanım”**, Güncel Avrupa Dergisi, Sayı: 2-3.
- AĞBAL, Naci. (2002), **Küreselleşme Olgusu ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri**, Gümrük Dergisi, Sayı:40, Ankara.
- AKGEMCİ, Tahir. (2001), **“KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”**, KOSGEB, Ankara.
- AKTAN, Coşkun Can.ve ŞEN Hüseyin. (1999), **“Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye”**, TOSYÖV Yayınları, Ankara.
- AKTAN, Coşkun Can ve ŞEN Hüseyin. (2001), **Globalleşme ve Türkiye**, Mercek Dergisi, Sayı:21, İstanbul.
- AKTAN, C. Can ve VURAL, İstikal Y. (2003), **"Bilgi Toplumu, Yeni Temel Teknolojiler ve Yeni Ekonomi"**, Çizgi Kitabevi.
- ALPUGAN, Oktay. (1988), **“Küçük İşletmeler”**, KTÜ Yayınları, Trabzon.
- ALPUGAN,Oktay. (1998), **“Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi”**, Per Yayınları, Ankara.
- ARAS, Güler. (2001), **KOBİ’lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahüstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli**, I. Orta Anadolu Kongresi, KOBİ’lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları, Nevşehir.
- ARAS, Güler. (2002), **“Türk KOBİ’lerinin Küreselleşme Sürecindeki Yeni Roller ve Sorunları”**, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.

ARAS, Güler ve MÜSLÜMOV Alövsat. (2002), **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri**, 21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Gazi Magosa.

ARAS, Osman Nuri. (2003), **Finansal Küreselleşmenin Azerbaycan Özelinde Kafkasya Ve Orta Asya'ya Etkisi**, Globalleşme Prosesinde Kafkas ve Orta Asya Uluslararası Konferansı, Bakü.

ARISOY, Ahmet Hilmi ve ÇARKÇI Ahmet. (2007) **“KOBİ'ler İçin Kredi ve Teşvik Sağlayan Kurumlar/Kuruluşlar”**, Milsan Yayıncılık, İstanbul.

ATO. (2000), **“Devlet Yardımları ve KOBİ Kredileri”**, ATO Yayınları. Yayın No:13, Ankara.

AYDENİZ, Nihat. (2005) **İleri Üretim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Rekabetçi Endüstri İşletmelerine Etkileri**, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:4 Sayı:11.

AYKAÇ, Mustafa ve PARLAK Zeki. (2008), **“Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye’de KOBİ'ler”**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-24, İstanbul.

BAĞRIAÇIK, A. (1991), **“Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Küçük ve Orta Boy Firmalar”**, Uluslararası Sempozyum, İSO Araştırma Dairesi Yayını No: 1991/5.

BENK, Serkan ve AKDEMİR Tekin. (2004), **“Globalleşme ve Ekonomik Değişim”**, Çimento İşveren Dergisi, Cilt:18 Sayı:1, İstanbul.

BOZKURT, Veysel. (1999), **“KOBİ'ler ve Elektronik Ticaret”**, Uludağ Üni. İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:3, Bursa.

- BOZKURT, Veysel. (2000), **“Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar”**, Alfa Yayınları, Bursa.
- ÇAMKERTEN, B. (2002), **“AB CC BEST-Türkiye Raporu”**, KOSGEB, Ankara,
- ÇETİN, Canan. (1996), **“Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi”**, Der Yayınları, İstanbul.
- DASH, R.C. (1998), **“Globalization: For Whom and For What”**, Latin American Perspectives. Nov.98, Vol:25 No:6.
- DEMİRCİ, R., AKPINAR A., ÇEVİK İ. (2001), **“Avrupa Birliği ve Türkiye’de Esnaf-Sanatkar Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”**, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği Yayınları, Ankara.
- DİKEN, A. (1998), **“Sanayi ve Hizmet İşletmelerinde Toplam Kalite Yönetimi”**, KTO Eğitim ve Kültür Yayınları, No:8, Konya.
- DPT. (1995), **“Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye (Değerlendirme Raporu)”**, DPT Yayınları, Ankara.
- DPT. (2000), **“Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”**, Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın No: 2544, Ankara..
- DPT. (2004), **“Devlet Yardımlarını Değerlendirme, Özel İhtisas Komisyon Raporu”**, DPT Yayınları, Yayın No: 2681, Ankara.
- DPT. (2006), **“2006 Yılı Programı”**, DPT Yayınları, Ankara.
- DPT. (2007), **“Bankacılıkta Bir Mit Daha Yıkıldı, KOBİ’lerin Kredi Payı %40’a Yükseldi”**, DPT Yayınları, Ankara.

- DPT. (2007), **“Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyon Raporu”**, DPT Yayınları, Ankara..
- DUMAN, Koray. (2004), **“Yeni Ekonominin Makro Ekonomi Üzerindeki Etkileri”**, <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/08-02.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.06.2009)
- EKİN, Nusret, (1993), **“Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli İşyerlerinin Teşviki”**, İstanbul.
- EKİN, Nusret. (1996), **“Küreselleşme ve Gümrük Birliği”**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:1996-32, İstanbul.
- EKİN, Nusret. (2000), **“Türkiye’de Yapay İstihdam ve İşsizlik”**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- EKİN, Nusret, (2002), **“Ekonomik ve Hukuksal Boyutlarıyla Alt İşveren”**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- ERBAY, Yusuf. (1996), **“Küresel İşletmelerin Yönetimi ve Türk İşletmelerinin Yeni Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Faaliyetleri”**, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Yayın No:11, Ankara.
- ERDİL, Oya ve KALKAN Adnan. (2005), **“KOBİ’lere Sağlanan Desteklerin KOBİ’lerin Performansına Etkisi”**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4 Sayı:7 s.103-122, İstanbul.
- EREN, E. (2001), **“Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar)”**, Beta Yayınları, İstanbul.

- ERKUMAY, M. Aslı. (2000), **“KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Faydalandırılması”**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ortaklıklar Finansmanı Dairesi Yeterlik Etüdü, Ankara.
- FORKER, L. (1997), **“Factors Affecting Supplier Quality Performance”**, Journal of Operations Management, Volume:15 Issue:4, Boston.
- GIDDENS, Anthony. (1999), **“Küreselleşmenin İkilemleri”**, Sosyal Demokrat Değişim Dergisi.
- GIDDENS, Anthony. (2000), **“Elimizden Kaçıp Giden Dünya”**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- GÜLSEREN, Ahmet. (1996), **“Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Çalışma Sermayesi Analizi ve Kayseri Kemsan A.Ş.’de Bir Uygulama”**, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş..
- GÜMÜŞTAŞ, Alper. (2008), **“Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşme Süreci ve Gelişmişlik Düzeyi İlişkisinin Analizi”**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- GÜRKAN, Emrah. (2003), **“Ne kadar Muasırlaşabildik”**, Güncel Yayıncılık, İstanbul.
- HARRISON, B. (1993), **“The Small Firms Myth”**, California Management Review, Vol: 36, Number: 3
- HELD, D. ve MCGREW A. (1999), **“Global Transformations: Politics, Economics and Cultures”**, Polity Press, Cambridge.

HIRST, P. ve THOMPSON G. (1998), “**Küreselleşme Sorgulanıyor**”, Dost Yayınevi, Ankara.

<http://www.adb.org> (Asian development Bank) (Erişim Tarihi: 18.10.2009).

<http://www.basarmevzuat.com/dergi/2004-04/a/01.htm> (Erişim Tarihi: 09.10.2009).

http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/tehlike.htm#_ftn3#_ftn3 (Erişim Tarihi: 11.11.2009).

<http://www.deik.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.02.2010).

<http://www.die.gov.tr> (Erişim Tarihi:25.11.2009).

<http://www.eximbank.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.03.2010).

<http://www.genbilim.com/content/view/1659/86> (Erişim Tarihi:15.06.2010)

<http://www.halkbank.com.tr> (Erişim Tarihi: 28.03.2010).

<http://www.igeme.org.tr> (Erişim Tarihi: 25.02.2010).

<http://www.kgf.com.tr> (Erişim Tarihi: 06.03.2010).

<http://www.kosgeb.gov.tr> (Erişim Tarihi:25.05.2010).

<http://www.mpm.org.tr> (Erişim Tarihi: 21.02.2010).

<http://www.tesk.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.02.2010).

<http://www.teskomb.org.tr> (Erişim Tarihi: 16.02.2010).

<http://www.tika.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.03.2010).

<http://www.tobb.org.tr> (Erişim Tarihi: 08.03.2010).

<http://www.tpe.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05.03.2010).

<http://www.tse.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.03.2010).

<http://www.tubitak.gov.tr> (Erişim Tarihi: 25.03.2010).

<http://www.turkak.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.03.2010).

<http://www.sba.gov.tr> (Erişim Tarihi: 08.09.2009).

<http://www.uta-stuttgart.de/bulten052001/Globallesme/globallesme.html> (Erişim Tarihi: 21.11.2009).

İRRAZ, Rıfat. (2006), **“Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal, Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi”**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:15, Konya.

KALPAKLIOĞLU, Feyhan ve AKTAŞ Mehmet. (2004), **“Küreselleşme ve Küreselleşmenin Türkiye Üzerine Etkileri”**, 2004 Türkiye İktisat Kongresi, DPT Yayınları, Ankara.

KARABULUT, Ali Naci. (2004), **“Küreselleşmenin Ticari Hayat Üzerine Etkileri”**, Mevzuat Dergisi, Sayı:76, İstanbul.

KARACA, Nil . (2003), **”Gatt’tan Dünya Ticaret Örgütüne”**,

http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md144/gatt.pdf (Erişim Tarihi: 28.07.2009)

KARADAL, H. ve KAZAN H. (2003), **Bilişim Teknolojilerine Geçiş Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Temel Üretim ve Yönetim Sorunları: Aksaray Örneği**, 21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar Fırsatlar ve Çözümler Uluslararası Sempozyumu. Antalya.

KAYA, Nihat ve PEÇEN Ümit. (2000), **"Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Rekabet Stratejileri, KOBİ'ler Büyük Firmalarla Nasıl Rekabet Edebilir"**, Rota Yayınevi, Demirbank Yayınları, İstanbul.

KHUDAVERDİYEV, Vüsal. (2008), **"Küreselleşmenin KOBİ'ler Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Çalışma: Çin Malları Örneği"**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

KOÇEL, Tamer. (1993), **"İşletme Yöneticiliği: Yönetici Geliştirme, Organizasyon ve Davranışı"**, Beta Yayınevi, İstanbul.

KOSGEB. (2000), **"Dünya'da ve Türkiye'de KOBİ Tanımları"**, KOSGEB Yayınları, Ankara.

KOSGEB. (2005), **"KOSGEB Destekleri Mevzuatı"**, KOSGEB Yayınları, Ankara,

KÖKSAL, Meftun ve AYDEMİR A. Nasır. (2004), **"KOBİ'ler, Girişimciler ve Esnaflar için Devlet Destekleri, Krediler, Teşvikler Rehberi"**, Mavi Çizgi Yayıncılık, Ankara.

LAPIN, D.C. (1991), **"İtalya'da Küçük Sanayi ve Gelişimi: Dünyanın Beşinci Büyük Sanayi Ülkesinin Tecrübeleri, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Sorunları"**, Uluslararası Sempozyum, ISO Araştırma Dairesi Yayın No: 1991/5.

- MAHİROĞULLARI, Adnan. (2007), **“Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi”**, Kocaeli Üniversitesi İİBF Sosyal Siyaset Konferansları, Kocaeli.
- MATTAR, E. P. (1994), **“Yeni Fikirler Nasıl Ortaya Çıkar?”**, (Çeviren: Ahmet Emirdar, Derleyen: M. Özel), İz Yayıncılık, İstanbul.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer. (1991), **“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler”**, Sevinç Yayınevi Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer. (1993), **“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”**, Desen Ofset, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer. (1998), **“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer ve DURUKAN Tülin. (2004), **“Girişimcilik ve KOBİ’ler”**, Ankara Gazi Kitabevi, Ankara.
- MÜSİAD. (2000), **“Teşvikler”**, MÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- MÜSLÜMOV, Alösat. (2002), **Türkiye’de Halka Açılan KOBİ Boyutunda İşletmelerin Büyük Ölçekli İşletmelerden Farklılaşımı ve Sermaye Piyasalarının KOBİ’ler Açısından Önemi**, 21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Gazi Magosa.
- OECD. (2004), **“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Mevcut Durum ve Politikalar”**, OECD Yayını.
- ÖZDEMİR, Durmuş. (2002), **“Küreselleşme, Ekonomik Büyüme ve Çokuluslu Şirketler”**, Doğu Batı Dergisi, Yıl:5 Sayı:18..

- ÖZGEN, H. ve DOĞAN S. (2000), **“KOBİ’lerin Temel Yönetim Sorunları”**, Dış Ticaret Dergisi.
- ÖZKAN, Abdullah. (2004) **“Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye”**, Tasam Yayınları, İstanbul.
- PARMAKSIZ, Hüseyin. (2001), **“Küreselleşme Karşısında KOBİ’lerimizin Pazar Arayışları”**, Girişim Yayınları, İstanbul.
- RAJAN, S. R. (1998), **“Economic Globalisation: Examining The Issues”**, The Institute of Policy Studies, Singapore.
- SÖYLEMEZ, Alev. (2001), **“Yeni Ekonomi”**, Boyut Kitapları, Ankara.
- ŞAHİN, M., BİLGİHAN M. (1999), **“GB Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve KOBİ’lerin Finansmanı”**, AB Sürecinde KOBİ’ler Semineri.
- ŞEN, Hüseyin. (1998), **“Different Arguments for and Against the Role and Impact of Foreign Investment on the Development Potentials of Developing Countries: An Overview”**, D.E.Ü. İİBF Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, İzmir.
- ŞİMŞEK, M.Şerif. (1997), **“Yönetim ve Organizasyon”**, Damla Ofset, Konya.
- TESK. (1998), **“Avrupa Topluluğuna Giriş Aşamasında Türk Küçük İşletmelerinin Durumu, Karşılaşacakları Sorunlar ve Çözüm Yolları”**, TESK Yayınları, No:11, Ankara.
- THOMPSON, D. K. (1993) **“Managing Your Company’s Growth”**, Black Enterprise, Vol. 33, No: 9.

- TURHAN, Ali. (1994), **"Uruguay Round Çok taraflı Ticaret Müzakereleri Sonuçlarının Düzenlendiği Nihai Senet, Özet Not"**, DPT Yayınları, Ankara.
- TÜRKER, Masum ve ÖRERLER, Esin Okay. (2004), **"Türk Şirketlerinin Küresel Şirket Haline Getirilmesi Yolları"**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2004-60, İstanbul.
- ULUDAĞ, İlhan ve SERİN Vildan. (1990), **"Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler"**, İTO Yayınları, Yayın No:1990-25, İstanbul.
- USLU, Şemsettin ve YALÇIN, İbrahim. (2002), **"Avrupa Birliği-Türkiye-Gümrük Birliği ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Muhtemel Etkileri"**, Standart Dergisi, Sayı:492, Ankara.
- ÜSKÜPLÜ Ece, (2003), **"Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonların KOBİ’ler Üzerine Etkisi"**, İGEME Dergisi, Sayı:25, Ankara.
- VINDE, V.P. (1995), **"General Introduction to Environment For SME’s"**, OECD.
- YALÇINTAŞ, Murat, (2006), **"Küreselleşme ve AB’ye Uyum Sürecinin Türk KOBİ’lerine Muhtemel Etkileri"**, Durum Dergisi, İstanbul.
- YAZMAN, İ., A. AKPINAR, (2001), **"Esnaf-Sanatkar Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansmanı-Türkiye ve AB Ülke Uygulamaları"**, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği Yayınları, Ankara.
- YILMAZ, Tolga. (2005), **"Türkiye’deki KOBİ’lerin Sorunları, Çözüm Önerileri ve Sağlanan Destekler"**, Yüksek Lisans Tezi, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü, Kocaeli.

YUMUŞAK, İbrahim Güran. (2001), **“Elektronik Ticaretin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”**, <http://econwpa.wustl.edu/eps/mac/papers/0404/0404032.pdf> (Erişim Tarihi 24.07.2009).

3624 sayılı **“Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun”**, Kabul Tarihi:12.04.1990, Resmi Gazete Yayın Tarihi:20.04.1990, Resmi Gazete Yayın No:20498.

5569 sayılı **“Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun”**, Kabul Tarihi: 27.12.2006, Resmi Gazete Yayın Tarihi:30.12.2006, Resmi Gazete Yayın No:26392.

5904 sayılı **“Gelir Vergisi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”**, Kabul Tarihi:16.06.2009, Resmi Gazete Yayın Tarihi:03.07.2009, Resmi Gazete Yayın No:27277